

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

HİKAYE ANLATICILIĞI ÇERÇEVESİNDE GÜMÜŞHANE
DESTİNASYONUNA İLİŞKİN HİKAYELER

YÜKSEK LİSANS

MUHAMMET KILIÇ

Mayıs 2026
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

**HİKAYE ANLATICILIĞI ÇERÇEVESİNDE GÜMÜŞHANE
DESTİNASYONUNA İLİŞKİN HİKAYELER**

**STORIES ABOUT THE GUMUSHANE DESTINATION WITHIN THE
FRAMEWORK OF STORYTELLING**

YÜKSEK LİSANS

MUHAMMET KILIÇ

**Mayıs 2026
GÜMÜŞHANE**

**GÜMÜŞHANE
ÜNİVERSİTESİ**

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

T.C.

**GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

**HİKAYE ANLATICILIĞI ÇERÇEVESİNDE GÜMÜŞHANE
DESTİNASYONUNA İLİŞKİN HİKAYELER**

**STORIES ABOUT THE GUMUSHANE DESTINATION WITHIN THE
FRAMEWORK OF STORYTELLING**

YÜKSEK LİSANS

MUHAMMET KILIÇ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. ERAY POLAT

Mayıs 2026

GÜMÜŞHANE

KABUL VE ONAY

Doç. Dr. Eray POLAT danışmanlığında, **Muhammet KILIÇ** tarafından hazırlanan “**Hikaye Anlatıcılığı Çerçevesinde Gümüşhane Destinasyonuna İlişkin Hikayeler**” isimli bu çalışma, 22/05/2026 tarihinde yapılan lisansüstü tez savunma sınavı sonucunda **Oy Birliği** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

.....
Doç. Dr. Eray POLAT (Başkan/Danışman)

.....
Doç. Dr. İsmail ÇALIK (Üye)

.....
Doç. Dr. Musa OFLAZ (Üye)

Lisansüstü tez savunma sınavında başarılı bulunarak kabul edilen bu tezin ciltlenmiş hali, /..... /..... tarihli ve / sayılı Enstitü Yönetim Kurulu toplantısında görüşülmüş ve tez yazım kılavuzuna uygun bulunarak onaylanmıştır.

Prof. Dr. Duygu ÖZDEŞ
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Hikaye Anlatıcılığı Çerçevesinde Gümüşhane Destinasyonuna İlişkin Hikayeler**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, danışmanımın sorumluluğunda hazırladığımı, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi'nin lisanslı kullanıcısı olduğum intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

22/05/2026

.....

Muhammet KILIÇ

TEŞEKKÜR

Bu araştırma, Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde hazırlanmış bir yüksek lisans tezi olarak gerçekleştirilmiştir. Tez konusunun belirlenmesi, araştırma sürecinin planlanması ve çalışmanın yürütülmesi aşamalarında bilgi, tecrübe ve akademik rehberliği ile katkı sunan değerli hocam Doç. Dr. Eray POLAT'a teşekkür ederim.

Çalışma sürecinde anlayış ve destekleriyle her zaman yanımda olan eşim Tuba KILIÇ'a ve kızlarım Gülce KILIÇ ile İnci KILIÇ'a teşekkürlerimi sunarım.

Muhammet KILIÇ
GÜMÜŞHANE – 2026

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, hikâye anlatıcılığı çerçevesinde Gümüşhane'ye ilişkin dağınık halde bulunan hikâyeleri derleyerek sistematik bir bütünlük içinde sunmaktır. Hikâyeler, ziyaretçilerin destinasyonla duygusal bağ kurmasını ve deneyimlerini anlamlandırmasını kolaylaştıran önemli kültürel anlatılardır. Turizmde hikâye anlatıcılığı, bir bölgenin tarihî ve kültürel mirasını aktarırken ziyaretçiye özgün bir deneyim sunmakta; destinasyonun kimliğinin kalıcı biçimde algılanmasına katkı sağlamaktadır. Çalışmada, Gümüşhane'ye ait hikâyeler, efsaneler, yerel inanışlar, tarihî olaylar ve karakterler ikincil kaynaklardan derlenmiş ve hikâyenin geçtiği bölgelere göre sınıflandırılmıştır. Elde edilen bulgular, Gümüşhane'ye ait hikâyelerin tarihî, kültürel, inançsal ve doğal unsurları bütüncül bir yapı içinde bir araya getirdiğini ve destinasyonun çok katmanlı ve özgün kimliğini yansıtan nitelikler taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda hem turist rehberleri hem de yerel turizm aktörleri için erişilebilir bir hikâye havuzu oluşturulmuş; kentin kültürel mirasının korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Destinasyon, Gümüşhane, Hikâye anlatıcılığı

ABSTRACT

The aim of this study is to compile the scattered narratives related to Gümüşhane within the framework of storytelling and to present them in a systematic and coherent structure. Stories constitute significant cultural narratives that facilitate visitors' emotional connection with a destination and help them make sense of their experiences. In tourism, storytelling serves as an effective tool for conveying the historical and cultural heritage of a region, while also providing visitors with a unique experience and contributing to the lasting perception of destination identity. Within the scope of the study, stories, legends, local beliefs, historical events, and characters related to Gümüşhane were compiled from secondary sources and classified according to the geographical areas in which they take place. The findings suggest that the stories of Gümüşhane bring together historical, cultural, belief-based, and natural elements within a holistic structure and exhibit characteristics that reflect the multi-layered and distinctive identity of the destination. In this context, an accessible repository of stories has been developed for tourist guides and local tourism stakeholders, contributing to the preservation of the city's cultural heritage and its transmission to future generations.

Keywords: Destination, Gümüşhane, Storytelling

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ	XI
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	XIII
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
2.1. Hikaye Tanımı.....	4
2.1.1. Hikayenin Tarihsel Süreci.....	5
2.1.2. Hikaye Unsurları.....	6
2.1.3. Hikaye Türleri.....	7
2.2. Anlatıcı.....	7
2.3. Hikaye Anlatıcılığı.....	8
2.3.1. Hikaye Anlatıcılığı Kuramları	10
2.4. Turizmde Hikâye Anlatıcılığı	15
2.4.1. Turizmde Hikâye Anlatıcılığının Kuramsal Temelleri ve Kavramsal Çerçevesi .	16
2.4.2. Hikâye Anlatıcılığının Turizm Deneyimi ve Turist Davranışları Üzerindeki Etkisi	17
2.4.3. Turizmde Hikâyenin Süreçsel Yapısı ve Deneyim Döngüsü	18
2.4.4. Turizmde Hikâye Anlatıcılığında Paydaşlar ve Anlatıcı Rollerini.....	18
3. YÖNTEM.....	21
3.1. Araştırma Yöntemi.....	21
3.2. Araştırma Modeli	21
3.3. Evren ve Kapsam	21
3.4. Veri Toplama Süreci	22
3.4.1. Hikayelerin Seçiminde Kullanılan Kabul ve Ret Kriterleri	23
3.5. Veri Analizi	24
3.6. Geçerlik ve Güvenirlik.....	25

3.7. Etik İlkeler ve Sınırlılıklar	25
4. BULGULAR.....	27
4.1. Gümüşhane Merkez Hikayeleri.....	27
4.1.1. Işık Sönmesin ki Şehir Yaşasın.....	27
4.1.2. Hasan Fehmi Ataç: Büyük Taarruzun Gizli Kahramanı.....	29
4.1.3. Bir Üniforma, İki Vatansever: Mustafa Kemal Atatürk – Zeki Kadirbeyoğlu.....	30
4.1.4. Yer Değiştiren Şehir: Gümüşhane'nin İki Merkezli Hafızası	31
4.1.5. Gizli Din Taşıyanlar: Kromni'de Molla Süleyman	33
4.1.6. Kromni'de Gizli Hristiyanların Evlilikleri.....	35
4.1.7. Kromni'de Aya Yorgi Kilisesi'nin Yeniden İnşası.....	38
4.1.8. Gümüşhane'nin Manevi Mirası: Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî	39
4.1.9. Gümüşhane Destinasyon Anlatılarında Eski Türk İncancının İzleri.....	40
4.1.10. Sancakbeyi Ümmügülsüm Hatun'dan Kalan Vasiyet: Mügül İsminin Asırları Aşan Hikâyesi.....	42
4.1.11. Sarıçiçek Köy Odaları: Ahşabın Sanata Dönüştüğü Usta-Çıracık Hikâyesi.....	43
4.1.12. Sultanın Rüyasıyla Yükselen Türbe: Fethin Habercisi Çağırğan Baba	45
4.1.13. Son Karamanoğlu Hükümdarı, Fatih Sultan Mehmed'in Hala Oğlu ve Kayınbiraderi: Pir Ahmed Bey'in Gümüşhane'deki İzleri.....	47
4.1.14. Anabasis'ten Feth'e: Aynı Coğrafyada Yankılanan İki Büyük Yürüyüş.....	48
4.2. Kelkit Hikayeleri.....	49
4.2.1. Anadolu'da Roma'nın Doğu Kapısı: Satala Antik Kenti	49
4.2.2. Kelkit Belleğinde Savaşın İki Yüzü: Katliam, Ayrılık ve İnsani Dayanışma.....	50
4.2.3. Kelkit'in Sözlü Hafızasında Şehitler, Gizemli Varlıklar ve Gündelik Hayatın Olağanüstü Anlatıları.....	51
4.2.4. Kelkit Halk Hikâyeleri.....	52
4.3. Köse Hikayeleri.....	54
4.3.1. Köse: Höyüklerden Köy Odalarına Uzanan Kadim Miras	54
4.3.2. Köse'de Ziyaret Yerleri ve Anlatılar	56
4.4. Kürtün Hikayeleri.....	57
4.4.1. İşgalin Sonu, Kurtuluşun Başlangıcı Kürtün'de Kabaktepe Şehitliği – Uluköy Kalesi	57
4.4.2. Gümüşhane'nin Yeşil Mabedi: Örumcek Ormanları'nın Hikâyesi.....	59
4.4.3. Asırların Buluşma Meydanı: Kadırğa Yaylası Şenlikleri ve Yaşayan Yayla Kültürü.....	60
4.4.4. Kürtün'de Ziyaret Yerleri ve Manevi Mekânlar	61

4.5. Şiran Hikayeleri	63
4.5.1. Şiran'ın Tarihî Serüveni ve Adının Hikâyesi.....	63
4.5.2. Yerin Altından Yükselen Su: Tomara Şelalesi.....	64
4.5.3. Şiran'ın Sözlü Kültürü ve Gelenekten Günümüze Taşınan Anlatıları	65
4.6. Torul Hikayeleri.....	67
4.6.1. Torul'un Tarihi ve Bölgesel Hafızadaki Yeri.....	67
4.6.2. Buzul Gölleri Arasında Eşsiz Bir Tabiat Alanı: Artabel	68
4.6.3. Milyonlarca Yıllık Sessiz Mimarının Eseri: Karaca Mağarası.....	70
5. TARTIŞMA	73
6. SONUÇ	76
6.1. Teorik Katkılar	76
6.2. Pratik Katkılar	76
6.3. Sınırlılıklar ve Sonraki Çalışmalar için Öneriler	78
KAYNAKÇA.....	80
ÖZGEÇMİŞ	89

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Araştırma kapsamında yararlanılan veri kaynakları	23
--	----

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Sultan II. Abdulhamid Döneminde Eski Gümüşhane.....	28
Şekil 2. Süleymaniye Mahallesi'nde akşam manzarası	29
Şekil 3. Süleymaniye Mahallesi'nde ilkbahar ve kış manzaraları	33
Şekil 4. Kromni Vadisinden Görseller	38
Şekil 5. Artabel Gölleri Tabiat Parkından görseller.....	70
Şekil 6. Karaca Mağarasından Görseller.....	72

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

DOKA	: Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
km	: Kilometre
m	: Metre
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
t.y.	: Tarih yok
vd.	: Ve diğerleri

1. GİRİŞ

Son çeyrek yüzyılda pazarlama, bilgi sunan bir yapı olmaktan çıkarak anlam, deneyim ve duygu üreten çok katmanlı bir sürece evrilmiştir. Bu dönüşüm içinde hikâye anlatıcılığı, tüketicinin dikkatini çekmenin ötesinde algıyı yönlendiren ve davranış üzerinde ölçülebilir etkiler yaratan stratejik bir araç olarak öne çıkmaktadır. Nitekim 1997–2024 yılları arasında yayımlanan 322 bilimsel çalışmayı kapsayan kapsamlı bir analiz, anlatı temelli pazarlama uygulamalarının tüketici katılımını belirgin biçimde artırdığını; dijital yaratıcılık, bilişsel işleme, duygusal marka inşası ve deneyimsel etkileşim boyutlarında güçlü etkiler ürettiğini ortaya koymaktadır (Chinki vd., 2026). Aynı araştırma, anlatı içeren içeriklerin daha yüksek düzeyde hatırlandığını ve marka ile kurulan duygusal bağın güçlendiğini göstermektedir. Bu çerçevede anlatı, markaları ürün sunan yapılar olmaktan çıkararak anlam üreten, hatırlanan ve deneyimlenen yapılara dönüştürmektedir. Turistik destinasyonların tanıtımında hikâyeler, mekânların fiziksel gerçekliğini aşarak onları kolektif hafıza, kimlik ve deneyim katmanlarıyla bütünleştirmekte; bu durum ziyaret niyetinin oluşumunda belirleyici bir rol oynamaktadır.

Turizm deneyiminin anlamlandırılmasında hikâye anlatıcılığı, destinasyonları coğrafi bir mekân olmaktan çıkararak zihinsel ve duygusal bir deneyim alanına dönüştürmektedir. Anlatılar aracılığıyla kurgulanan destinasyonlar, ziyaretçinin görmesini ve hissetmesini, kendini o hikâyenin bir parçası olarak konumlandırmasını sağlar. Bu çerçevede, *From Tales to Travels: The Power of Storytelling in Heritage Tourism Advertising* başlıklı çalışma, 469 katılımcı üzerinde gerçekleştirdiği analizlerle anlatı yapısının bütünlüğü ve anlatımın açıklığının, bireylerin hikâyeye kapılma düzeyini anlamlı biçimde artırdığını ortaya koymaktadır (Sinha ve Chinki, 2025). Araştırma bulguları, anlatıya yüksek düzeyde kapılmanın mekânda bulunma hissini güçlendirdiğini ve bu hissin destinasyona yönelik tutumu olumlu yönde etkileyerek ziyaret niyetini artırdığını göstermektedir. Bu durum, hikâye anlatıcılığının turizmde bir iletişim aracı olmadığını; ziyaretçi davranışını şekillendiren bilişsel ve duygusal süreçleri harekete geçiren güçlü bir mekanizma olduğunu ortaya koymaktadır. Etkili bir anlatı, destinasyonu zihinde canlandırarak soyut ilgiyi somut bir seyahat arzusuna dönüştürmekte ve turizm pazarlamasında anlatının stratejik değerini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Turizm pazarlaması, bilgi sunumuna dayalı bir yapıdan çıkarak deneyim ve anlam üretimine odaklanan bir sürece dönüşmüştür. Bu süreçte hikâye anlatıcılığı, destinasyonların fiziksel niteliklerinin ötesine geçerek onların duygusal ve sembolik anlamlarıyla algılanmasını mümkün kılan etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır. Sosyal medya bağlamında gerçekleştirilen bir çalışmada, destinasyon hikâye anlatıcılığı ile turistlerin ziyaret etme niyeti arasında pozitif, anlamlı ve yüksek düzeyli ilişkiler ($r = 0.619$) tespit edilmiştir. Ayrıca hikâye anlatıcılığının ziyaret niyeti üzerindeki etkisinin de kayda değer düzeyde ($\beta = 0.256$) olduğu görülmüştür. Bununla birlikte kullanıcı tarafından üretilen içerikler, görsel çekicilik ve hikâye anlatıcılığını birlikte ele alan modelin, ziyaret etme niyetindeki varyansın yaklaşık %52.5'ini açıkladığı ortaya konulmuştur (Joseph vd., 2024, ss. 354–355).

Bu bulgular, hikâye anlatıcılığının turizmde yalnızca destekleyici bir unsur olmadığını; aksine destinasyon tercihlerini şekillendiren, karar verme sürecine doğrudan etki eden ve ölçülebilir sonuçlar üreten bir unsur olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda hikâye anlatıcılığı, turizm pazarlamasında stratejik bir araç olarak değerlendirilmektedir.

İnsanlık tarihi boyunca anlatma ve dinleme eylemleri, toplumların kimliğini şekillendiren en güçlü iletişim biçimlerinden biri olmuştur. Hikaye anlatıcılığı kültürel değerlerin, toplumsal belleğin ve mekanla kurulan duygusal bağın taşıyıcısı olarak varlığını sürdürmüştür. Sözlü gelenekten yazılı kültüre uzanan bu süreçte hikayeler, insanın dünyayı anlamlandırma çabasının temel parçalarından biri haline gelmiştir (Chronis, 2012).

Zaman içinde hikaye anlatıcılığı, yalnızca edebiyatın ya da sanatın konusu olmaktan çıkarak turizm alanında da önemli bir anlatı biçimi haline gelmiştir. Günümüzde turistler yalnızca bir yeri görmek değil, o yerin anlamını ve ruhunu hissederek deneyimlemek istemektedir. Bu bağlamda hikayeler, bir destinasyonun kültürel kimliğini yansıtan, ziyaretçinin mekanla duygusal bağ kurmasını sağlayan güçlü bir araç olarak değerlendirilmektedir (Mossberg, 2008). Hikaye anlatıcılığı, soyut kültürel değerleri somut deneyimlere dönüştürerek mekanın kimliğini ziyaretçilerin belleğinde kalıcı hale getirmektedir.

Turizmde hikaye anlatıcılığı, bir yerin tarihini, kültürel dokusunu ve yaşam biçimini özgün bir anlatı bütünlüğü içinde sunmayı amaçlar. Bu yönüyle hem kültürel mirasın korunmasına hem de yerel kimliğin görünür hale gelmesine katkı sağlar (McIntosh ve Prentice, 1999). Ziyaretçiye yalnızca bilgi değil, anlamlı bir deneyim sunarak o yerle duygusal bir bağ kurulmasını mümkün kılar.

Gümüşhane, tarihsel süreçte farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmış, kültürel çeşitliliğe sahip bir yerleşimdir (Binay ve Işık, 2022; Çalık ve Ödemiş, 2018; Sarı, 2021). Kentte geçmişten günümüze aktarılan çeşitli hikayeler, bölgenin kültürel yapısının bir parçasını oluşturmaktadır. Ancak bu hikayelerin önemli bir bölümü dağınık halde bulunmakta, çoğu sözlü gelenek içinde aktarılmakta ve akademik olarak sistematik biçimde derlenmemiştir. Bu durum araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, hikaye anlatıcılığı çerçevesinde Gümüşhane'ye ilişkin hikayeleri ikincil kaynaklardan derleyerek bütüncül biçimde sunmaktır. Bu kapsamda Gümüşhane'ye dair efsaneler, yerel inanışlar, tarihî olaylar ve halk hikâyeleri literatür taraması yoluyla toplanmış ve betimsel analiz yaklaşımı doğrultusunda düzenlenmiş ve sistematik bir yapı içinde sunulmuştur. Çalışma doğrudan saha araştırmasını kapsamamakta; mevcut yazılı kaynaklar üzerinden yürütülen nitel bir çözümlenmeye dayanmaktadır.

Araştırmanın kapsamı, Gümüşhane iline ait yazılı ve sözlü kaynaklarda yer alan hikayelerin turizm bağlamında değerlendirilmesiyle sınırlıdır. Veri toplama sürecinde “veri doygunluğu” ilkesi gözetilmiş; yeni veriler mevcut bilgileri tekrar etmeye başladığında analiz süreci tamamlanmıştır (Akçay ve Koca, 2024).

Bu araştırmanın özgün değeri, Gümüşhane hikayelerinin dağınık haldeki mevcut örneklerini sistematik biçimde bir araya getirerek turizm literatürüne ve yerel uygulamalara katkı sağlamasından kaynaklanmaktadır. Böylece hem kentin kültürel mirasının korunmasına hem de hikayeler aracılığıyla destinasyon kimliğinin güçlendirilmesine katkı sunulacaktır. Hikayelerin bir bütün olarak değerlendirilmesi, hem akademik yazında bir boşluğu dolduracak hem de Gümüşhane turizmi için somut bir kaynak oluşturacaktır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde kavramlara yer verilmiştir. Hikaye tanımı, hikayelerin tarihsel süreci, hikaye unsurları, hikaye türleri, anlatıcı, turizm hikayelerinde anlatıcılar, hikaye anlatımında kullanılan araçlar (efsaneler, mitler, masallar, destanlar, törenler-ritüeller, kurum vizyonları, dedikodu-söylentiler, dizi-filmler, anılar ve sosyal ağ içerikleri), hikaye anlatıcılığının kullanıldığı alanlar (pazarlama, yönetim, turizm) ele alınmıştır.

2.1. Hikaye Tanımı

Hikâye, yaşamın belirli kesitlerini edebî dilin anlatım olanaklarıyla; olay, kişi, zaman ve mekân unsurları çerçevesinde aktaran bir türdür. Anlatılabilir nitelikte olan hikâye, sanatçının yaşamdan aldığı izlenimleri ve duyumları estetik bir biçimde yeniden üretmesine olanak tanır. Yazar, çoğu zaman hayatın sıradan bir anında karşılaştığı bir olay, görüntü ya da duygudan etkilenecek içsel yaratma sürecine yönelir. Bu yaratım süreci, sanat eserinin ortaya çıkmasını hazırlayan temel aşamalardan biridir. Kimi zaman eğlendirme amacıyla kişi ve olayların yazılı ya da sözlü biçimde taklit edilerek sunulduğu metinler de hikâye kavramı kapsamında değerlendirilmiştir (Elmas, 2017, s. 1).

Hikâyeler, bir anlatıcının belirli bir dinleyiciye ya da dinleyici topluluğuna aktardığı; olay, mekân, zaman ve karakter unsurlarını içeren kurgusal anlatılardır. Başka bir ifadeyle hikâye, bu unsurların bütünlüğü içinde gelişen olaylar dizisinin sözlü ya da yazılı biçimde aktarılmasıdır (Glebas, 2012, s. 41).

Hikâyeler kimi zaman hayal gücünün öğelerini barındırır da, gerçeğe dayalı yönleriyle de toplumun iletişim biçimlerine yüzyıllar boyunca katkı sağlamıştır. Yaşam deneyimlerinden beslenen bu anlatılar, insan yaşamı, toplumsal kültür ve önemli olayların etkileşimi sonucu şekillenmiştir (Akbayır, 2016, s. 68).

Karabel'in (2018) belirttiği üzere, etkili hikâyeler insan zihni ve bilinçaltı üzerinde rasyonel düşünme süreçlerinden daha derin bir etki oluşturur. Hikâyeler, soyut kavramları somut ve görsel biçimlere dönüştürme gücüne sahiptir. Bu nedenle bir hikâye anlatıldığında, dinleyicinin duygusal tepkileri genellikle yoğun biçimde harekete geçer.

2.1.1. Hikayenin Tarihsel Süreci

İnsanın iletişim kurma gereksinimi, hikâyenin tarihsel gelişiminin temelini oluşturan başlıca unsurlardan biridir. Bu doğrultuda birey, tarihsel süreç boyunca duygu, düşünce ve deneyimlerini aktarmak amacıyla hikâye anlatımına yönelmiş; bu anlatı biçimi zamanla iletişimin en yaygın ve etkili araçlarından biri hâline gelmiştir (Ökmen ve Çokluk, 2021).

Hikâye anlatıcılığının tarihsel gelişimi incelendiğinde, anlatının insan topluluklarının düşünme ve iletişim biçimlerini şekillendiren temel unsurlardan biri olduğu görülür. Sözlü ve yazılı gelenekler içinde gelişen hikâyeler; çatışmaları yatıştırma, toplumsal düzeni sağlama, bilgi ve değerleri aktarma, eğlendirme ve yeni bakış açıları kazandırma gibi işlevler üstlenmiştir. Bu yönüyle anlatı, bireyler arası etkileşimin kurulmasında ve sürdürülmesinde belirleyici bir rol oynamıştır. Yazının henüz ortaya çıkmadığı dönemlerde dahi hikâye anlatımının yaygın bir pratik olduğu bilinmektedir. İnsanlar deneyimlerini, gözlemlerini ve biriktirdikleri bilgiyi sözlü anlatılar aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarmış; bu süreçte kolektif hafıza anlatılar üzerinden inşa edilmiştir. Tarih boyunca ismi bilinmeyen sayısız anlatıcının ürettiği bu birikim, toplumların anlam dünyasını beslemiş ve sürekliliğini sağlamıştır. Bu bağlamda anlatının, medeniyetin oluşum sürecinde kurucu bir işlev üstlendiği ifade edilmektedir (Fulford, 2014, s. 12).

Hikâyelerin kökeni, insanlığın ilk anlatı biçimlerinden biri olarak mağara duvarlarına çizilen resimlere dayanmaktadır. Yazının icadıyla birlikte bu anlatılar, sözlü gelenekten yazılı kültüre aktarılmış ve kitap sayfalarında yer bulmuştur. Günümüzde ise teknolojinin hızlı ilerlemesiyle hikâyeler, dijital ortamlarda hem sözlü hem de yazılı biçimlerde varlığını sürdürmektedir (Turgut ve Kışla, 2015).

İnsanlığın ilk dönemlerinde hikâyelerin sözlü biçimde aktarılması ve yazılı kayıtların bulunmaması nedeniyle hikâye anlatıcılığının kesin başlangıç noktasını belirlemek mümkün değildir. Ancak farklı coğrafyalarda sözlü hikâyelerin çeşitli biçimlerde günümüze dek aktarıldığı görülmektedir. Hikâye anlatıcılığına ilişkin bilinen en eski görsel örneklerden biri, M.Ö. 15.000 yıllarına tarihlenen Fransa'nın güneyindeki Pirene Dağları'nda yer alan Lascaux Mağarası'ndaki duvar resimleridir. Bu çizimlerin, dönemin avcılık uygulamaları ve törensel ritüellerini tasvir ettiği düşünülmektedir (Benjamin, 2006, s. 160).

Hikâye türünün tarihsel gelişimi, insanın anlatma ihtiyacına dayanan köklü bir geçmiş üzerine kuruludur. Yazılı edebiyat ortaya çıkmadan önce masallar, fabllar, anekdotlar ve mitler gibi sözlü anlatı biçimleri, hikâyenin temelini oluşturmuş ve bu

türün gelişimine zemin hazırlamıştır. Bu anlatılar modern anlamda hikâye sayılmasa da, türün kökenini anlamak açısından önemli bir işlev üstlenmiştir. Batı edebiyatında XIV. yüzyılda Giovanni Boccaccio tarafından kaleme alınan *Decameron*, hikâyenin yazılı ve sistemli bir forma kavuşmasında dönüm noktası olmuş; bu eserle birlikte kısa anlatı geleneği edebî bir kimlik kazanmaya başlamıştır. XIX. yüzyıla gelindiğinde ise hikâye, bağımsız bir tür olarak kabul edilmiş ve “modern kısa hikâye” anlayışı şekillenmiştir. XIX. yüzyıl, hikâyenin modern anlamda biçim kazandığı en kritik dönem olarak öne çıkar. Bu dönemde Edgar Allan Poe’nun “tek etki” kuramı ve Nikolay Gogol’un sıradan insan yaşamını merkeze alan anlatıları, modern kısa hikâyenin kuramsal ve içeriksel temelini oluşturmuştur. XX. yüzyılda ise hikâye, psikolojik derinlik, bireysel deneyim ve toplumsal kimlikler üzerine yoğunlaşarak daha karmaşık bir yapıya evrilmiştir. Özellikle minimalizm etkisiyle anlatımın yoğunlaştırılması, hikâyeyi “çok kısa hikâye” formuna yaklaştırmıştır. Böylece hikâye, tarihsel süreç içerisinde sözlü gelenekten modern edebiyata uzanan bir dönüşüm geçirerek hem biçim hem içerik bakımından sürekli yenilenen dinamik bir tür haline gelmiştir (Köker, 2020)

2.1.2. Hikaye Unsurları

Hikâyenin temelini oluşturan ana unsur konudur. Diğer yapı öğeleri olan karakter, zaman ve mekân, konunun etrafında biçimlenerek anlatının bütünlüğünü sağlar. Konu, olay örgüsünü yönlendiren merkez işlevi görür. Konu olmaz ise hikâye anlamdan yoksun sözcükler dizisine dönüşür. Aktaş’ın (2003) belirttiği üzere, bir hikâyeden konu ve ona bağlı olaylar çıkarıldığında geriye yalnızca dağınık kelimeler kalır; bu da konunun, anlatı yapısındaki kurucu rolünü açık biçimde ortaya koyar (ss. 11–12)

Hikâye türünün en belirleyici üst yapı unsurlarından biri kahramandır. Kahraman, olayların merkezinde yer alarak anlatının ilerleyişini ve anlam yönünü belirler. Temizkan ve Atasoy’un (2014), ifade ettiği gibi, hikâyelerde kahraman unsuru, olay örgüsünün şekillenmesinde ve temanın somutlaştırılmasında temel bir işlev üstlenir.(s. 201)

Çetin (2004) hikâyelerde yer alan olayların zaman unsurundan bağımsız biçimde değerlendirilemeyeceğini vurgulayarak, zamanın anlatı içinde işlevsel bir niteliğe sahip olduğunu belirtmektedir. Zaman, olayların sıralanışı ve anlamlandırılışında yönlendirici bir rol oynar; bu yönüyle hikâyenin yapısal bütünlüğünü destekleyen temel unsurlardan biri olarak öne çıkar.(s. 129)

Hikâyede mekân, olayların meydana geldiği ve geliştiği, karakterlerin içinde varlık gösterdiği çevre ya da yer olarak tanımlanır. Mekân, anlatının bütünlüğünü ve

inandırıcılığını destekleyen temel unsurlardan biridir. Olayların geçtiği belirli bir alanın bulunması, hem karakterlerin davranışlarını hem de olay örgüsünün seyrini anlamlandırmak açısından zorunludur. Çetişli'nin (2004) belirttiği üzere, hikâyelerdeki mekânlar kimi zaman gerçek dünyadaki yerlerle örtüşebilirken, kimi zaman da tamamen yazarın hayal gücüyle oluşturulmuş kurmaca alanlar olabilir.(s. 78)

2.1.3. Hikaye Türleri

Simmons (2015), hikâyelerin yalnızca bireyler arasında iletişimi güçlendiren anlatılar olmadığını, aynı zamanda anlam yaratma ve değer aktarımı süreçlerinde stratejik bir araç olarak kullanılabileceğini belirtmektedir. Yazar, hikâye türlerini altı başlık altında ele alarak anlatının dinleyici üzerindeki etkisini artıran yönlerine dikkat çekmiştir.

Bu bağlamda “Ben Kimim?” hikâyeleri, anlatıcının kişisel deneyimlerinden yola çıkarak kendisini tanıttığı ve güven oluşturduğu anlatılardır. “Neden Buradayım?” hikâyeleri, dinleyicinin ilgisini çekmek ve anlatının neden önemli olduğunu göstermek amacı taşır. “Öğretici hikâyeler” ise deneyimlerin paylaşımı yoluyla dinleyicinin davranış ve tutumlarına yön vermeyi amaçlar. “Vizyon hikâyeleri”, geçmişte yaşanan zorluklardan beslenerek geleceğe dair hedef ve başarı ideallerini vurgular. “Değer hikâyeleri”, belirli bir ahlaki ilkeyi veya kültürel değeri pekiştirmeye yönelik anlatılardır. “Ne Düşündüğünü Biliyorum” hikâyeleri ise dinleyicilerin olası sorularını ve şüphelerini önceden sezerek yanıtlayan, bu yönüyle güven ve ikna unsurlarını güçlendiren anlatılardır (Simmons, 2015).

Turizm alanında bu sınıflandırma, destinasyonların tanıtımında etkili bir hikâye stratejisinin temelini oluşturabilir. Özellikle “vizyon” ve “değer” hikâyeleri, bir bölgenin kültürel mirasını, yerel kimliğini ve geleceğe yönelik hedeflerini bütüncül bir biçimde aktarmada kullanılabilir. Böylece hikâye anlatıcılığı, ziyaretçilere yalnızca bilgi sunmakla kalmaz; aynı zamanda duygusal bir bağ kurarak destinasyonun deneyimsel değerini artırır.

2.2. Anlatıcı

Hikâyeler, anlatıcının olaylara duygusal ve düşünsel bir katılım göstererek aktardığı olay örgüleridir. Bir hikâyenin var olabilmesi, yalnızca dinleyiciye değil, aynı zamanda bu olayları yorumlayarak anlam kazandıran bir anlatıcıya da bağlıdır. Anlatıcının aktardığı olayları bizzat yaşamış olması gerekmez; önemli olan, anlatımıyla dinleyicinin dikkatini çekebilmesi ve onları hikâyenin dünyasına taşıyabilmesidir

(Prince, 2012, s. 68). Anlatıcının başarısı, dinleyiciyi anlatının içine dâhil edebilme gücüyle ölçülür; aksi hâlde, hikâye ne kadar etkileyici olursa olsun, dinleyicide karşılık bulamayabilir (Mathews ve Wacker, 2009, s. 39).

Meyer Howard Abrams (2018) anlatıcı bakış açılarını üç temel başlıkta sınıflandırmıştır: gözlemci, tanrısal ve kahraman anlatıcı.(s. 234) Bu yaklaşımı genişleten Jahn (2012) anlatıcı türlerini açık, gizli, hikâyenin kahramanı olan ve olmayan anlatıcı ile figural anlatıcı biçiminde beş kategori altında değerlendirmiştir.(ss. 63-72).

2.3. Hikaye Anlatıcılığı

Hikâye anlatıcılığı, anlatıcının ses tonu, jest ve mimikleri aracılığıyla bir grup dinleyiciye hikâyeyi aktararak onları anlatının akışına dâhil etme sürecidir. Anlatıcı, ses tonundaki iniş çıkışları ve beden dilini etkili biçimde kullanarak dinleyicilerin zihinlerinde hikâyeye ilişkin imgeler oluşturur ve böylece onları anlatının atmosferine çeker (Bonds, 2016).

Hikâye anlatımı, insanlık tarihinin en eski dönemlerinden bu yana varlığını sürdüren ve kültürel sınırları aşan evrensel bir iletişim biçimidir. Araştırmacılar, hikâyelerin insan doğasında köklü bir yere sahip olduğunu ve hem anlatma hem de dinleme eylemlerinin bilişsel gelişim üzerinde olumlu etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Toplumların ilk dönemlerinde insanlar bir arada yaşamaya başladıkça sosyal ilişkiler karmaşıklaşmış, bu karmaşıklığın düzenlenmesi ve toplumsal düzenin korunması amacıyla hikâye anlatımı bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Hikâyeler, toplumlarda yaşanan olayları anlamlandırmamıza yardımcı olurken aynı zamanda bireylere normları, değerleri ve gelenekleri aktaran bir öğrenme alanı sunar. Bunun yanı sıra, bireylerin hayal gücünü harekete geçirerek güvenli bir etkileşim ortamı sağlar. Hikâyelerin etkileyciliği, insanın duygusal ve empatik yönlerine hitap etme gücünden kaynaklanır; bu yönüyle motive edici ve ikna edici bir araç olarak benzersizdir (Hsu, 2008).

Hikâye anlatıcılığı, insanlığın iletişim kurma, kültürel değerleri sürdürme ve toplumsal deneyimleri kuşaktan kuşağa aktarma sürecinde kullandığı en eski ve en etkili araçlardan biridir. Toplumları bir arada tutan, ortak belleği güçlendiren ve kültürel kimliğin sürekliliğini sağlayan bir sosyal pratik olarak kabul edilir (Lamberti, 2012).

Geleneksel anlamda hikâye anlatıcılığı; sözlü kültürden yazılı eserlere, sahne sanatlarından dijital ortamlara kadar uzanan etkileşimli bir süreçtir. Bir kültür taşıyıcısı olarak hikâye anlatıcılığı, bireylerin deneyimlerini paylaşmasına, geçmişin bilgeliğini

gelecek kuşaklara aktarmasına olanak tanır (Sütcü, 2013). Eğitimde, toplumsal iletişimde ve değer aktarımında işlevsel bir araç olarak kullanılan bu anlatı biçimi, hem eğitici hem de kalıcı bir etki yaratma gücüne sahiptir.

İnsanın doğası gereği anlatma ve anlama ihtiyacı, hikâye anlatıcılığını yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline getirmiştir. Duyguların, deneyimlerin ve düşüncelerin paylaşılması; bireyler arasında anlamlı bağlar kurulmasını sağlar (Çokluk ve Ökmen, 2020). Bu süreçte hikâyeler, sadece bireysel değil aynı zamanda toplumsal öğrenmenin de bir aracı olarak işlev görür. Hikâye anlatımı, medeniyetler arası farklılıklardan bağımsız olarak insanların öğrenme, ikna olma, eğlenme ve bilgiyi kalıcı hale getirme süreçlerinde evrensel bir iletişim biçimi sunar (Hegarty, 2011).

Direction (2008) insanın konuşma yetisini kazandığı andan itibaren hikâyeler aracılığıyla iletişim kurduğunu belirtmektedir. Hikâyeler, bireyleri eğlendirmenin ötesinde onların duygularına dokunan, bilgiyi gelecek kuşaklara aktaran ve insanlara bir topluluğun parçası olduklarını hissettiren güçlü anlatılardır. Hikâye ve hikâye anlatıcılığının geçmişi, insanlık tarihiyle neredeyse eşzamanlı olarak değerlendirilebilir. İnsan, sözlü ya da sözsüz biçimde iletişim kurmaya başladığı andan itibaren hikâyeyi, yaşantısını anlamlandırmanın ve paylaşmanın bir yolu olarak kullanmıştır. Hikâyelerin özü zamanla değişmemiş; değişen esasen onların aktarım biçimleri ve anlatıldığı ortamlardır. Teknolojik gelişmeler, hikâye anlatımını yalnızca sözlü kültürle sınırlı olmaktan çıkararak yazılı, görsel ve dijital alanlara taşımış; böylece dünya, hem kolektif hem de bireysel hikâyelerin üretildiği ve paylaşıldığı küresel bir anlatı sahnesine dönüşmüştür (s. 24).

Jonas Sachs, *Winning the Story Wars* (Hikâye Savaşlarını Kazanmak) adlı eserinde, internetin ve sosyal medyanın ortaya çıkışıyla birlikte insanların kadim hikâye anlatıcılığı köklerine yeniden yöneldiğini savunmaktadır. Sachs, insanlık tarihinin büyük bölümünü şekillendiren sözlü geleneği, son yüzyılda gelişen yayıncılık dönemiyle karşılaştırarak hikâye anlatıcılığının tarihsel evrimini açıklar. Ona göre hikâye anlatımı, sözlü gelenekle başlamış, basılı yayıncılıkla yeni bir döneme girmiş ve dijital çağın ortaya çıkışıyla birlikte yeniden sözlü geleneğin doğasına dönmüştür (Sachs, 2012, s. 57).

Sözlü dönemde insanlar ateş etrafında toplanarak hikâyeler anlatır, bu hikâyeler dinleyiciler arasında dolaşarak ortak bir anlam ve aidiyet duygusu oluştururdu. Yayıncılık döneminde ise fikirler ve anlatılar, üreticinin tek taraflı kontrolü altına girmiştir. Buna karşılık dijital çağ, anlatının sahipliğini yeniden topluma kazandırmıştır.

Günümüzde bireyler, fikirleri düzenleyebilmekte, paylaşabilmekte, yorumlayabilmekte ve anında geri bildirim verebilmektedir (Sachs, 2012, s. 57).

Sachs'a (2012) göre, mesajın dolaşım biçimi açısından bakıldığında her dönem kendine özgü bir ağ yapısına sahiptir. Sözlü kültürde mesaj, kişiler arası aktarım yoluyla sosyal ağlarda doğal biçimde yayılırken, yayıncılık döneminde tek bir kaynak aynı anda çok sayıda kişiye ulaşabilmiştir. Dijital dönemde ise bilgi ve hikâyeler yine sosyal ağlar aracılığıyla dolaşmakta, ancak bu kez iletim süreci anlık hâle gelmiştir. Böylece mesajlar çoklu kaynaklardan eşzamanlı biçimde yayılmakta ve dinamik bir geri besleme döngüsü oluşmaktadır. (s. 58)

2.3.1. Hikaye Anlatıcılığı Kuramları

Bu bölümde, hikâye anlatıcılığı olgusunu kuramsal açıdan anlamlandırmaya yönelik modeller ele alınarak açıklanmıştır.

2.3.1.1. Aristo Modeli

Tarih boyunca farklı medeniyetlerde pek çok düşünür ve araştırmacı, hikâye kavramını açıklamaya yönelik çeşitli teoriler geliştirmiştir. Bu teorilerin büyük çoğunluğu, temellerini Aristoteles'in ortaya koyduğu klasik hikâye modelinden almaktadır. Hikâyeyi sistematik biçimde inceleyip kuramsal bir yapıya dönüştüren ilk isim olarak Aristoteles kabul edilir (Çer, 2019). Poetika adlı eserinde sanat ve edebiyatı çözümleyici bir bakışla ele alan Aristoteles (Çalışkan, 2018), tüm hikâyelerde bulunması gereken altı temel unsurdan söz eder. Bu unsurlar; olay örgüsü, karakter, düşünce, dil, görseller ve müziktir.

“Aristoteles'e göre bu unsurlar içinde en önemlisi olay örgüsüdür (mythos). Olay örgüsü, hikâyeyi bir bütün haline getiren, başlangıç, gelişme ve sonuç bölümleriyle tamamlanan bir yapıya sahiptir. Bu yapı içerisinde her bölüm, kendinden önceki ve sonraki olaylarla anlamlı bir bütün oluşturmalıdır” (Pamir, 2012).

Hikâyenin ikinci temel unsuru olan karakter, olay örgüsünü taşıyan ve temayı somutlaştıran ögedir.

Aristoteles'e göre karakterlerin belli bir manevi amaç doğrultusunda hareket etmesi ve bütünsel bir yapıya sahip olması gerekir. Dil unsuru ise karakterlerin duygu ve düşüncelerini ifade etme aracıdır. Dil, hem anlamı hem de hikâyenin tonunu belirler; metafor gibi dilsel araçlar sayesinde anlatıya çok katmanlı bir anlam kazandırılır.

Düşünce, karakterin entelektüel yönünü ve eylemlerinin ardındaki zihinsel süreçleri ortaya koyar. Bu yönüyle düşünce, dil ile doğrudan ilişkilidir; karakterlerin kullandığı kelimeler onların iç dünyasını açığa çıkarır (Çer, 2019).

Aristoteles ayrıca görsel ve müzik unsurlarını hikâyenin tamamlayıcı nitelikteki öğeleri olarak tanımlamıştır. Sanatsal bir eserin etkileyciliğinde sahneleme ve görsellik önemli olmakla birlikte, Aristoteles'e göre bir trajedi, aktör ya da dekor kullanılmadan da estetik ve duygusal gücünü koruyabilir (Akgül, 2017)

2.3.1.2. Propp Modeli

Vladimir Propp, hikâye yapısının ve karakterlerin arketipsel rollerinin evrensel bir ortak payda taşıdığını savunmaktadır. Propp'a göre masalarda önemli olan, karakterlerin kim oldukları değil; gerçekleştirdikleri eylemler ve bu eylemlerin anlatı içindeki işlevleridir (Özçalışkan, 1996). Araştırmalarını başlangıçta yalnızca Rus halk masallarıyla sınırlayan Propp, masalların biçimsel bir yapıya sahip olduğunu ve bu yapının kişilerden bağımsız olarak işlevsel ilişkiler üzerinden incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Propp, karakterlerin eylemlerinden hareketle masalarda tekrarlandığını gözlemlediği 31 temel işlev belirlemiştir (Propp, 2011). Bu işlevler, anlatının yapısını oluşturan dört ana bölüm altında toplanmaktadır.

İlk bölüm başlangıç bölümü olup, yedi işlevden oluşur: uzaklaşma, yasaklama, yasağın çiğnenmesi, soruşturma, bilgi toplama, aldatma ve suça iştirak etmeme. Bu aşama, hikâyenin temel çatışmasının ve kahramanın serüveninin ilk kıvılcımını oluşturur. İkinci bölüm esas hikâyedir ve dört temel işlevi içerir: kötülük veya eksiklik, aracılık, karşı hareket ve ayrılış. Bu bölüm, kahramanın eyleme geçmesini sağlayan çatışma sürecini ifade eder. Üçüncü bölüm olan bağışçı bölümü, kahramanın sorununa çözüm bulmak için sihirli bir nesne ya da güç elde etmesini konu edinir. Bu kısımda sekiz işlev yer alır: sına, tepki, elde etme, yol gösterme, çatışma, damga, zafer ve çözüm. Son aşama kahramanın dönüşü bölümüdür. On iki işlevden oluşan bu kısım; geri dönüş, takip edilme, kurtulma, kimliği gizleme, asılsız iddialar, zor görev, görevi tamamlama, tanınma, ifşa, biçim değiştirme, cezalandırma ve evlilik gibi öğeleri kapsar (Propp, 2011).

Her masalda bu işlevlerin tamamına rastlanması beklenmez; bazı masalarda kimi işlevler eksik olabilir ya da olay dizisi kısaltılmış biçimde ilerleyebilir. Ancak bu durum, anlatının bütünsel yapısını bozmaz; çünkü masalın iskeletini oluşturan esas unsur karakterlerden ziyade bu işlevlerin dizilişidir. Dolayısıyla anlatının temelini,

kişilerden bağımsız biçimde tekrarlanan bu eylem örüntüleri oluşturmaktadır (Çer, 2019).

2.3.1.3. Greimas Eyleyenler Modeli

Algirdas Julien Greimas, Vladimir Propp'un masallarda belirlediği otuz bir işlevi daha soyut bir düzleme taşıyarak bu işlevleri dört temel kavrama indirgemıştır. Bu kavramları; sözleşme, sınama, yer değiştirme ve iletişim başlıkları altında kategorize etmiştir. Greimas'a göre anlatılar, bu kavramsal süreçlerin etrafında şekillenen bir yapısal dönüşüm süreciyle anlam kazanır. Greimas, anlatı çözümlemesini temellendirdiği "Eyleyenler Modeli" ile anlatıda yer alan karakterleri, nesnelere, durumları veya olayları (eyleyenler) aralarındaki ilişkiler ve üstlendikleri işlevler açısından ele alır (Neemann, 1999). Bu model, anlatıyı oluşturan yüzeysel olayların ötesine geçerek, metnin derin yapısında işleyen anlam ilişkilerini çözümlemeyi amaçlar. Greimas'a göre her hikâyeye, başlangıçtan sona kadar bir dönüşüm süreci geçirir; bu süreçte eyleyenler de değişim gösterir. Bu yaklaşım, Propp'un işlevsel yapısına benzer biçimde, anlatının belirli roller aracılığıyla ilerlediğini öne sürer (Hebert, 2006). Ancak Greimas, bu işlevleri bireysel karakterlerle sınırlamaz; eyleyen kavramını genişleterek insan dışı, hatta soyut unsurları anlatı içinde rol üstlenebilen varlıklar olarak değerlendirir.

Greimas'ın modelinde altı temel eyleyen bulunmaktadır (Demir, 2017):

Gönderici (Sender): Eksikliği hissedilen nesneyi bulma görevini özneye yükleyerek anlatıyı başlatan unsurdur.

Özne (Subject): Gönderici tarafından görevlendirilen ve nesneyi bulmakla sorumlu olan kahramandır.

Nesne (Object): Anlatının hedefini oluşturan, elde edilmeye çalışılan unsur veya değerdir.

Alıcı (Receiver): Özne tarafından bulunan nesnenin sonunda ulaştırıldığı, eylemin sonuçlarından etkilenen aktördür.

Yardımcı (Helper): Öznenin görevini yerine getirmesine yardımcı olan veya süreci kolaylaştıran eyleyendir.

Engelleyici (Opponent): Öznenin hedefine ulaşmasını zorlaştıran veya engellemeye çalışan güçtür.

Greimas'ın göstergebilimsel modelinde bu altı eyleyen arasındaki etkileşim, anlatının derin yapısında anlamın nasıl üretildiğini açıklamaya yöneliktir. Böylece

hikâyeler yalnızca karakterlerin eylemlerinin dizisi olarak değil, aynı zamanda anlamın üretim süreci olarak da değerlendirilmektedir.

2.3.1.4. Freytag Piramidi

Gustav Freytag, 1863 yılında yayımladığı “Dramanın Tekniği” adlı eserinde Aristoteles’in ortaya koyduğu dramatik yapı ilkelerini kendi döneminin tiyatrosuna uyarlamış ve bu ilkeleri geliştirmeye yönelik yeni bir kuramsal çerçeve oluşturmuştur. Freytag, hikâyelerin yapısal benzerliklerini inceleyerek olay örgüsünü görsel biçimde temsil eden üçgen bir model geliştirmiştir. Günümüzde bu model, “Freytag Piramidi” olarak adlandırılmaktadır. Freytag’a göre her hikâye, birbirini izleyen beş ana unsurdan meydana gelir. Bu unsurlar; serim, yükselen aksiyon, doruk noktası, düşen aksiyon ve sonuçtur (Çalışkan, 2018).

Piramidin ilk aşaması olan serim bölümü, hikâyenin karakterlerini, mekânını ve olayların geçtiği bağlamı tanıtarak dinleyici ya da okuyucunun anlatıya hazırlanmasını sağlar. Bu bölüm, karakterlerin iç düşüncelerine, geçmiş deneyimlerine ve aralarındaki diyaloglara yer vererek anlatının temel zeminini oluşturur (Hutchens, 2015, s. 73).

Yükselen aksiyon, serimde temelleri atılan olayların giderek karmaşık hale geldiği ve ilginin arttığı bölümdür. Hikâye, bu aşamada zirve noktasına doğru ilerler; gerilim ve beklenti artar. Doruk noktası, olayların en yoğunlaştığı, kahramanın kaderinin değiştiği kritik dönüm noktasıdır. Bu bölüm, hikâyenin duygusal ve dramatik gücünü en yüksek seviyeye taşır. Doruktan sonra gelen düşen aksiyon aşamasında, ana çatışma çözülmeye başlar. Kahraman ile karşıt güç arasındaki mücadele sona erer ve olaylar bir sonuca ulaşır. Bu bölüm, anlatının dramatik gerilimini düşürerek kapanışa geçişi sağlar (Hutchens, 2015).

Son aşama olan sonuç bölümü (denouement), hikâyenin tamamlandığı ve tematik anlamın pekiştirildiği kısımdır. Kahramanın hedeflerine ulaşip ulaşamamasına göre hikâye farklı biçimlerde sonlanabilir: kahramanın amacına ulaşması komedi, ulaşamaması ise trajedi türü bir anlatıya karşılık gelir. Böylece Freytag’ın piramidi, dramatik yapıdaki neden-sonuç ilişkilerini görsel bir biçimde temsil ederek hikâye anlatımının evrensel dinamiklerini ortaya koymaktadır.

2.3.1.5. Christopher Booker’ın Yedi Temel Hikaye Modeli

İngiliz gazeteci ve yazar Christopher Booker, “Yedi Temel Olay Örgüsü: Biz Neden Hikâye Anlatırız” adlı eserinde, Carl Gustav Jung’un arketip kuramından yola çıkarak insanlık tarihindeki bütün hikâyelerin aslında yedi temel olay örgüsü etrafında

şekillendiğini ileri sürmektedir. Booker, bu iddiasını antik mitlerden halk hikâyelerine, klasik romanlardan günümüzün sinema ve televizyon yapımlarına kadar uzanan geniş bir anlatı evreni üzerinden temellendirir. Ona göre her hikâyeye biçimsel olarak farklı görünse de özünde tek bir kahramanın yolculuğunu anlatır. Hikâyede kaç karakter bulunursa bulunsun, merkezdeki asıl unsur kahramandır; diğer karakterler ise kahramanın iç dünyasındaki yönleri, çatışmaları ve duygusal durumları sembolik biçimde temsil eder (Çalışkan, 2018).

Booker, Jung'un insan davranışlarıyla arketipler arasındaki ilişkiyi hikâyeye yapısına uyarlayarak, başarılı anlatıların belirli aşamalardan geçtiğini savunur. Bu aşamalar sırasıyla çağrı, düş, hayal kırıklığı, kâbus ve mucizevi kaçış, kurtuluş, ödüle ulaşma biçiminde sıralanır.

Çağrı, kahramanın ve hikâyenin geçtiği çevrenin tanıtıldığı başlangıç aşamasıdır.

Düş, kahramanın bir amaca ulaşmak üzere yola çıktığı ve görece başarılar elde ettiği süreci temsil eder.

Hayal kırıklığı, kahramanın sınırlarının açığa çıktığı ve karşısındaki engellerin güçlendiği dönemi yansıtır.

Kâbus, kahramanın en zorlu sınavla yüzleştiği, çözümün şekillendiği aşamadır.

Mucizevi kaçış veya ödüle ulaşma bölümü ise anlatının tamamlandığı ve nihai sonucun ortaya çıktığı evredir (Booker, 2010).

Booker, tüm anlatıların nihai olarak yedi temel tematik yapıdan birine dayandığını öne sürmektedir. Bu yapılar; canavarı yenmek, fakirlikten zenginliğe, arayış, yolculuk ve geri dönüş, komedi, trajedi ve yeniden doğuş şeklinde sınıflandırılmaktadır (Çer, 2019). Booker'a göre bu yedi yapı, insanın bilinçdışı var olan evrensel arketiplerin farklı biçimlerde dışavurumudur. Bu nedenle, çağlar boyunca anlatılan tüm hikâyeler farklı karakterler ve mekânlar içerse de, özünde insanın kendini ve dünyayı anlama çabasının evrensel yansımalarıdır.

2.3.1.6. Joseph Cambell ve Kahramanın Yolculuğu Modeli

Joseph Campbell, Carl Gustav Jung'un kolektif bilinçdışı ve arketip kavramlarından yola çıkarak halk hikâyeleri, mitler ve efsaneler üzerinde kapsamlı analizler yapmış; bu anlatıların temelinde ortak bir yapısal kalıp bulunduğunu ortaya koymuştur. Campbell, bu evrensel anlatı modelini "kahramanın yolculuğu" ya da diğer adıyla "monomit" olarak adlandırmıştır. 1949 yılında yayımladığı *The Hero with a Thousand Faces* (Kahramanın Sonsuz Yolculuğu) adlı eserinde bu modeli on yedi aşama üzerinden açıklamıştır. Daha sonra Christopher Vogler, Campbell'ın modelini

sadeleştirerek bu aşamaları on iki adım hâlinde yeniden düzenlemiştir (Vogler, 2007, s. 83).

Campbell'a göre her hikâyede kahramanın bir başlangıç noktası ve ulaşmak istediği bir hedef vardır. Bu iki nokta arasında yer alan eşikler, kahramanın fiziksel ve ruhsal dönüşümünü simgeler. Kahraman, alışkın olduğu dünyadan ayrılıp bilinmeyen bir alana geçtiğinde artık geri dönüşü güçleşir. Hedefine ulaştıktan sonra yeniden kendi dünyasına dönerken bir başka eşiği aşar; böylece hem dışsal hem de içsel bir değişim geçirir (Campbell, 2008).

Vogler (2007) bu kuramsal yapıyı geliştirerek kahramanın yolculuğunu on iki aşamada ele alır:

Kahramanın olağan dünyasında tanıtılması ve günlük yaşamının betimlenmesi,

Maceraya davet çağrısının gelmesi,

Kahramanın bu çağrıyı başlangıçta reddetmesi veya tereddüt etmesi,

Yolculuk öncesinde bir mentorla karşılaşarak ondan motivasyon ve rehberlik alması,

Kahramanın olağan dünyanın sınırlarını aşıp olağanüstü dünyaya girişi,

Bu yeni dünyada bir dizi sınavdan geçmesi, dostlar ve düşmanlarla karşılaşması,

Hedefe yaklaşırken planlar yapması ve son mücadeleye hazırlanması,

En zorlu sınavla yüzleşmesi; kişiliğinin ve kararlılığının test edilmesi,

Amacına ulaşması ve bu süreçte bir insan olarak dönüşümünü tamamlaması,

Ödülünü elde ettikten sonra eve dönüş yolculuğuna başlaması,

Yol boyunca yeniden tehditlerle karşılaşması; ölüm ve yeniden doğuş temasıyla son mücadelesini vermesi,

Sonunda kazandığı ödül veya bilgeliği beraberinde getirerek evine dönmesi.

Campbell'ın modeli yalnızca edebi anlatılar için değil, insan yaşamı için de bir metafor olarak değerlendirilmektedir. Her birey yaşamı boyunca benzer dönüşüm döngülerinden geçmekte; mücadele, yenilgi, öğrenme ve yeniden doğuş süreçlerini deneyimlemektedir. Bu nedenle “kahramanın yolculuğu”, hem edebi hem psikolojik açıdan evrensel bir anlatı kalıbıdır. Tarih boyunca Gılgamış Destanı, James Bond serileri, Aslan Kral, Matrix, Yüzüklerin Efendisi ve Batman gibi pek çok eser, bu anlatı modeline dayalı olarak kurgulanmıştır (Çalışkan, 2018).

2.4. Turizmde Hikâye Anlatıcılığı

Turizm olgusu, fiziksel mekânlar ile birlikte anlam, deneyim ve anlatı üretimi üzerine kurulu bir yapıya dönüşmektedir. Bu bağlamda hikâye anlatıcılığı, turizm

deneyiminin anlaşılması, kurgulanması ve aktarılmasında merkezi bir rol üstlenmektedir.

2.4.1. Turizmde Hikâye Anlatıcılığının Kuramsal Temelleri ve Kavramsal Çerçevesi

Hikâye anlatıcılığı, farklı disiplinlerde uzun süredir ele alınan ve turizm bağlamında giderek önem kazanan bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Hikâyeler, insanın dünyayı kavrama ve başkalarıyla iletişim kurma biçimlerinin temelinde yer alan evrensel bir yapı olarak, turizm deneyiminin derinliğini ve kalıcılığını belirleyen başlıca unsurlar arasında yer almaktadır. Anlatı yoluyla kurulan bu bağ, turistin destinasyonla kurduğu ilişkiyi yüzeysel bir deneyim olmaktan çıkararak duygusal ve sembolik bir düzleme taşımakta; bireyin deneyimi anlamlandırmasına ve içselleştirmesine imkân tanımaktadır. Bu yönüyle hikâye, turizmde hem bireysel deneyimin inşasında hem de bu deneyimin başkalarına aktarılmasında belirleyici bir rol üstlenmektedir (Moscardo, 2021).

Hikâye anlatıcılığı; antropoloji, psikoloji, sosyoloji ve pazarlama gibi disiplinlerde uzun süredir kabul görmüş bir yaklaşım olmasına rağmen, turizm alanındaki kuramsal ve uygulamalı çalışmalarda aynı yoğunlukta ele alınmamıştır (Ghaderi vd., 2023; Moscardo, 2021; Ryu vd., 2019). Bu durum, turizm deneyimi ile hikâye anlatımı arasındaki ilişkinin çoğu zaman kavramsal çerçevede kalmasına ve ampirik olarak yeterince temellendirilememesine yol açmaktadır (Zhong vd., 2017). Oysa hikâyeler, turizmin doğasında yer alan deneyim üretme, anlamlandırma ve paylaşma süreçlerinin merkezinde yer alır. Bu bağlamda hikâye anlatıcılığı, turist davranışlarını açıklayan bir unsur olmanın ötesinde, deneyimin kurgulanmasında belirleyici bir araç olarak değerlendirilebilir.

Turizm planlaması ve tanıtımı açısından hikâyeler; deneyim tasarımının yapı taşlarını oluşturan, turistin zihinsel bütünlüğünü ve algısal sürekliliğini destekleyen bir işlev üstlenir (Moscardo, 2020; Moscardo, 2017). Moscardo (2017), hikâyelerin turizmle ilişkisini beş temel ilke üzerinden açıklar: Hikâyeler, bireylerin deneyimleri üzerine düşünme biçimini şekillendirir; bilgilerin zihinde yapılandırılmasını sağlar; dünyayı anlamlandırma sürecine rehberlik eder; seyahat deneyimlerinin anlatılmasını teşvik eder ve turizm işletmeleri bu anlatıların oluşumunu yönlendirebilir. Bu çerçevede hikâye, turistik deneyimi düzenleyen bir anlatı omurgası hâline gelir. Nitekim turizm alanında son yıllarda hikâyeye yönelik artan ilgi, turist algı ve davranışlarını yönlendirme gücünün daha iyi anlaşılmasıyla ilişkilidir (Moscardo, 2021). Buna karşın,

disiplinler arası literatürdeki birikime rağmen turizm araştırmalarında hikâye anlatıcılığının yeterince derinlemesine incelenmediği görölmektedir.

2.4.2. Hikâye Anlatıcılığının Turizm Deneyimi ve Turist Davranışları Üzerindeki Etkisi

Hikâye anlatıcılığı, turistlerin destinasyon algıları, memnuniyet düzeyleri ve davranışsal niyetleri üzerinde belirleyici bir etki oluşturmaktadır.

Turistlerin destinasyonu tavsiye etme veya ağızdan ağıza iletişimde bulunma eğilimleri yalnızca imaj algısından kaynaklanmamaktadır. Topsakal ve İplik (2013), bu eğilimi turistlerin kalite algısı ve memnuniyet düzeyiyle ilişkilendirirken; Erdal (2012), hizmet kalitesi ve yeniden tercih etme davranışlarıyla bağlantı kurmuştur. Bu noktada hikâye anlatıcılığı, destinasyon deneyimini sıradan bir hizmet tüketiminden çıkararak anlam yüklü bir anlatıya dönüştüren güçlü bir araç olarak öne çıkmaktadır. Anlatılar aracılığıyla zenginleştirilen turizm deneyimi, ziyaretçinin duygusal bağ kurmasını kolaylaştırmakta ve deneyimi başkalarına aktarma isteğini artırmaktadır. Böylece turist davranışları ile hikâye temelli deneyim tasarımı arasında kurulan bu bağ, ağızdan ağıza iletişimi besleyen ve destinasyonun sürdürülebilir cazibesini güçlendiren temel dinamiklerden biri haline gelmektedir.

Zhong vd. (2017) ise unutulmaz turizm deneyimleri bağlamında hikâye anlatıcılığı, memnuniyet ve duygusal bağlılık arasındaki ilişkiyi inceleyerek bu kavramsal çerçeveyi desteklemektedir.

Turizm deneyimi, gözlem ve tüketimle sınırlı bir süreç olmaktan çıkarak bireyin kendi anlatısını kurduğu, yaşadıklarını anlamlandırdığı ve yeniden ürettiği bir zemine dönüşmektedir. Turistler, deneyimledikleri mekânları ve anları zihinsel süzgeçlerinden geçirerek kişisel hikâyelere dönüştürmekte; bu hikâyeleri paylaşma ve yeniden kurgulama süreciyle turizm deneyimini süreklilik kazanan bir anlatı akışına taşımaktadır. Bu çerçevede turistik faaliyetler, bireyin pasif bir izleyici konumundan sıyrılıp anlatıcı ve anlam kurucu bir özneye dönüştüğü bir yapıya evrilmektedir. Bu durum, turizmin fiziksel çekiciliklerin ötesinde, anlatılar aracılığıyla kurulan anlam dünyasıyla şekillendiğini göstermekte ve hikâyenin turizm sisteminin merkezinde konumlanması gerektiğini ortaya koymaktadır (Moscardo, 2020).

2.4.3. Turizmde Hikâyenin Süreçsel Yapısı ve Deneyim Döngüsü

Turizmde hikâyeler, deneyimin farklı aşamalarında ortaya çıkan dinamik bir yapı sergilemekte ve bu süreç turist deneyiminin bütüncül olarak anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Turizmde hikâyeler, zaman boyutu içinde üç aşamada ortaya çıkar: deneyim öncesi, deneyim sırası ve deneyim sonrası (Moscardo, 2020). Deneyim öncesi hikâyeler, destinasyonun anlatısı, turistin kişisel beklentileri ve medya içerikleri aracılığıyla ilgiyi tetikler. Deneyim sırasında oluşan hikâyeler, turistik faaliyetlerin içinde şekillenir ve deneyimin değerini somutlaştırır. Deneyim sonrası hikâyeler ise turistlerin yaşadıklarını yeniden yorumlayarak aktardıkları, çoğu zaman ağızdan ağıza yayılan anlatılardır. Hikâyeler, kullanıcıların deneyimlerini paylaşarak yeniden üretmesiyle (co-creation) turizm deneyimini süreklilik kazandıran dinamik bir yapıya dönüşmektedir (Moscardo, 2020). Bu süreçte üç temel dinamik öne çıkmaktadır. İlk olarak deneyim odaklı yaklaşım, ziyaretçilerin pasif izleyici olmaktan çıkıp deneyimin aktif bir parçası haline gelmesini sağlamaktadır. İkinci olarak dijital platformlar, kullanıcıların deneyimlerini geniş kitlelerle paylaşmasına imkân tanıyarak hikâyelerin hızlı ve sürekli biçimde çoğalmasına katkıda bulunmaktadır. Üçüncü olarak ise özellikle Asya merkezli turizm pazarlarının ve içerik üretiminin yükselişi, hikâye anlatımında farklı kültürel anlatı biçimlerinin öne çıkmasına ve turizmde anlatı çeşitliliğinin artmasına zemin hazırlamaktadır (Moscardo, 2021).

2.4.4. Turizmde Hikâye Anlatıcılığında Paydaşlar ve Anlatıcı Roller

Turizmde hikâye anlatıcılığı süreci, farklı aktörlerin katkısıyla şekillenen çok katmanlı bir yapıya sahiptir.

Turizm anlatılarında, hikâyeyi aktaran anlatıcı rolü yalnızca bir kişiyle sınırlı değildir. Turizm faaliyetlerinin yürütülmesinde ve deneyimlenmesinde yer alan tüm paydaşlar bu sürecin potansiyel anlatıcıları arasında değerlendirilebilir. Bu bağlamda profesyonel turist rehberleri, turizm işletmelerinde görev yapan personel, pazarlama uzmanları ve hatta turistlerin kendileri hikâyenin taşıyıcısı konumundadır. Aktaş ve Batman'ın (2010) çalışmasında, turist rehberleri tarafından aktarılan efsanelerin destinasyonların çekiciliğini artırıp artırmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda, rehberler aracılığıyla anlatılan efsanelerin turistler üzerinde güçlü bir çekim etkisi oluşturduğu, ancak bu etkinin rehberin iletişim becerileriyle (örneğin ses tonu, mimik, jest, göz teması) ve konuya hâkimiyetiyle doğrudan ilişkili olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla, bir hikâyenin dinleyici üzerinde etki yaratabilmesi açısından anlatıcının

rolü belirleyici bir unsurdur. Bu nedenle turist rehberlerinin, tur esnasında hikâyeyi aktarırken daha bilinçli, planlı ve etkileyici bir anlatım sergilemeleri önem taşımaktadır.

Benzer biçimde Sevim vd. (2013), yürüttükleri çalışmada destinasyon imajının turistlerin tavsiye etme niyetleri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunduğunu ortaya koymuştur. Hikâyeler bu imajın oluşturulmasında kullanılan önemli araçlardan biridir. Destinasyon imajı, aracılık eden bir unsur olarak turistlerin deneyimlerini paylaşma ve yeni hikâyeler üretme eğilimini güçlendirmektedir. Bu süreçte turistler hem dinleyici (etkilenen) hem de anlatıcı (etkileyen) konumunda yer almaktadır.

Hikâyelerin turizmdeki işlevi, farklı paydaşların etkileşimiyle daha da belirgin hâle gelir. Yerel yönetimler ve kültürel kurumlar, mekâna özgü anlatıları güçlendirerek destinasyonun rekabet avantajını artırabilir (Bassano vd., 2019). Bu noktada hikâyeler, hem yerel kimliğin korunmasına hem de turistlerle kurulan duygusal bağın derinleşmesine katkı sağlar. Turist hikâyeleri ise üç boyutta incelenir: bireyin yaşam anlatısı, destinasyonun anlatısı ve deneyimin kendisi (Moscardo, 2017). Bu yapı, turizmin çok katmanlı bir anlatı sistemi olduğunu ortaya koyar. Örneğin tema parkları ya da Disneyland gibi kurgu temelli destinasyonlar, hikâye ve popüler kültürün bütünleştiği mekânsal örnekler olarak bu yapıyı somutlaştırır (Moscardo, 2021).

Ampirik çalışmalar da hikâyenin turizm üzerindeki etkisini destekler niteliktedir. Ghaderi vd. (2023), hikâye kullanımının destinasyon imajını, kişiliğini ve turistlerin davranışsal niyetlerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Reijnders (2016) tarafından gerçekleştirilen nitel araştırma ise bireylerin film, dizi ve edebi eserlerden edindikleri hikâyeler aracılığıyla belirli mekânlara yöneldiğini göstermektedir. Bu çalışmaya göre bireyler, zihinsel hikâye birikimlerini belirli uyanlarla aktive etmekte ve bu anlatılarla ilişkilendirdikleri mekânları ziyaret etme eğilimi göstermektedir. Benzer şekilde Ryu vd. (2019), marka hikâyelerinin özellikle lüks otel bağlamında müşteri algısı üzerinde güçlü etkiler yarattığını; tutarlı tema, karakter ve anlatı akışının marka imajını olumlu yönde şekillendirdiğini ortaya koymuştur.

Hikâye anlatıcılığı, turizmde tanıtım aracı olmanın ötesinde, deneyimin kurucu unsuru olarak değerlendirilmelidir. Dijitalleşme, kullanıcı üretimli içerikler ve deneyim ekonomisinin yükselişi, hikâyeyi turizmde daha da merkezi bir konuma taşımaktadır (Moscardo, 2021). Bu dönüşüm, hikâyenin potansiyelini tam anlamıyla ortaya koyabilmek için kuramsal ve ampirik çalışmaların derinleştirilmesini gerekli kılmaktadır.

Turizmde hikâye anlatıcılığı, fiziksel mekânların ötesine geçen ve deneyimi anlam, duygu ve sembolik değerler etrafında yeniden kurgulayan temel bir unsur olarak

öne çıkmaktadır. Kuramsal yaklaşımlar, hikâyenin bireyin dünyayı anlamlandırma biçimini şekillendirdiğini ve turizm deneyimini derinleştirdiğini ortaya koyarken; ampirik çalışmalar, anlatı temelli yaklaşımların destinasyon imajı, turist memnuniyeti ve davranışsal niyetler üzerinde belirgin etkiler yarattığını göstermektedir (Moscardo, 2020; Moscardo, 2021; Ghaderi vd., 2023; Ryu vd., 2019). Bu bağlamda turizm deneyimi, pasif bir tüketim sürecinden uzaklaşarak, bireyin aktif olarak anlam ürettiği ve kendi anlatısını oluşturduğu dinamik bir yapıya dönüşmektedir.

Hikâyelerin deneyim öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere üç aşamada şekillenmesi, turizmin süreklilik arz eden bir anlatı döngüsü içinde işlediğini göstermektedir. Bu süreçte turistler, yalnızca deneyimleyen bireyler değil; aynı zamanda deneyimi yeniden üreten ve yayan anlatıcılar hâline gelmektedir. Paydaşların çok katmanlı yapısı, hikâyenin turizm sisteminde ortaklaşa üretilen (co-creation) bir değer olduğunu ortaya koyarken; dijitalleşme ve kullanıcı üretimli içerikler bu anlatıların yayılımını hızlandırarak destinasyonların görünürlüğünü ve rekabet gücünü artırmaktadır (Moscardo, 2020; Moscardo, 2021).

Sonuç olarak hikâye anlatıcılığı, turizmde bir iletişim aracı olmanın ötesinde, deneyimin tasarlanmasında, yönetilmesinde ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında stratejik bir rol üstlenmektedir. Bu durum, turizm araştırmalarında hikâye anlatıcılığına yönelik kuramsal derinliğin artırılmasını ve özellikle uygulamaya dönük ampirik çalışmaların geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Böylece hikâye temelli yaklaşımlar, destinasyonların rekabet avantajı elde etmesinde ve ziyaretçi deneyiminin kalıcı bir etkiye dönüşmesinde belirleyici bir unsur olarak değerlendirilebilir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi hakkındabilgi verilecektir. Bu bağlamda veri toplama süreci, araştırma modeli, evren ve kapsam, veri analiz tekniği, geçerlik ve güvenilirlik ilkeleri ile araştırmanın etik boyutuna ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Yöntemi

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde tasarlanmıştır. Nitel araştırmalar, olguları doğal bağlamı içinde anlamayı, yorumlamayı ve tanımlamayı amaçlayan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu kapsamda çalışma, Gümüşhane'ye ilişkin hikâyeleri mevcut yazılı ve dijital kaynaklar aracılığıyla derleyip sistematik biçimde bir araya getirmeyi hedeflemektedir.

Bu doğrultuda çalışmada, Gümüşhane'ye ilişkin hikâyeler, efsaneler, yerel inanışlar ve tarihî olaylara dayalı anlatılar ikincil kaynaklardan incelenmiş ve hikâyelerin geçtiği bölgelere göre sınıflandırılarak sistematik biçimde bir araya getirilmiştir. Böylece Gümüşhane'nin kültürel mirasına ait sözlü ve yazılı anlatılar bütüncül bir biçimde sunulmuştur.

3.2. Araştırma Modeli

Araştırmada doküman incelemesi modeli benimsenmiştir. Doküman incelemesi, araştırma konusuyla ilgili yazılı, görsel veya dijital belgelerin sistematik biçimde analiz edilmesini sağlayan bir modeldir (Bowen, 2009). Bu model, doğrudan saha araştırması yapmadan mevcut kaynaklar üzerinden kapsamlı bir değerlendirme yapılmasına olanak tanımaktadır.

Modelin tercih edilme nedeni, Gümüşhane'ye ilişkin hikâyelerin çoğunun sözlü kültürden yazıya aktarılmış biçimde farklı kaynaklarda dağınık halde bulunmasıdır. Bu nedenle, söz konusu hikâyelerin bir araya getirilip tematik ve coğrafi olarak sınıflandırılması çalışmanın amacına en uygun modeli oluşturmuştur.

3.3. Evren ve Kapsam

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye'de turizm bağlamında değerlendirilebilecek hikâye anlatıcılığı örnekleri oluşturmaktadır. Bu örnekler, yerel kültürle ilişkili hikâyeleri, tarihî olaylara dayalı anlatıları ve mekân temsillerini içermekte; halk anlatılarının turizm açısından taşıdığı kültürel değerleri yansıtmaktadır.

Çalışmanın kapsamı ise bu geniş evrenden seçilen Gümüşhane ili ve ilçelerine ait hikâyelerle sınırlandırılmıştır. Bu hikâyeler, yazılı ve dijital ikincil kaynaklardan elde edilmiş, hikâyelerin geçtiği bölgelere göre sınıflandırılarak sistematik biçimde bir araya getirilmiştir.

Araştırmada, Gümüşhane'ye ait hikâyelerin seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, bilgi açısından zengin örneklerin belirli ölçütler doğrultusunda seçilmesini öngören bir yaklaşımdır (Patton, 2014). Bu çalışmada yalnızca Gümüşhane ili ve ilçelerine ait olduğu tespit edilen, yazılı veya dijital ikincil kaynaklarda yer alan hikâyeler seçilmiş; bu ölçütlere uymayan anlatılar kapsam dışında bırakılmıştır.

Bu yaklaşım, Gümüşhane'nin kültürel mirasına ait hikâyelerin bütüncül biçimde ortaya konmasına ve hikâye anlatıcılığı çerçevesinde değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Bu araştırmanın verileri, ikincil kaynak incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Veriler, Gümüşhane'ye ilişkin hikâyeleri içeren mevcut yazılı ve dijital kaynakların sistematik biçimde incelenmesiyle toplanmıştır. Bu süreçte akademik makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri, kitaplar, bildiriler ve bilimsel raporlar temel bilgi kaynaklarını oluşturmuştur. Ayrıca Gümüşhane Üniversitesi Kütüphanesi ile Gümüşhane İl Halk Kütüphanesinin elektronik veri tabanları ve erişime açık dijital arşivlerden yararlanılmıştır.

Kaynak seçiminde dikkate alınan ölçütler; hikâyelerin Gümüşhane ili ve ilçeleriyle doğrudan ilişkili olması, kaynağın bilimsel veya güvenilir nitelik taşıması, metinlerin tam erişilebilir olması, araştırma amacına uygunluk göstermesidir. Bu ölçütler doğrultusunda belirlenen kaynaklar sistematik biçimde incelenmiştir.

Veri toplama süreci, nitel araştırmalarda önemli bir ölçüt olarak kabul edilen veri doygunluğu ilkesine göre yürütülmüştür. Veri doygunluğu, yeni veri kaynaklarının incelenmesine rağmen elde edilen bulguların tekrar etmeye başlaması ve araştırma sorularına katkı sağlayacak yeni bir anlatı unsurunun ortaya çıkmaması durumunu ifade eder (Akçay ve Koca, 2024). Bu çalışmada da belirli bir aşamadan sonra incelenen kaynaklarda benzer anlatı kalıplarının, temaların ve hikâye unsurlarının tekrar ettiği gözlemlenmiş; yeni bir kavramsal katkı sağlanmadığı noktada veri toplama süreci sonlandırılmıştır. Akçay ve Koca (2024) bu yaklaşımı, veri toplama sürecinin bilimsel tutarlılığını ve yeterliliğini ortaya koyan temel bir ölçüt olarak değerlendirmektedir.

Araştırma kapsamında kullanılan veri kaynakları ve bu kaynakların kullanım amaçları Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Araştırma kapsamında yararlanılan veri kaynakları

Veri Kaynağı	Kapsamı ve Kullanım Amacı
Hakemli Akademik Makaleler	Hikâye anlatıcılığı, turizmde anlatı kullanımı, destinasyon kimliği, kültürel miras ve turist deneyimi konularındaki kuramsal çerçevenin oluşturulmasında kullanılmıştır.
Lisansüstü Tezler	Gümüşhane’nin tarihî, kültürel ve turistik değerleri ile bölgesel anlatılar hakkında akademik değerlendirmelerden yararlanılmıştır.
Kitaplar	Hikâye kuramları, anlatı modelleri, kültürel aktarım süreçleri ve Gümüşhane’nin tarihî-kültürel yapısına ilişkin bilgilerin elde edilmesinde kullanılmıştır.
Yerel Tarih ve Kültür Yayınları	Gümüşhane’ye ait halk anlatıları, efsaneler, yerel inanışlar ve kültürel hafızaya ilişkin yazılı derlemelerin incelenmesinde değerlendirilmiştir.
Resmî Kurum ve Arşiv Belgeleri	Tarihî yapılar, kültürel miras alanları ve destinasyon unsurlarına ilişkin doğrulayıcı bilgiler ile görsel verilerin elde edilmesinde kullanılmıştır.
Dijital Akademik Veri Tabanları	Google Akademik, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve erişilebilen diğer akademik dijital kaynaklar üzerinden ulaşılan bilimsel çalışmalardan yararlanılmıştır.
Görsel ve Fotoğraf Arşivleri	Hikâyelerin geçtiği mekânların görsel olarak desteklenmesi ve destinasyon unsurlarının somutlaştırılması amacıyla kullanılmıştır.
Yazılı Halk Kültürü Derlemeleri	Yazılı kaynaklara aktarılmış halk hikâyeleri, efsaneler ve yerel anlatıların incelenmesinde yardımcı kaynak olarak kullanılmıştır.

3.4.1. Hikâyelerin Seçiminde Kullanılan Kabul ve Ret Kriterleri

Araştırma kapsamında Gümüşhane destinasyonuna ilişkin hikâyelerin belirlenmesinde belirli kabul ve ret kriterleri esas alınmıştır. Böylece çalışmaya dâhil edilen anlatıların araştırmanın amacıyla uyumlu, güvenilir ve destinasyon bağlamında anlamlı olması hedeflenmiştir.

Bu doğrultuda aşağıdaki ölçütleri taşıyan hikâyeler araştırmaya dâhil edilmiştir:

Kabul Kriterleri

- Hikâyenin doğrudan Gümüşhane ili veya ilçeleri ile ilişkili olması,
- Hikâyenin tarihî, kültürel, inançsal, doğal ya da toplumsal hafıza açısından değer taşıması,
- Yazılı kaynaklarda, akademik çalışmalarda, yerel yayınlarda veya güvenilir arşiv kaynaklarında yer alması,

- Turizm bağlamında anlatı değeri taşıması ve destinasyon kimliğine katkı sağlayabilecek nitelikte olması,
- Gümüşhane'nin kültürel mirasını, yerel yaşamını veya bölgesel hafızasını yansıtması,
- Aynı anlatının farklı kaynaklarda tekrar edilmesi durumunda ortak anlatı çekirdeğinin bulunması.

Ret Kriterleri

- Gümüşhane ile doğrudan ilişkilendirilemeyen anlatılar,
- Kaynağı doğrulanamayan ve yalnızca kişisel yorum niteliğinde kalan ifadeler,
- Destinasyon anlatısı niteliği taşımayan, yalnızca bilgi aktarımına dayalı metinler,
- Tekrar eden ve çalışmaya yeni bir içerik katkısı sunmayan anlatılar,
- Akademik, tarihî veya yerel kaynaklarla desteklenemeyen anlatılar,
- Turizm, kültürel miras veya hikâye anlatıcılığı bağlamıyla ilişki kurulamayan içerikler.

Yukarıda belirtilen kriterler doğrultusunda araştırma kapsamına alınması planlanan hikâyeler, ilk aşamada tez yazarı tarafından belirlenmiş, ardından tez danışmanının değerlendirme ve kontrol sürecinden geçirilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada ikinci bir kontrol mekanizması oluşturularak veri seçiminin akademik tutarlılığı güçlendirilmiştir. Değerlendirme sürecinde ortaya çıkan görüş farklılıkları akademik çerçevede ele alınmış, ilgili hikâyeler üzerine karşılıklı değerlendirme ve tartışmalar yürütülmüştür. Nihayetinde tam görüş birliği sağlanan hikâyeler araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

3.5. Veri Analizi

Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz, araştırma kapsamında elde edilen verilerin belirli bir kuramsal çerçeve doğrultusunda düzenlenmesini, yorumlanmasını ve okuyucuya sistematik bir biçimde sunulmasını sağlayan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021; Demir, 2025). Bu yöntem, özellikle doküman temelli çalışmalarda verinin doğrudan aktarılması ve mevcut yapının anlamlı bir bütün hâlinde ortaya konulması açısından uygun bir çerçeve sunmaktadır (Bowen, 2009).

Araştırmada incelenen hikâyeler; geçtikleri coğrafi alan, içerik özellikleri ve coğrafi dağılımları ve anlatı özellikleri dikkate alınarak gruplandırılmış, elde edilen veriler açıklayıcı bir yaklaşımla sistematik biçimde sunulmuştur. Bu süreçte veriler üzerinde herhangi bir derinlemesine kodlama ya da kavramsal yeniden yapılandırma

yapılmamış; mevcut veriler, anlam bütünlüğü korunarak betimlenmiştir. Bu yönüyle analiz süreci, veriyi olduğu biçimiyle ortaya koymayı amaçlayan betimsel analiz yaklaşımına dayanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021; Saldaña, 2011).

Ayrıca çalışmanın doküman temelli niteliği doğrultusunda analiz süreci doküman incelemesi yaklaşımıyla desteklenmiş; yazılı ve dijital kaynaklardan elde edilen veriler bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir (Bowen, 2009). Bu çerçevede betimsel analiz, araştırmanın amacıyla uyumlu biçimde hikâyelerin sınıflandırılması, yorumlanması ve betimsel olarak sunulmasına imkân sağlamıştır.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik, elde edilen bulguların tutarlılığı ve yorumların inandırıcılığı ile ilişkilidir (Başkale, 2016). Bu çalışmada geçerlik ve güvenirliği sağlamak amacıyla şu adımlar uygulanmıştır:

Kullanılan tüm kaynakların akademik güvenilirliği ve geçerliliği kontrol edilmiştir. Kaynaklardan elde edilen hikâyeler birden fazla kez gözden geçirilmiş, yapılan düzenlemelerin tutarlılığı denetlenmiştir. Bu süreç, araştırmanın içsel tutarlılığını güçlendirmiş ve elde edilen sonuçların güvenilirliğini desteklemiştir.

Bu çalışmada inandırıcılık, Lincoln ve Guba (1985) tarafından ifade edildiği üzere, elde edilen verilerin gerçeği yansıtma düzeyi ve araştırmacının yorumlarının güvenilirliği çerçevesinde ele alınmıştır.. İnandırıcılığı artırmak amacıyla, araştırma kapsamında kullanılan hikâyeler yalnızca akademik ve güvenilir kaynaklardan seçilmiş; kitaplar, tezler, hakemli dergiler ve bilimsel yayınlar temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Ayrıca aynı hikâyenin farklı kaynaklardaki anlatımları karşılaştırılarak içerik tutarlılığı kontrol edilmiş ve benzer anlatıların doğrulanması sağlanmıştır. Hikâyelerin alındığı kaynakların açık biçimde belirtilmesi, verinin izlenebilirliğini artırarak araştırmanın şeffaflığını güçlendirmiştir. Bu süreç, elde edilen bulguların okuyucu nezdinde daha inandırıcı ve güvenilir kabul edilmesine katkı sağlamıştır.

3.7. Etik İlkeler ve Sınırlılıklar

Araştırma sürecinde etik ilkelere titizlikle uyulmuştur. Kullanılan tüm veriler yasal ve bilimsel erişim kanallarından elde edilmiş, kaynaklara uygun biçimde atıf yapılmıştır. Çalışma, ikincil veri analizi niteliğinde olduğundan, herhangi bir katılımcı verisi içermemekte ve etik kurul izni gerektirmemektedir.

Çalışmanın sınırlılığı, yalnızca yazılı ve erişilebilir kaynaklarda yer alan hikâyelerin analiz edilmesiyle ilgilidir. Sözlü gelenekte yer alıp yazılı hale getirilmemiş

hikâyeler bu kapsam dışında kalmıştır. Ancak bu durum, gelecekte yapılacak alan araştırmaları için yeni bir zemin oluşturabilecek niteliktedir.

4. BULGULAR

Gümüşhane'ye ilişkin hikâyeler, ikincil kaynaklardan elde edilerek sistematik bir biçimde sınıflandırılmıştır. Hikâyeler, geçtikleri coğrafi bölgeler ve içeriksel temaları dikkate alınarak Gümüşhane Merkez, Kelkit, Köse, Kürtün, Şiran ve Torul ilçeleri temelinde gruplandırılmıştır.

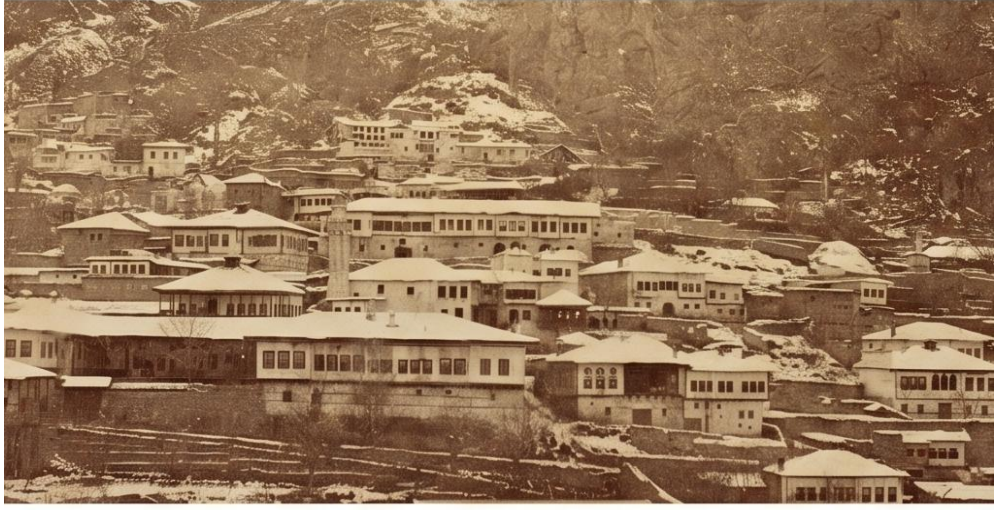
Bu çalışma ile Gümüşhane'ye ait hikâyelerin düzenli ve bütüncül biçimde sunulması hedeflenmiştir. Böylece kentin somut olmayan kültürel mirasının korunması, gelecek kuşaklara aktarılması ve turizm alanında kullanılabilir nitelikte bir hikâye arşivinin oluşturulması amaçlanmıştır.

4.1. Gümüşhane Merkez Hikayeleri

4.1.1. Işık Sönmesin ki Şehir Yaşasın

Süleymaniye'de yüzyıllar boyunca Türk, Rum ve Ermeniler birlikte yaşamıştır (Öktem, 2022, s. 285). Bu çok kültürlü yapı, Osmanlı idaresinin sağladığı toplumsal düzen içerisinde şekillenmiştir. Bu bağlamda Eski Gümüşhane, Devlet-i Aliyye'nin idaresi altında farklı toplulukların bir arada bulunduğu önemli bir yerleşim merkezi olarak öne çıkmaktadır (Saylan, 2022, s. 1886). Süleymaniye, farklı kültürlerin aynı çatı altında, aynı sofrada bulunduğu müstesna bir yaşam alanına dönüşmüştür. Bugün arşivlerde yer alan siyah-beyaz fotoğraflar, bu ortak yaşamın sade ama derin izlerini hâlâ taşımaktadır.

Günümüzde "Kırk Pavliler" olarak bilinen Süleymaniye'deki dağın, Osmanlı döneminde madenciler tarafından işletilen zengin bir maden ocağı olduğu belirtilmektedir. Bu dağda meydana gelen büyük bir göçükte yüzlerce madenci yaşamını yitirmiş olup madende adı Pavli olan kırk kişinin bulunduğu ifade edilmektedir. Şehirde yaşayan Türkler, Rumlar ve Ermeniler aynı acıyı paylaşmıştır. Olayın ardından Pavli ağıtları dağın yamacında yankılanmış; zamanla halk belleğinde yer ederek "Herkes kendi Pavli'sine ağlar" biçiminde deyimleşmiştir (Mısırlıoğlu, 2023, s. 97). "Herkes kendi balasına ağlar" sözünün de bu olaya dayandığı düşünülmektedir. Günümüzde dahi dağın çökkün yapısı arazide açıkça görülebilmekte, kırkpavli dağı hâlâ o büyük üzüntünün izlerini taşımaktadır.

Şekil 1. Sultan II. Abdulhamid Döneminde Eski Gümüşhane (II. Abdulhamid - Yıldız Arşivi, t.y.)

Eski el yazması kaynaklarda, maden ocaklarının gece saatlerinde yaydığı ışıkların dağ doruklarından görülebildiği ifade edilmektedir. Halk arasında bu ışıkların, madende hayatını kaybedenlerin hatırasını temsil ettiğine inanılmıştır. Bu nedenle evlerde kandillerin söndürülmeden yakıldığına dair anlatılar yer almaktadır (Pontic National Library of Argyroupolis ve Euxeinos Club of Pont's in Naoussa, 19th century–n.d.).

Bugün Süleymaniye’de yanan ışıklar, bu tarihî yerleşimin canlılığını ve sürekliliğini simgeleyen önemli göstergelerden biri olarak değerlendirilebilir. Osmanlı Devleti’nin yüzyıllar boyunca bölgede kurduğu idarî yapı, toplumsal istikrar ve adalet anlayışının yansımaları ise, kentin tarihî dokusunda ve toplumsal belleğinde günümüzde de hissedilmeye devam etmektedir.

Şekil 2. Süleymaniye Mahallesi’nde akşam manzarası (yazar tarafından çekilen fotoğraf) (Araştırmacı arşivi, 2025)

4.1.2. Hasan Fehmi Ataç: Büyük Taarruzun Gizli Kahramanı

1879 yılında Gümüşhane’de doğan Hasan Fehmi Bey İstiklal Harbinin, Büyük Taarruzun mali kahramanı, Atatürk’ün en yakınındaki güvendiği isimlerden biriydi. 1922 yılı Nisan ayında Büyük Taarruz öncesinde dönemin maliye bakanı ülkenin ekonomik olarak bir savaşı daha kaldırmasının mümkün olmadığını belirtmiş görevinden ayrılmıştı. Mustafa Kemal Paşa ekonomiden anlayanların bu buhranı

çözemediğini görünce, ekonomi eğitimi olmayan biriyle mücadelenin yürütülmesine karar vermiştir (Demirel, 2003, ss.334-335). Nisan 1922’de maliye bakanlığına getirilen Hasan Fehmi Beyin iktisat eğitimi olmasa bile aile geçmişi Fatih Sultan Mehmet’in danışmanı ve silah hocası olan Gaye Paşa’ya dayanmaktaydı. Aile büyükleri asırlarca sancak beylikleri yapmış olup yönetim ve ekonomi alanında önemli bir kültürel mirasa sahipti (Dabağ, 2019, s. 13).

Teşkilatçı kimliği ve hesap verme bilinciyle tanınan Hasan Fehmi Bey, para talep eden bakanlara “Para ancak yağlı mermiye, keskin süngüye” diyerek talepleri reddetmiş; araba talebinde bulunan Milli Müdafaa Müsteşarı Selahattin Adil Paşa’ya da “İzmir’de düşmanın elinde istediğinizden fazla otomobil var; gidin, alın” demiştir (Müderrişoğlu, 2013, ss. 412-414).

Mustafa Kemal Paşa, “Harp çıkacak, askerimiz aç kalır” dediğinde Hasan Fehmi Bey, devletin sınırlı kaynaklarını korumayı sürdürür ve bunun yerine kişisel servetinden iki teneke altın bağışında bulunur. Hasan Fehmi Ataç, Maliye Bakanı olarak görev yaptığı dönemde, kısıtlı devlet gelirlerine rağmen ordunun tüm gereksinimlerini karşılamayı başarmıştır. Savaş koşullarında mali kaynak yaratmak için yoğun çaba göstermiş; Doğu ve Batı cephelerinin her biri için ayrı defterdarlıklar oluşturarak harcamaların kayıt altına alınmasını sağlamıştır. Büyük Taarruz’un finansal hazırlık sürecinde gerekli fonları temin edip bunların ilgili birliklere ulaştırılmasını bizzat organize etmiştir. Bu üstün hizmetlerinden ötürü Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yeşil ve kırmızı şeritli İstiklal Madalyası ile onurlandırılmıştır (Özyürek, 2019).

Hasan Fehmi Bey ile Zeki Kadirbeyoğlu amca çocukları olmalarına rağmen, farklı soyadları taşımalarının sebebi, Hasan Fehmi Bey’e “Ataç” soyadının bizzat Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilmesinden kaynaklanmaktadır (Dabağ, 2019, s. 13).

4.1.3. Bir Üniforma, İki Vatansever: Mustafa Kemal Atatürk – Zeki Kadirbeyoğlu

Kurtuluş Savaşı’nın mihenk taşlarından biri olan Erzurum Kongresi 23 Temmuz 1919’da başlamıştır, 14 gün sürmüştür (Bulut, 2025, s. 256). Kongre bir milletin kaderinin belirlendiği tarihî bir kürsü görevi görmüştür.

Gümüşhane ve Torul delegesi Kadirbeyzade Zeki Bey de kongrede yerini almıştır (Çil, 2005, s. 105). Millî Mücadele uğrunda milletle birlikte serbestçe çalışabilmek amacıyla Mustafa Kemal Paşa askerî görevlerinden istifa etmiş olarak kongreye katılmıştır. Ancak henüz sivil kıyafet temin edemediği için salona üniformasıyla

gelmiştir. Bunun üzerine Zeki Bey söz alarak Paşa'nın kongreye üniforması ile gelmesine itiraz etmiştir (Karabekir, 1995, s. 1447). Kongrenin millet iradesinin temsil edildiği bir kürsü olduğunu belirtmiş ve sivil bir görünümün daha uygun olacağını ifade etmiştir. Salonda kısa bir sessizlik yaşanır. Mustafa Kemal Paşa, bu sözleri millî iradenin samimi bir tezahürü olarak değerlendirir ve şu ifadeleri dile getirir: “Efendiler, şimdi bu dakikada kanaat getirdim ki, bu memleket hiçbir vakit istiklâlini zayi etmeyecektir. Bilakis parlak istikballere mazhar olacaktır. Zira içimizde medenî cesaretini hiçbir kuvvetin eğemeyeceğine benim de iman ettiğim böyle şahıslar oldukça bizler yaşayacağız. Bu bizim hakkımızdır.” Ardından kendisine temin edilen sivil kıyafetle kongre çalışmalarına devam etmiştir. Erzurum Kongresi, sine-i millette başlayan Kurtuluş Savaşı'nın en önemli adımlarından biri olarak tarihimizde yerini almıştır (Üçüncü, 2019).

4.1.4. Yer Değiştiren Şehir: Gümüşhane'nin İki Merkezli Hafızası

Gümüşhane, Anadolu şehirleri içerisinde tarihî geçmişiyle birlikte mekânsal dönüşümüyle de dikkat çeken özgün yerleşimlerden biridir. Saylan'ın (2022) belirttiğine göre şehir, 16. yüzyılda bugünkü Süleymaniye Mahallesi'nde gelişmiş; maden faaliyetleri, ticaret yolları ve çok kültürlü toplumsal yapısıyla uzun yıllar bölgenin önemli merkezlerinden biri olmuştur. Özellikle gümüş ve altın madenleri ile İpek Yolu güzergâhında bulunması, kentin ekonomik ve sosyal açıdan canlı bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır.

Eski Gümüşhane'nin tarihsel gelişiminde belirleyici unsur madencilik faaliyetleri olmuş, kentin en parlak ve hızlı büyüme dönemi ise 17. yüzyılda yaşanmıştır. Osmanlı padişahı III. Murad'ın 1580 yılında bölgeyi ziyaret etmesi, maden sahalarının devlet nezdindeki önemini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu süreçte maden işletmeciliği yeniden düzenlenmiş; başlangıçta yerel ağaların kontrolünde bulunan ocaklar, daha sonra madencibaşlarının idaresine bırakılmıştır. Maden üretiminde görev alan Müslüman ve gayrimüslim nüfusun vergi muafiyetinden yararlanması, üretimi teşvik ederken bölgenin cazibesini de artırmıştır. Böylece ekonomik canlılık kazanan şehir, çevre bölgelerden yoğun göç alarak nüfus ve ticaret bakımından büyümüştür. IV. Murad devrinde zirve noktasına ulaştığı belirtilen Eski Gümüşhane, 17. ve 18. yüzyıllarda imar faaliyetleri ve toplumsal hayat açısından da dikkat çekici bir gelişim göstermiştir. Özellikle madenci başlıklarının başlılarıyla camiler, kiliseler ve mektepler inşa edilmiş; çok kültürlü şehir yapısı mimariye de yansımıştır. Ticaretin genişlemesiyle birlikte Süleymaniye'de altı han ve bu hanların çevresinde büyük bir çarşı yapılmıştır.

Halep ve Şam'dan getirilen malların burada Karadeniz ve Anadolu tüccarlarıyla buluşturulması, şehrin bölgesel ticaret ağındaki konumunu güçlendirmiştir. Bunun yanında Van ve Bitlis'ten gelen kuyumcu ve zanaatkârların burada çalıştığı, ayrıca kiliselerin sanatsal dokunuşlarının tamamlanması için Kudüs, Aynoroz ve Mora'dan ikona ressamlarının kente geldiği aktarılmaktadır (Kandilaptis 1931'den aktaran Dolu, 2010).

Madencilğe dayalı refah düzeni, 19. yüzyılın sonlarına doğru sarsılmaya başlamıştır. 1894 yılında hükümet tarafından madencilere tanınan imtiyazların kaldırılmasıyla birlikte ocakların kapanması, şehir ekonomisini doğrudan etkilemiştir (Gümüşhane Valiliği, 1999). Ardından yaşanan Rus işgali ve madenlerin giderek değer kaybetmesi sonucunda yerleşim merkezi o zamanlar bahçeler denen şimdiki şehir merkezine yönelmiş, Süleymaniye ise zamanın yıpratıcı etkisi karşısında eski canlılığını kaybetmeye başlamıştır (Demirel, 2016). Osmanlı maliyesi açısından büyük öneme sahip olduğu, hatta devlet hazinesinin altıda birine karşılık gelen gümüş sikke basımının burada gerçekleştirildiği belirtilen bu kadim merkez, madenlerin işlevini yitirmesiyle birlikte 1925 yılına gelindiğinde idarî ağırlığını günümüzdeki şehir merkezine bırakmıştır (DOKA, 2016). Eski Gümüşhane (Süleymaniye) geleneksel olmayan yapılara karşı olabildiğince korunmuştur (Kılıç ve Ödemiş, 2024).

Gümüşhane, geçmişi temsil eden Süleymaniye ile Harşit Vadisi'ndeki yeni şehir merkezi arasında iki farklı kentsel hafızayı birlikte taşıyan bir yerleşim yapısı sergilemektedir (Saylan, 2022). Bugün Süleymaniye Mahallesi, taş sokakları, tarihî yapıları ve eski şehir dokusuyla geçmişin izlerini korurken; Harşit Vadisi boyunca gelişen yeni merkez ise kentin güncel yaşam alanını oluşturmaktadır. Bu yönüyle Gümüşhane, ziyaretçilerine aynı anda iki farklı dönemi deneyimleme imkânı sunmaktadır.

Gümüşhane'nin tarihsel gelişimi, şehrin hem mekânsal hem de ekonomik olarak değişimi ile sonuçlanmıştır. İlk dönemlerde maden ocaklarının sağladığı canlılık sayesinde Eski Gümüşhane (Süleymaniye) kentin merkezi hâline gelmiş; galeriler, darphane faaliyetleri ve çok kültürlü yaşam burada şekillenmiştir. Ancak madenlerin eski önemini yitirmesiyle birlikte şehir zamanla Harşit Vadisi'ne doğru kaymış, yeni yerleşim alanı bugünkü Gümüşhane merkezini oluşturmuştur (Kılıç ve Ödemiş, 2024). Böylece biri taş sokaklarında maden çağıının izlerini taşıyan Süleymaniye, diğeri modern yaşamın geliştiği yeni merkez olmak üzere Gümüşhane iki ayrı hafızayı aynı anda yaşatan nadir şehirlerden biri hâline gelmiştir.

Şekil 3. Süleymaniye Mahallesi'nde ilkbahar ve kış manzaraları (Ergin, 2025)

4.1.5. Gizli Din Taşıyanlar: Kromni'de Molla Süleyman

Kromni'de yaşayan Molla Süleyman, Müslümanların lideri, dinî konularda önder ve herkesin saygı gösterdiği bir kişiydi. Bölge halkı onu anlaşmazlıkların çözümünde

sözü dinlenen, tavsiyelerine başvuru ve adaletine güvenilen bir şahsiyet olarak tanınmaktaydı. Kaynaklarda, çevredeki köylerde olduğu kadar Varenu¹'da da etkin olduğu, insanların onu bir kadı kadar itibarlı gördüğü belirtilmektedir (Andreadis, 1999).

Müslüman toplum içerisinde “molla” sıfatıyla saygı gören Süleyman'ın, gerçekte atanmış gizli bir Hristiyan papazı olduğu Andreadis'in (1999) aktardığı bilgiler arasında yer almaktadır. Bu durum, Kromni'de uzun yıllar boyunca sürdürülen çift kimlikli yaşam biçiminin en dikkat çekici örneklerinden biridir. Molla Süleyman'ın Varenu'daki evi iki katlı bir konak niteliğindedir. Dik bir yamaca inşa edildiği için alt katın önemli bir kısmı toprağa gömülü durumdaydı ve yalnızca ahır kapısı dışarıya açılmaktaydı. Evin üst katındaki bir odadan açılan gizli kapı sayesinde yer altındaki ibadet bölümüne ulaşılabilirdi. Bu kapı, fark edilmemesi amacıyla çeşitli eşyalarla örtülmekte; kullanılacağı zaman ev kapatılarak içeridekilerin gizlice mabede inmeleri sağlanmaktaydı (Andreadis, 1999).

Molla Süleyman'ın evinin altındaki bu gizli şapel, ikonalar ve şamdanlarla donatılmıştı. Andreadis'in (1999) ifade ettiği üzere, Kromni kadar yoğun biçimde gizli mabedin bulunduğu başka bir yerleşim alanına rastlanmamaktadır. Nitekim bölgede yaşayan birçok gizli Hristiyan ailenin evinde benzer ibadet mekânlarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu yapılar çoğunlukla yer altında yer almakta, iç kısımdaki gizli geçitlerle ulaşılan odalarda dua ve ayinler gerçekleştirilmektedir. Böylece gündelik hayatın olağan akışı sürerken dinî yaşam mahrem biçimde devam ettirilebilmiştir.

Molla Süleyman'ın toplumsal konumu da dikkat çekicidir. Bir taraftan Müslüman halk arasında saygın bir din adamı olarak kabul görmekte, diğer taraftan gizli Hristiyan cemaatin lideri konumunda bulunmaktadır. Andreadis'in (1999) belirttiğine göre, bazı insanları Kur'an'dan örneklerle ikna ettiği, Hristiyanlara ise İncil üzerinden öğüt verdiği aktarılmaktadır.

Gizli Hristiyan toplulukların gündelik yaşamda Osmanlı toplumuna uyumlu bir görünüm sergiledikleri anlaşılmaktadır. Konak olarak adlandırılan evleri, dönemin Osmanlı evlerinden belirgin bir farklılık göstermemekteydi. Genellikle iki katlı olarak inşa edilen bu yapıların dış cepheleri mavi renkte boyanmakta, basit geometrik ya da çiçek motifleriyle süslenmekteydi. Alt katlar çoğunlukla ahır olarak kullanılmakta; kalan bölümler ise depo veya kiler işlevi görmekteydi. Bunun yanında, ibadet amacıyla ayrılmış gizli bir oda da yer almaktaydı. Giysi tercihleri de Osmanlı toplumuyla

¹ Varenu, Kromni'nin köylerinden biri olup yerleşimin batı kesiminde bulunmaktadır (Andreadis, 1999, s. 10).

benzerlik göstermekte; şalvar, kuşak, yelek, gösterişli kışlık paltolar ile fes, sarık veya türban kullanıldığı belirtilmektedir (Andreadis, 1999).

Vaftiz törenleri ise büyük bir gizlilik içerisinde icra edilmekteydi. Andreadis'in (1999) aktardığı üzere, yeni doğan çocuğun evinde yalnızca güvenilir birkaç kişi toplanır, henüz güven duyulmayan çocuklar bu törenlere katılmazdı. Çocuğun annesi, törenin dışarıdan fark edilmemesi ve gizliliğin korunması amacıyla merasim esnasında başka bir eve gönderilir, tören son derece sade biçimde gerçekleştirilirdi. Vaftiz kısa tutulur merasim tamamlanır, ardından anneye haber verilirdi. Bu süreç sonunda çocuğa biri resmî Osmanlı adı, diğeri Hristiyan adı olmak üzere iki isim verilmekteydi. Benzer biçimde nikâh merasimlerinin de gizlilik içinde yürütüldüğü anlaşılmaktadır.

On yedinci yüzyılda bazı Rumların, Müslüman tebaya sağlanan maden imtiyazları, ekonomik teşvikler ve vergisel avantajlardan yararlanmak amacıyla resmî kimliklerini değiştirdikleri ya da dini aidiyetlerini gizledikleri; söz konusu ekonomik avantajları elde etmek için Müslüman gibi davrandıkları ve inançlarını gizli biçimde sürdürdükleri belirtilmektedir (Kuş, 2018).

4.1.6. Kromni'de Gizli Hristiyanların Evlilikleri

Kromnili Gizli Hristiyanlardan Murtaza Efendi'nin oğlu Aziz Ağa, çok sevdiği Türk Müslüman bir kız ile evlenmişti. Genç kız, evliliğin ardından görümceleri tarafından Hristiyan olmasına yönelik psikolojik baskılara maruz kalmıştı. Vaftiz edilmeyi kabul edene kadar, gizli Hristiyan olan Aziz Ağa ile arasına mesafe konulmuştu. Müslüman genç kız, vaftiz amacıyla Sümela Manastırı'na götürülmüş ve kendisine Sophia adı verilmişti. Müslüman kızlar, gizli Hristiyanlarla evlendirildiklerinde, evlendikleri kişinin Hristiyan olduğunu sonradan öğrenseler bile, aileler arasında çıkabilecek kan davası korkusu ve kaynana-kaynata baskısı sebebiyle gerçekleri kendi ailelerine anlatamazlardı. Ancak bu baskıları ve korkuları aşan Aziz Ağa'nın eşi, yaşananların tamamını ailesine anlatmıştı. Bu durum, gizli Hristiyanlar arasında büyük bir karmaşaya sebep olmuştu. Olay, dönemin şehir merkezi konumundaki Süleymaniye'de duyulmuş ve meselenin burada mahkemeye taşınmasına karar verilmişti. Konuyu kapatılmak isteyen gizli Hristiyanlar ise büyük paralar ödeyerek ayarladıkları yalancı şahitler aracılığıyla mahkemeyi etkilemeyi başarmışlardı. Mahkemede Aziz Ağa'nın, insanları Müslüman yapmak istediği gerekçesiyle iftiraya uğradığı yönünde ifadeler verilmiş, bu beyanlar doğrultusunda dava kapatılmıştı (Andreadis, 1999).

Gizli Hristiyanlar, kızlarına talip olan Osmanlı ailelerine kız vermemek için zaman zaman farklı yöntemlere ve çeşitli manevralara başvurmuşlardır. Osmanlı bir aileye kız verilmesi, topluluk açısından önemli bir kayıp olarak değerlendirilmekteydi. Bunun temel nedeni, evlenen kızın zamanla Türk kültürü içinde asimile olacağı düşüncesiydi. Buna karşılık, Müslüman bir gelinin aileye katılması ise genellikle olumlu karşılanmaktaydı (Andreadis, 1999).

1999 yılında yayınlanan Gizli Din Taşıyanlar adlı eserin yazarı Yorgo Andreadis'tir. Yorgo Andreadis'in büyük büyük nenesi Gülbahar Hatun (Maria) dış çevrede Müslüman kimliğiyle tanınmasına rağmen inancını gizlice sürdüren bir Hristiyandır. Sıradaki yaşanmış olay Gülbahar Hatun'un hikyesidir.

Gizli Hristiyan olan Gülbahar, Kromni'de dünyaya gelmişti. Kendisi, gizli Hristiyan kimliği taşıyan Molla Süleyman'ın kızıydı. Molla'nın Sait Ağa adında Müslüman Türk bir dostu bulunuyordu. Sait Ağa, varlıklı ve cömert bir kişi olarak tanınırdı. Molla Süleyman'ı sever, ona büyük saygı gösterirdi. Molla, Loria²'ya her gelişinde Sait Ağa'nın evinde misafir olurdu. Sait Ağa, Kur'an'dan ayetler ve hadisler okurken Molla Süleyman'ı dikkatle dinlerdi. Namazın ardından ise, ona bağlı bir müridi gibi Kur'an ayetlerini açıklamasını isterdi. Böylece Sait Ağa'nın Molla'ya duyduğu güven zaman içinde daha da artmıştı. 1796 yılının Şubat ayında bu kez Sait Ağa, Molla'nın konuğu olmuştu. Bu ziyaret, Paskalya Bayramı öncesindeki oruç dönemine denk gelmişti. Hristiyanlar bu süreçte genellikle et ve hayvansal gıdalardan uzak dururlardı. Hem misafirperverliğini göstermek hem de kimliklerini belli etmemek isteyen Molla, sofraya türlü yemekler hazırlatmıştı. Kendisi ise karnının ağırdığını söyleyerek yalnızca çay içmişti (Andreadis, 1999).

Sait Ağa aynı akşam Loria'ya dönmeyi planlıyordu. Ancak aniden bastıran kar fırtınası her yeri etkisi altına alınca, Molla dostunu bu havada göndermek istememişti. Böylece Sait Ağa o geceyi Molla'nın evinde geçirmişti. O dönemin geleneklerine göre, evde yabancı bir misafir varken çocuklar ve özellikle genç kızlar ortada görünmezdi. Hele konuğun Osmanlı olması durumunda kadınlar ve kızlar misafirin karşısına çıkmaz, yalnızca yaşlı kadınlar yüzleri örtülü biçimde hizmette bulunurdu. Böylece kimliklerini açığa vurmamaya büyük özen gösterirlerdi. Buna rağmen Molla'nın kızı Gülbahar, misafir odasının önünden geçerken açık kapıdan içeri bakmıştı. Sait Ağa, uzun boylu ve güzel genç kızını görünce onu kendi oğlu Hüseyin'e çok yakıştırmıştı. Babasıyla yakın dostluğu da bulunduğundan, Gülbahar'ı gelini olarak almak istemişti. Ancak o gece bu

² Loria, Kromni'ye bağlı bir nahiyedir (Andreadis, 1999, s. 10).

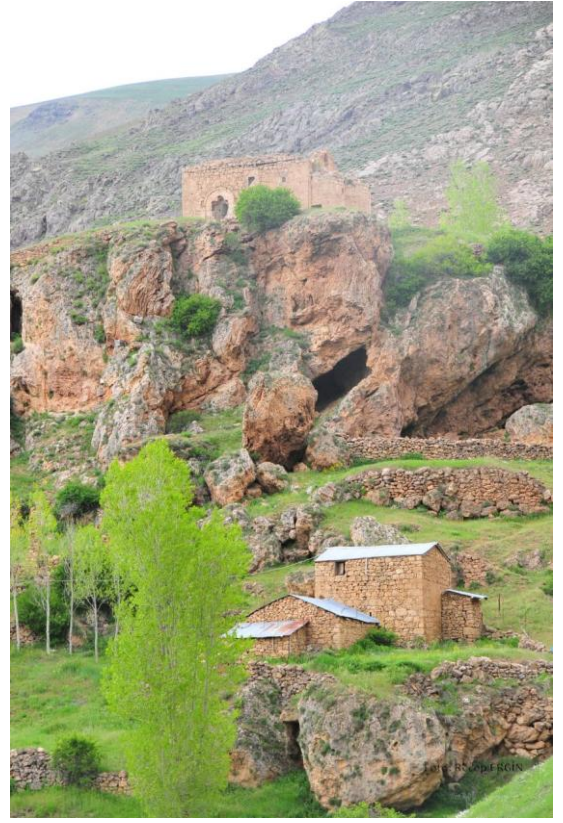
düşüncesini Molla'ya açmamış, sabah hava düzelince evine dönmüştü (Andreadis, 1999).

Sait Ağa eve varır varmaz, Müslüman sandığı fakat gerçekte gizli Hristiyan olan yaşlı Fatma aracılığıyla Molla'ya haber göndermek istemişti. Asıl adı Parasavi olan Fatma, Sait Ağa'nın niyetini öğrenince büyük şaşkınlık yaşamıştı. Çünkü Molla'nın bu teklifi kabul etmeyeceğini biliyordu; zira kızını bir Osmanlı'ya vermek istemezdi. Yine de Sait Ağa'yı şüphelendirmemek için isteği iletceğini söylemişti. Sait Ağa da Fatma'yı para ve hediyelerle sevindirmişti. Fatma, kaynanasının ölüm döşeğinde olduğunu söyleyerek düşünmek için zaman kazanmış, ardından hızla Molla'nın yanına giderek durumu anlatmıştı. O gece sabaha kadar uyuyamayan Molla Süleyman, hem dostu Sait Ağa'yı kırmadan hem de kızını vermeden bu meseleyi nasıl çözeceğini düşünmüştü. Çünkü kızının bir Osmanlı ile evlenmesine kesinlikle razı değildi (Andreadis, 1999).

Gün doğar doğmaz Kromni'de yaşayan, son derece yoksul durumdaki gizli Hristiyan Murat'ı yanına çağırılmıştı. Molla Süleyman, Murat'a zaman zaman yardım ederdi. Ona önemli bir konuda yardım isteyeceğini, kabul etmezse de anlayış göstereceğini, fakat konuşulanların sır olarak kalması gerektiğini söylemişti. Hayatı yoksulluk içinde geçmiş Murat, Molla'ya nasıl yardımcı olabileceğini merak etmişti. Molla kahvesinden bir yudum alarak şöyle demişti: “Murat, Kyriakos adıyla vaftiz ettiğimiz oğlun Dursun var. Kızım Maria'yı oğlun Kyriakos'a almayı kabul eder misin?” Murat bu teklif karşısında adeta donup kalmıştı. Molla sözlerine devam ederek, “Biliyorum, burada damatlar gelinlere talip olur; gelin tarafı damat istemez. Fakat kızımın Türk olma tehlikesi karşısında bunu kusur saymıyorum,” demişti. Murat, Molla'nın oğlunu damat olarak seçmesini büyük bir onur kabul etmişti. Sevinç içinde, “Hangi utançtan söz ediyorsun baba? Bu bizim için büyük bir şereftir,” diye karşılık vermişti. Bunun üzerine Molla, gelip kızı istemelerini ve hemen söz kesileceğini söylemiş, o gece konuşulanların kimse tarafından bilinmemesini istemişti. Kararlaştırıldığı gibi Murat ile eşi aynı akşam ziyarete gitmişlerdi. Böylece 1796 yılında Gülbahar (Maria) ile Dursun (Kyriakos)'un sözü kesilmişti (Andreadis, 1999).

Paresa (Fatma), bu haberi duyunca rahatlamıştı. Sait Ağa'ya haber vermek istemişti; ancak başkaları daha önce davranmıştı. Olanlardan habersiz olan Sait Ağa ise, Gülbahar'ın kendilerinden önce başkaları tarafından istendiğini sanarak geç kaldığına üzülmüştü (Andreadis, 1999).

Bu hikâyenin günümüze ulaşmasını sağlayan kişi ise Yorgo Andreadis idi. Çünkü o, Gülbahar (Maria) ile Dursun (Kyriakos)'un torunlarının torunuydu.

Şekil 4. Kromni Vadisinden Görseller (Ergin, 2025)

4.1.7. Kromni’de Aya Yorgi Kilisesi’nin Yeniden İnşası

Gümüşhane’de yüzyıllar boyunca Müslümanlar, Rumlar ve Ermeniler, Devlet-i Aliyye’nin adaletli idaresi altında huzur ve karşılıklı anlayış içerisinde bir arada

yaşamış; bu toplumsal düzen, Osmanlı medeniyetinin dikkat çekici örneklerinden birini teşkil etmiştir (Saylan, 2022, s. 1886). Ancak az önce bahsedildiği üzere çok sayıda kilisenin bulunduğu ve Hristiyanların dinî yaşamlarını özgürce sürdürebildiği Gümüşhane’de, müslüman tebaya tanınan maden imtiyazları ile vergisel kolaylıklardan yararlanabilmek amacıyla Müslüman gibi görünerek inançlarını gizli biçimde sürdüren gizli Hristiyanlar da bulunmaktaydı (Kuş, 2018).

Kromni'nin aleni Hristiyanları, Aya Yorgi Kilisesi’ni yeniden inşa etmeye karar verdiklerinde taleplerini Sultan’a iletmışlerdir. Sultan Mahmut ise konu hakkında hüküm vermeden önce ayrıntılı bir araştırma yaptırmış, incelemeler sonucunda Kromni’ye şu ferman gönderilmiştir:

“Savaşçıların Sultanı ve Müminlerin Halifesi Mahmut Han,

İş bu imparatorluk fermanıyla, Kromni’de yaşayan ve Samanlı (Samamandon)’daki harabe kilisenin restorasyonu için müracaat eden İsavilere, görevlilerimin olayla ilgili yürüttükleri inceleme ve araştırma sonrasında, kilisenin ebatlarının yirmiyediye otuz olduğunun belirlendiği, şeriatın bir eyaletteki kamu refah kurumunun harap durumda kalmasına göz yummayacağından hareketle ve onarım ve restorasyonun eski ebatlar çerçevesinde yapılması şartıyla, restorasyonuna izin verilmesinin mümkün olduğu duyulur.

Bu itibara çıkartılan fetva çerçevesinde, yukarıda belirtilen kilisenin onarımıyla görevlendirilenlerin, binanın eski sınırlarını bir santim bile geçmeksizin ihya etmeleri gerekir.

I. Mahmut Han, 1830” (Andreadis, 1999, s. 57-58).

Bu fetva doğrultusunda Aya Yorgi Kilisesi yeniden inşa edilmiştir. Araştırma yapıp denetim sürecinde görev alan kişilerin gizli Hristiyan kimliğine sahip olmaları sebebiyle kilise yalnızca eski haliyle sınırlandırılmamış, önceki görünümüne kıyasla daha gösterişli ve ihtişamlı bir biçimde yapılmıştır. Bu dönemde aleni Hristiyanlar, gizli Hristiyanları çok iyi tanıyor ve bu sırrı asla açığa çıkarmıyorlardı. Gizli Hristiyanlar da belli etmeden her işte aleni Hristiyanlar lehinde çalışmalar yürütüyorlardı. (Andreadis, 1999, s. 59).

4.1.8. Gümüşhane’nin Manevi Mirası: Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî

19. yüzyılın ilmî ve tasavvufî hayatında en önde gelen isimlerden biri Ahmet Ziyaüddin Gümüşhanevî 1813 yılında Gümüşhane’de doğmuştur. Kaleme aldığı eserler aracılığıyla geniş bir etki alanı oluşturmuştur. Özellikle Câmî‘u’l-Usûl ve Râmûzü’l-Ehâdîs adlı çalışmaları, dinî ilimler ve tasavvuf alanında sonraki nesiller için önemli

başvuru kaynakları arasında yer almıştır. Gümüşhanevî, farklı tasavvuf çevrelerinde de dahi saygı gören, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde siyasî, sosyal ve ekonomik sorunların yoğun biçimde hissedildiği bir süreçte, toplumun manevî yönünün güçlenmesine katkı sağlayan önemli bir şahsiyet olarak ön plana çıkmıştır. (Taşkesenlioğlu, 2020, ss. 116-117).

Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî'nin zahirî ilimlerde yetkinlik kazandıktan sonra manevî bir mürid arayışına yöneldiği aktarılmaktadır. Bu süreçte, Halid-i Bağdadî'nin halifelerinden Ervâdî'nin İstanbul'a geldiği belirtilmektedir. Halid-i Bağdadî'nin Ervâdî'ye "İstanbul'a git ve Ziyaüddin'i bul; o Mısır, Mekke, Buhara, Hindistan ve Türkistan'ı aydınlatacak, bizden sonra zamanın kutbu olacaktır" dediği nakledilmektedir. Aynı anlatılarda, Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî'nin Ervâdî'nin gelişinden manevî yolla haberdar olarak onun yanına gittiği, Ervâdî'nin ise kendisine "Sen Mevlânâ'sın, ben de Şems gibiyim" sözleriyle iltifatta bulunduğu ifade edilmektedir. Bu anlatı, Gümüşhanevî'nin tasavvuf geleneğinde talebenin çok ötesinde önceden işaret edilmiş bir manevî şahsiyet olarak konumlandırıldığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir (Okuyucu, 2014, s. 97).

Sultan Abdülaziz ile Sultan II. Abdülhamid'in, Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî'nin sohbet ve ders halkalarına iştirak ettikleri; bu sohbetlerin onların manevî dünyalarında önemli bir tesir bıraktığı belirtilmektedir. Özellikle Sultan II. Abdülhamid'in, Gümüşhanevî'nin sohbetlerinde sıkça bulunduğu ve ondan istifade ettiği ifade edilmektedir (Gündüz, 1984, ss. 65-66).

Hakkında pek çok keramet rivayetinin bulunduğu belirtilen Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî'nin yüz binlerce müride ulaştığı, yetiştirdiği talebeleri Mısır'dan Çin'e, hatta Komor Adaları'na kadar farklı coğrafyalara göndererek her Müslümana ulaşmayı hedeflediği anlatılır. Bunun yanında devletin birliği ve selameti söz konusu olduğunda müridleri ile beraber cepheye düşmana karşı fiilen mücadeleye katıldığı ifade edilmektedir (Gündüz, 1996, s. 249).

4.1.9. Gümüşhane Destinasyon Anlatılarında Eski Türk İnancının İzleri

Gümüşhane yöresi, tarih boyunca farklı kültürlerin etkileşim alanında yer almış; bu durum bölgenin sosyal ve kültürel yapısına da yansımıştır. Bölgeye yerleşen Türk toplulukları İslamiyet'i benimsedikten sonra da önceki dönemlere ait bazı inanç ve uygulamaları gündelik hayat içerisinde sürdürmeye devam etmiştir. Eski Türk inanç sistemine ait bazı unsurların, yeni dinî ve toplumsal yapı içerisinde dönüşerek yaşamayı sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Bu izler, özellikle halk inanışlarında, gündelik dilde

kullanılan deyimlerde, ritüellerde ve sembolik davranışlarda görülmektedir (Karaçay Türkal ve Palancı, 2019). Aşağıda belirtilen uygulamalar, her ne kadar günümüzde yok olma derecesine ulaşmış olsa da köylerimizde nadir de olsa karşılaşılabilecek durumlardır.

Bu unsurlardan biri nazarla ilgili uygulamalardır. Gümüşhane’de bağ, bahçe ve evleri nazardan korumak amacıyla kırmızı renkli bez parçalarının bağlandığı, bazı yerlerde hayvan kafatası ya da boynuzlarının kullanıldığı belirtilmektedir. Araştırmacılar, bu uygulamaları eski Türk kültüründe kötülüklerden korunma amacıyla kullanılan nazarlık geleneği ile ilişkilendirmektedir. Özellikle kırmızı rengin koruyucu bir unsur olarak kabul edilmesi, eski Türk inanç dünyasında ateş, canlılık ve koruyuculukla ilişkilendirilen “al” renk anlayışını hatırlatmaktadır (Karaçay Türkal ve Palancı, 2019).

Gümüşhane yöresinde nazar inancının halk kültüründe güçlü bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Nitekim araştırmalarda nazarın insan üzerinde ciddi olumsuz etkiler doğurabileceğine inanıldığı, bazı katılımcılar tarafından “nazarın insanı öldürdüğü” ve “mezarlıklarda yatanların yarısının nazardan yattığı” şeklinde dikkat çekici sonuçlar karşımıza çıkmaktadır (Karaçay Türkal ve Palancı, 2019). Bu yönüyle nazar anlatıları, ziyaretçilere aktarılabilecek güçlü halk kültürü unsurlarından biridir.

Ateş ve ocak kültü de Gümüşhane’de izlerine rastlanan önemli unsurlardandır. Ateşe su dökülmemesi, ateşe saygısızlık edilmemesi ya da “ocağın sönmesi” ifadesinin soyun tükenmesi anlamında kullanılması, ateşin yalnızca fiziksel bir unsur değil, aile devamlılığının ve bereketin sembolü olarak görüldüğünü göstermektedir. Türk kültür tarihinde ocak, aile birliğinin ve neslin devamının simgesi olarak kabul edilmiştir. Gümüşhane’de yaygın biçimde kullanılan “ocağın sönsün” bedduası da bu anlayışın günümüzdeki dilsel yansımasıdır (Karaçay Türkal ve Palancı, 2019). Bu tür ifadeler, bölgenin sözlü kültür hafızasında yaşamaya devam eden sembolik anlatılar olarak değerlendirilebilir.

Yörede görülen bir başka uygulama ise ağaçlara çaput bağlama geleneğidir. Özellikle bazı köylerde ardıç, pelit veya benzeri ağaçlara dilek amacıyla bez bağlandığı, çocuk sahibi olmak ya da bir murada erişmek isteyen kişilerin bu uygulamayı sürdürdüğü aktarılmaktadır. Eski Türk inanç sisteminde ağaç; hayatın kaynağı, bereketin ve kutsallığın sembolü olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle Gümüşhane’deki ağaç merkezli halk uygulamaları, eski Türk kozmolojisinin yerel kültürdeki devamı olarak yorumlanabilir (Karaçay Türkal ve Palancı, 2019). Söz konusu anlatılar, ziyaretçilere sunulabilecek kültürel deneyim unsurları arasında yer almaktadır.

Su kaynakları ve pınarlara yönelik inanışlar da dikkat çekicidir. Bazı su kaynaklarının kutsal görülmesi, çevresine bez bağlanması ya da sudan şifa beklenmesi, eski Türklerde “yer-su” adı verilen koruyucu tabiat ruhları anlayışıyla benzerlik göstermektedir. Türk inanç tarihinde su, yalnızca doğal bir kaynak değil; aynı zamanda canlılık, arınma ve bereketin sembolü olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda Gümüşhane’deki pınar ve su kültürü, destinasyon hikâye anlatıcılığı açısından değerlendirilebilecek önemli kültürel miras unsurlarındandır (Karaçay Türkal ve Palancı, 2019).

Gümüşhane’de kargaların ötüşüyle haber geleceğine inanılması da sözlü kültürde yaşayan örneklerden biridir. Bazı köylerde belirli türdeki kargaların ötmesi yaklaşan bir haberin işareti olarak yorumlanmıştır. Kuşların haberci ya da işaret taşıyan varlıklar olarak görülmesi, Orta Asya Türk kültüründe de karşılaşılan bir motiftir (Karaçay Türkal ve Palancı, 2019). Bu tür inanışlar, bölgenin anlatı zenginliğini ortaya koymakta ve destinasyon deneyimine özgünlük kazandırmaktadır.

Sonuç olarak Gümüşhane yöresinde nazar, ateş, ocak, ağaç, su, hayvanlar ve çeşitli deyimler etrafında şekillenen halk inanışları; eski Türk inanç sisteminin tamamen ortadan kalkmadığını, yeni dinî ve kültürel yapılar içerisinde dönüşerek yaşamaya devam ettiğini göstermektedir. Bu yönüyle Gümüşhane, yalnızca doğal ve tarihî çekiciliklere sahip bir destinasyon değil; aynı zamanda güçlü bir kültürel hafızaya ve anlatsal derinliğe sahip bir şehir niteliğindedir. Bu unsurların destinasyon hikâye anlatıcılığı çerçevesinde değerlendirilmesi, Gümüşhane’nin kültür turizmi potansiyeline katkı sağlayabilecek özgün bir yaklaşım sunmaktadır.

4.1.10. Sancakbeyi Ümmügülsüm Hatun’dan Kalan Vasiyet: Mügül İsminin Asırları Aşan Hikâyesi

Gümüşhane-Bayburt bölgesinde geçmişte dönemin sancak beyinin haydutlar tarafından öldürülmesi üzerine bölgede idarî bir boşluk ortaya çıkmıştır. Bunun ardından sancak beyinin eşi Ümmügülsüm Hatun’un yönetimde etkin rol üstlendiği aktarılmaktadır. Dul kalmasının ardından kendisinin padişaha haber göndererek beyliğin başka bir kişiye devredilmesini talep ettiği; ancak saray idaresinin, hem oğlunun henüz sekiz yaşında olması hem de bölge halkını ve idarî yapıyı iyi tanması sebebiyle, çocuk büyüyüncüye kadar sancak beyliğini yürütmesini uygun gördüğü belirtilmektedir. Ümmügülsüm Hatun’un bu görevi başarıyla sürdürdüğü, ayrıca vefatından önce ailesine bir vasiyette bulunduğu; kendisinden sonra erkek çocuktan önce bir kız çocuğu doğması ve çocuğun sırtında kırmızı bir leke bulunması hâlinde kendi adının verilmesini istediği

ifade edilmektedir. Aradan uzun yıllar geçmesine rağmen aile hafızasında yaşamaya devam eden bu vasiyetin, sonraki kuşaklarda da önemini koruduğu anlaşılmaktadır. Nitekim doğum haberinin, Hasan Fehmi Bey tarafından Ankara’da bulunduğu sırada alındığı ve bu esnada çevresindekilerin kendisini tebrik ettiği belirtilmektedir. Büyük Taarruz döneminin mali kahramanı olarak anılan Hasan Fehmi Bey’e, çocuğa hangi ismin verileceği sorulmuş; bunun üzerine ailede kuşaktan kuşağa aktarılan bu vasiyet anlatılmıştır. Rivayete göre Atatürk, “Hasan, Araplardan harp zamanı çok ihanet gördük, Türkçe bir isim bulamadın mı?” demiş; Hasan Fehmi Bey ise “Paşam, ne olur ısrar etmeyin, bu bir vasiyettir.” şeklinde karşılık vermiştir. Bunun ardından Atatürk’ün, “O hâlde baştaki ‘Üm’ü ve sondaki ‘süm’ü kaldıralım, yalnız Mügül olsun.” dediği, böylece ismin hem aile vasiyetine bağlı kalınarak hem de herkesin memnun olacağı bir biçimde şekillendiği aktarılmaktadır (Dabağ, 2019, s. 169).

1937 yılında ailenin ilk çocuğu olarak sırtında kırmızı leke ile doğan Mügül Ataç Kadirbeyoğlu Andrews 2016 yılında vefat etmiştir. Peter Andrews ile evlenen Mügül Hanım örnek kişiliği ile eşinin de müslümanlığı kabul etmesinde etkili olmuştur (Elveren, 2021, s. 208).

Mügül Hanım’ın babası Hasan Fehmi Ataç’ın oğlu Nami Ataç’tır. Annesi ise Zeki Kadirbeyoğlu’nun kızı Sabiha Ataç’tır. Zeki Kadirbeyoğlu Sultan Vahdettin’in kızı Sabiha Sultan’a olan hayranlığı sebebiyle ilk doğan kızına onun adını vermişti. Sultan Vahdettin’in kızı Sabiha Sultan’ın Zeki Bey’e hususi hediyesi olan kabartmalı özel yapım broş Zeki Bey tarafından kızı Sabiha’ya ondan da Mügül Hanım’a geçmiştir (Elveren, 2021, ss. 207-208).

4.1.11. Sarıçiçek Köy Odaları: Ahşabın Sanata Dönüştüğü Usta-Çırak Hikâyesi

Gümüşhane’nin tarihî ve kültürel dokusunu yansıtan önemli yapılardan olan Sarıçiçek Köy Odaları, ahşap oymacılığının dikkat çekici örneklerini yansıtan iç mekân detayları ile kuşaktan kuşağa sözlü kültür aracılığıyla aktarılan usta-çırak anlatısı, Sarıçiçek Köy Odaları’nı özgün kılan başlıca unsurlar arasında yer almaktadır. Tarihî İpek Yolu güzergâhı üzerinde bulunan bu yapılar, geçmişte bölgenin sosyal hayatı, misafirperverlik anlayışı ve toplumsal ilişkileri hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Sarıçiçek Köy Odaları’nı benzer yapılardan ayıran başlıca unsurlardan biri, inşa süreçlerine ilişkin usta-çırak rekabetini konu alan anlatıların günümüze kadar ulaşmış olmasıdır. Bu durum, yapıların somut kültürel miras unsuru olmaları ile birlikte yerel hafızada yaşayan kültürel anlatılarla da anlam kazandığını göstermektedir. Sözlü kültür

içerisinde aktarılan bu hikâyeler, destinasyon anlatıcılığı açısından dikkat çekici bir potansiyel taşımaktadır. Yapıların bir diğer dikkat çekici yönü ise iç mekânlarında görülen özgün süslemeler ve yoğun ahşap işçiliğidir. Geleneksel Türk evi mimarisinin estetik özelliklerini yansıtan bu detaylar, dönemin zanaatkârlık anlayışını ve estetik zevkini ortaya koymaktadır. Söz konusu yapılar, Gümüşhane destinasyonunun tarihsel kimliğini görünür kılan ve ziyaretçilere geçmişle bağ kurma imkânı sunan önemli kültürel miras unsurları arasında değerlendirilebilir (Çavdar ve Sürdem, 2025, s. 277).

Köy odalarının Sarıçiçek Köyü'nde yer almasının temel nedeni, yerleşimin tarihî İpek Yolu güzergâhı üzerinde bulunmasıdır. Tarihî kaynaklarda İşkilas adıyla anılan köydeki bu yapılar, geçmişte kervancıların ve yolcuların konakladığı önemli uğrak noktalarından biri olarak işlev görmüştür. Sarıçiçek Köy Odaları, 1873 yılında köyün ileri gelen isimlerinden Hacı Ömer Ağa tarafından kervancıları ve misafirleri ağırlamak amacıyla yaptırılmıştır. Söz konusu yapılar, 19. yüzyıl Osmanlı konut mimarisinin karakteristik özelliklerini yansıtmakta olup günümüzde tescilli kültürel miras statüsünde korunmaktadır. Köy merkezinde konumlanan bu iki yapı, birbirine yaklaşık 40-50 metre mesafede yer almaktadır (Çavdar ve Sürdem, 2025, s. 283).

Sarıçiçek Köy Odaları'nın inşa sürecinde usta ve çırağın iki yıl boyunca çalıştığı, bu süreçte özellikle süsleme anlayışı konusunda görüş ayrılıkları yaşadıkları aktarılmaktadır. Rivayete göre çırak, iç mekânda uygulanacak bezeme tarzını sorduğunda Tahir Usta, "Bu iş için ikimiz de yüzer altın aldık. Sen de ustalığını göster, ben de göstereyim." şeklinde karşılık vermiş; bunun üzerine her iki usta da kendi yapılarının süslemelerini bağımsız biçimde tamamlamıştır (Ülker ve diğerleri, 2011, s. 499). Sarıçiçek Köy Odaları tamamlanarak Hacı Ömer Ağa'ya teslim edilmiş, yapılar görücüye çıktığında ise köy halkı çırağın inşa ettiği odayı daha fazla beğenmiştir. Bunun üzerine Tahir Usta'nın, "Usta iken olduk şakirt, var biraz da sen seğirt." dediği, ardından mesleğini bırakarak bir daha herhangi bir yapı inşa etmediği anlatılmaktadır (Çavdar ve Sürdem, 2025).

Sarıçiçek Köy Odaları, erken dönem Türk konut mimarisine özgü iç mekân kurgusunu yansıtan önemli örnekler arasında yer almaktadır. Yapılarda görülen ahşap süsleme unsurlarının çivisiz geçme tekniğiyle oluşturulmuş olması, dönemin ileri zanaatkârlık anlayışını ortaya koymaktadır. Geleneksel Türk evlerinde olduğu gibi tavan düzenlemesi, mekânın en dikkat çekici öğelerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu yapılarda seki altı ve seki üstü bölümlerinde farklı bezeme anlayışlarının tercih edildiği görülmektedir. Özellikle yaşam alanı olarak kullanılan seki üstü bölümünde tavanların daha özenli, yoğun ve estetik süslemelerle tasarlanmış olması dikkat çekmektedir.

Ayrıca odalarda tercih edilen göbek tavan uygulamasında, merkezde yer alan süslemeli göbek etrafında tekrar eden motiflerin kullanıldığı anlaşılmaktadır (Çavdar ve Sürdem, 2025, s. 290).

4.1.12. Sultanın Rüyasıyla Yükselen Türbe: Fethin Habercisi Çağırğan Baba

“Tekke” adının, bölgeye yerleşen Ahmet Yesevi dervişlerinden biri olduğu belirtilen ve Anadolu’nun Türkleşmesi ile İslamlaşması sürecine katkı sağlamak amacıyla Türkistan’dan geldiğine inanılan Seyyid Çağırğan Baba’ya ait türbeden kaynaklandığı yöre halkı tarafından ifade edilmektedir. Kuzey Anadolu’nun İslamlaşması ve Türkleşmesinde önemli roller üstlenen Horasan-Türkistan dervişlerinin bu coğrafyada yaşamış olmaları ve yerleşim adının Türkçe kökenli bulunması, söz konusu ismin kadim dönemlerden günümüze kadar ilk söyleniş biçimini koruyarak ulaştığını göstermektedir (Fatsa, 2011).

Tekke Beldesi sınırları içerisinde, ana yol kenarında yer alan Çağırğan Baba Türbesi, kapı üzerindeki kitabe bilgilerine göre 1582 tarihinde inşa edilmiştir. Yapının, III. Murat’ın İran seferi sırasında gördüğü bir rüya üzerine yaptırıldığı rivayet edilmektedir. Ayrıca Gümüşhane, Samsun ve Tokat’ta Çağırğan Baba adına vakıfların bulunduğu belirtilmektedir. Kaynaklarda, Çağırğan Baba’nın asıl adının Seyyid Mahmud Çağırğan Baba olduğu da ifade edilmektedir (Yüksel, 1997).

Yöre anlatılarında Çağırğan Baba’nın, Tekke Mahallesi’nde yaşamış âlim ve irfan sahibi bir şahsiyet olduğu ifade edilmektedir. Rivayete göre, döneminin köylüleri gibi çiftçilikle geçimini sağlayan bu zat, imece usulü yardımlaşmanın yaygın olduğu köy hayatında başlangıçta köylü tarafından dışlanmıştır. Ancak zaman içerisinde yaşandığı aktarılan bazı olağanüstü hadiseler, köy halkının onun manevi büyüklüğünü fark etmesine vesile olmuş; bunun ardından kendisine karşı derin bir saygı geliştirilmiştir (Tosun, 2025, s. 25).

Yerel inanç dünyasında Çağırğan Baba’nın hatırası hem yaşamıyla hem de türbesi etrafında şekillenen anlatılarla da varlığını sürdürmektedir. Bölge halkı, türbenin yanından geçen kişilerin manevi bir davet hissederek ziyarete yöneldiğine inanmakta; “Çağırğan” adının da yoldan geçenleri türbesine çağırdığı düşüncesinden kaynaklandığı kabul edilmektedir. Ayrıca türbeyi ziyaret edenlerin dileklerinin kabul olacağı ve işlerinin rast gideceği yönündeki kabuller, mekânın halk hafızasında umut, bereket ve manevi sığınak olarak yer edinmesini sağlamaktadır (Tosun, 2025, s. 25).

Çağırğan Baba’nın, Fatih Sultan Mehmet Han ile bizzat görüştüğü ifade edilmektedir. Anlatıya göre Çağırğan Baba, üç gün süreyle sultanın misafiri olmuş; bu

buluşma sırasında hükümdarın da onun manevi ilminden istifade ettiği kabul edilmiştir. Bu rivayetler, halk hafızasında Çağırğan Baba'yı hem veli şahsiyet olarak hem de devlet erkânıyla irtibat kurabilen nüfuz sahibi bir manevi rehber olarak konumlandırmaktadır (Tosun, 2025, s. 26).

Aynı anlatı geleneğinde, Çağırğan Baba'nın Trabzon'un manevi fetih önderi olduğuna dair kabuller de yer almaktadır. Rivayete göre Fatih Sultan Mehmet Han, Trabzon'un fethinin kendisine nasip olup olmayacağını sormuş; bunun üzerine Çağırğan Baba, yatsı namazı sonrasında yaptığı istihare neticesinde fethin kan dökülmeden gerçekleşeceğini bildirmiştir. Böylece onun, Trabzon'un fethine dair müjdeyi önceden haber veren manevi bir şahsiyet olarak hatırlandığı görülmektedir. Söz konusu anlatılar, fetih olgusunun yalnızca askerî, tasavvufî ve manevi bir çerçevede anlamlandırıldığını göstermektedir (Tosun, 2025, s. 26).

IV. Murat'ın İran seferi sırasında Tekke Mahallesi civarında konakladığı rivayet edilmektedir. Anlatıya göre hükümdar, ilk gece burada istirahate çekildiğinde rüyasında Çağırğan Baba'yı görmüş; bu manevi şahsiyet kendisinden kabri üzerine bir türbe inşa ettirmesini talep etmiştir. Ancak sultanın bu rüyayı başlangıçta yeterince önemsemediği, ordunun bazı sebeplerle bölgede ikinci gece de kaldığı aktarılmaktadır. İkinci gecede aynı rüyanın tekrar görülmesi, hükümdarın zihninde derin bir tesir bırakmış ve hadiseye farklı bir anlam yüklemesine neden olmuştur (Tosun, 2025, s. 26).

Ordunun dinlenmesini tamamlaması amacıyla üçüncü gece de aynı mevkide konaklandığı belirtilmektedir. Bu son gecede Çağırğan Baba'nın yeniden sultanın rüyasına girdiği ve türbenin yapılmasını istediği ifade edilir. Bunun üzerine IV. Murat, kabrin yerini bilmediğini, yerin açık biçimde belli edilmesi hâlinde türbeyi yaptırabileceğini söylemiştir. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte, koca bir ordunun konakladığı alanın hemen yakınında görülen küçük bir temel kazısı büyük şaşkınlığa yol açmıştır. Önceki gece orada böyle bir izin bulunmadığını belirten askerler ve çevrede bulunanlar, hadisenin mahiyetine anlam verememiştir. Durum sultana iletilindiğinde, hiç tereddüt etmeksizin türbenin inşasını emrettiği aktarılmaktadır. Halk hafızasında yer eden bu anlatıya göre, seferin devam etmesi zorunluluğu nedeniyle yapı başlangıçta yarım kalmış; ancak IV. Murat İstanbul'a döndükten sonra ilk iş olarak gerekli parayı göndererek türbenin tamamlanmasını sağlamıştır. (Tosun, 2025, s. 27).

Tekke Beldesi Çağırğan Baba Türbesi'nin yanında doğal güzellikleri, Tekke Şelalesi ile idari sınırları içerisinde barındırdığı doğal oluşumlar ve somut kültürel miras unsurlarıyla alternatif turizm açısından dikkat çekici bir çeşitlilik sunmaktadır. Şelalenin yaklaşık 150 metre güneybatısında eski köy yerleşimine ait kalıntılar, 550 metre

güneybatısında tarihî cami, yaklaşık 800 metre güneyinde Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma sürecinde önemli bir manevi şahsiyet olarak kabul edilen Çağırğan Baba Türbesi yer almaktadır. Ayrıca şelalenin 80–100 metre güneydoğusunda görülen peribacası oluşumları da beldenin jeomorfolojik çekiciliğini artırmaktadır. Bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, Tekke Belde'sinin doğa, tarih ve inanç turizmini aynı mekânda buluşturan çok katmanlı bir destinasyon niteliği taşıdığı söylenebilir (Atayeter vd., 2019, s. 106).

4.1.13. Son Karamanoğlu Hükümdarı, Fatih Sultan Mehmed'in Hala Oğlu ve Kayınbiraderi: Pir Ahmed Bey'in Gümüşhane'deki İzleri

Karamanoğulları Beyliği'nin son hükümdarı kabul edilen Pir Ahmed Bey'in, Fatih Sultan Mehmed ile yakın akrabalık ilişkileri bulunmaktaydı. Annesi İl-Aldı Hatun, Sultan II. Murad'ın kız kardeşi olup Karamanoğulları Beyliği hanedanına gelin gitmiştir. Pir Ahmed Bey, Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmed'in hala oğludur. Bununla birlikte Fatih Sultan Mehmed tahta çıktıktan sonra Karamanoğulları Beyliği ile olan ilişkilerini düzeltmek amacıyla Pir Ahmed Bey'in kız kardeşi Gülşah Hatun ile evlenmiştir. Bu nedenle Pir Ahmed Bey, Fatih Sultan Mehmed'in hem hala çocuğu hem de kayınbiraderidir. Karamanoğulları taht mücadelesi sırasında Pir Ahmed Bey, kardeşi İshak Bey'e karşı üstünlük sağlamak amacıyla Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmed'den destek istemiştir. Bu yardım karşılığında bazı Karaman topraklarını Osmanlılara bırakmayı kabul eden Pir Ahmed Bey, Osmanlı kuvvetlerinin desteğiyle rakibini mağlup ederek beyliğin idaresini ele geçirmiştir (Kaya, 2022).

Kısa süre sonra Osmanlı hâkimiyetini tanımaktan vazgeçmiş, eski topraklarını geri istemesi ve siyasî bağımlılık yükümlülüklerini yerine getirmemesi iki taraf arasındaki ilişkileri yeniden gerginleştirmiştir. Bu gelişmeler üzerine Fatih Sultan Mehmed, Karaman meselesini kesin biçimde çözmek amacıyla harekete geçmiş; Konya ve Larende üzerine düzenlenen seferlerle Pir Ahmed Bey'i geri çekilmek zorunda bırakmıştır. Zaman zaman Uzun Hasan'ın desteğini alan Pir Ahmed Bey, bölgedeki mücadelesini sürdürmüşse de Osmanlı askerî gücü karşısında kalıcı bir başarı elde edememiştir. Sonraki yıllarda Gedik Ahmed Paşa'nın yürüttüğü seferlerle Karamanoğulları siyasî bakımdan büyük ölçüde tasfiye edilmiştir. Pir Ahmed Bey ise dağlık sahalara çekilerek direnişini sürdürmüş, fakat ailesi ve hazinesinin bulunduğu kalelerin Osmanlıların eline geçmesiyle derin bir sarsıntı yaşamıştır. Böylece Anadolu'da Osmanlı merkezîleşmesine karşı önemli rakiplerden biri olan Karamanoğulları Beyliği tarih sahnesinden çekilme sürecine girmiştir. Pir Ahmed Bey,

Osmanlı kuvvetleri karşısında yaşadığı yenilgilerin ardından ümitsiz bir halde önce Tarsus'a, ardından Uzun Hasan'ın yanına sığınmıştır. Kendisine dirlik olarak verilen Bayburt–Gümüşhane bölgesinde, bugün Pir Ahmet Köyü adıyla bilinen alanda hayatının sonuna kadar yaşadığı kabul edilmektedir. (Kaya, 2022).

Bununla birlikte Gümüşhane'de bugün Pir Ahmed Bey'in türbesinin bulunduğu kabul edilen yerleşim yerinin adının, Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmed'in hala oğlu ve kayınbiraderi olan, aynı zamanda Karamanoğulları'nın son hükümdarı kabul edilen Pir Ahmed Bey'den geldiği yönünde yöre halkı arasında yaygın bir inanış bulunmaktadır. Bu anlatı, bölgenin tarihî hafızasında Pir Ahmed Bey'in hatırasının yaşatıldığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

4.1.14. Anabasis'ten Fethe: Aynı Coğrafyada Yankılanan İki Büyük Yürüyüş

Ksenophon'un Anabasis adlı eserinde anlatılan On Binler, denize ulaşma umuduyla Doğu Anadolu'nun sarp dağlarını aşarak Karadeniz'e yönelmiştir (Xenophon, 1860). Fatih Sultan Mehmed'in Trabzon seferinde takip ettiği güzergâh da Osmanlı dönemi kayıtlarında yer alan tarihî yol ağlarına ilişkin veriler ve güncel arazi araştırmaları birlikte değerlendirildiğinde, Bayburt–Gümüşhane hattının muhtemel geçiş güzergâhlarından biri olarak ele alınmaktadır (Emir ve diğerleri, 2025). Böylece aynı coğrafyanın dağları, farklı çağlarda biri kaçış, diğeri ise fetih amacı taşıyan iki büyük hareketin sessiz tanığı hâline gelmiştir.

Pers İmparatoru II. Daryus'un ölümünün ardından taht büyük oğlu Artakserkses'e geçmiştir. Ancak kardeşi Genç Kyros, hükümdarlığın kendisine ait olduğunu düşünerek iktidarı ele geçirmek istemiştir. Bu amaçla, aralarında Ksenophon'un da bulunduğu yaklaşık on bin kişilik Hellen paralı asker kuvvetini toplayarak Batı Anadolu'dan Mezopotamya içlerine doğru ilerlemiştir. Savaşta Hellen birlikleri üstünlük sağlamış olsa da Kyros'un hayatını kaybetmesi ve komuta kademesinin dağılması, orduyu yabancı ve düşmanca bir coğrafyada sahipsiz bırakmıştır. Bu durum, birlikleri yok olma tehlikesiyle karşı karşıya getirmiştir. Ksenophon'un öncülüğünde askerler yeniden teşkilatlanmış, kendi komutanlarını seçen ve ortak kararlarla hareket eden disiplinli bir yapıya dönüşmüştür. Böylece dağılma tehlikesi yaşayan birlik, kısa sürede ayakta kalmayı başaran bir geri çekilme ordusu niteliği kazanmıştır. Zorlu dönüş yolculuğunda Doğu Anadolu'nun sarp dağlarını aşarak Karadeniz'e yönelmişlerdir. Trabzon civarındaki dağlara ulaştıklarında Karadeniz'i görmüşler ve bu manzara karşısında ordunun hep bir ağızdan büyük bir sevinçle “Thalatta! Thalatta!” diye bağırıldığı aktarılmıştır (Xenophon, 1860).

Anabasis'ten yüzyıllar sonra bu kez II. Mehmed'in ordusu, Trabzon'un fethi için benzer coğrafyanın geçitlerinden ilerlemiştir. Bu yönüyle Gümüşhane'nin sert geçitleri ve kadim yolları, tarih boyunca orduların, seyyahların ve medeniyetlerin kesiştiği önemli bir kavşak niteliği taşımaktadır.

4.2. Kelkit Hikayeleri

4.2.1. Anadolu'da Roma'nın Doğu Kapısı: Satala Antik Kenti

Anadolu coğrafyasında kurulan dört önemli Roma lejyon kentinden biri kabul edilen Satala Antik Kenti, günümüzde Gümüşhane ilinin Sadak Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Tarih boyunca askerî ve stratejik kimliğiyle öne çıkan bu yerleşim, bugün Kelkit ilçesine bağlı Sadak Köyü'nde geçmişin izlerini günümüze taşıyan önemli bir arkeolojik miras alanı niteliğindedir. Anadolu'nun kuzeydoğusunda konumlanan Satala Antik Kenti, kökleri Demir Çağı'na uzanan tarihî bir yerleşim olmakla birlikte, esas yükselişini Roma İmparatorluk döneminde yaşamıştır. Doğu Karadeniz güzergâhlarının kavşak noktasında yer alması, kenti askerî ve siyasî açıdan son derece değerli hâle getirmiştir. Bu stratejik önem doğrultusunda Roma yönetimi tarafından kente önce XVI Flavia Firma lejyonu yerleştirilmiş ve Satala güçlü bir garnizon merkezine dönüştürülmüştür. İmparator Hadrianus devrinde doğu sınırlarının yeniden düzenlenmesiyle birlikte XV Apollinaris lejyonunun buraya konuşlandırılması, Satala'nın Roma'nın doğudaki en önemli askerî üslerinden biri olarak öne çıkmasını sağlamıştır. Böylece kent sınır güvenliğinin sağlandığı bir savunma noktası olmakla birlikte doğuya düzenlenen askerî seferlerin ana hareket merkezlerinden biri hâline gelmiştir (Mimiroğlu vd., 2019, s. 3584).

M.S. 256 yılında Sasani hükümdarı I. Şapur'un orduları tarafından ele geçirilen Satala, yaklaşık iki yıl Sasani hâkimiyetinde kalmıştır. Daha sonraki süreçte, M.S. 529 yılında Pers tehdidinin yeniden belirginleşmesi üzerine İmparator Justinianus tarafından kent surları ve kalesi yeniden tahkim ettirilmiştir. 7. yüzyıldaki Arap akınlarına kadar askerî niteliğini koruduğu düşünülen yerleşim, Bizans döneminde ise piskoposluk merkezi olarak dinî ve idarî bir rol üstlenmiş, bu işlevini 13. yüzyıl ortalarına kadar sürdürmüştür. 19. yüzyılda kentte ortaya çıkarılan bronz heykel başı, Satala'ya yönelik bilimsel ilgiyi yeniden canlandırmış; bölgedeki ilk sistematik incelemeler 1874 yılında Trabzon'da İngiliz konsolosluğunda görev yapan Alfred Biliotti tarafından gerçekleştirilmiştir. Böylece Satala, askerî geçmişinin yanı sıra arkeolojik mirasıyla da

yeniden keşfedilen önemli bir tarih sahnesi hâline gelmiştir (Mimiroğlu vd., 2019, s. 3584).

Satala Antik Kenti'ndeki garnizonun hangi tarihte kurulduğu konusunda kesinlik bulunmamaktadır. Bazı araştırmalarda, garnizonun ilk kez İmparator Nero devrinde Corbulo'nun M.S. 62 yılında gerçekleştirdiği doğu seferi sırasında kurulduğu ileri sürülmektedir. Buna karşılık başka değerlendirmeler, bu askerî yapılanmanın daha erken bir dönemde, İmparator Caesar zamanında Pontus Krallığı'na karşı yürütülen seferler esnasında kurulmuş olabileceğini belirtmektedir. Bu farklı yaklaşımlar, Satala'nın Roma dünyası açısından erken dönemlerden itibaren stratejik önem taşıyan bir sınır ve askerî merkez niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır (Çiğdem, 2012, s. 111).

Satala Antik Kenti'ne yerleştirilen XV Apollinaris lejyonu, kentin Roma İmparatorluğu'nun doğu sınırlarındaki en önemli askerî merkezlerden biri hâline gelmesini pekiştirmiş ve imparatorluğun savunma sisteminde stratejik bir konuma yükselmesine katkı sağlamıştır. Söz konusu lejyon, zaman zaman Anadolu'nun farklı bölgelerinde görevlendirilmek üzere bütünüyle ya da bazı birlikleriyle Satala'dan ayrılmış; görevlerini tamamlamasının ardından yeniden kente dönerek burada konuşlanmayı sürdürmüştür. Bu hareketlilik, Satala'nın kalıcı bir garnizon merkezi olması ile birlikte bölgesel askerî sevkiyat ve operasyon üssü olarak da işlev gördüğünü göstermektedir (Şenocak, 2014, s. 77).

4.2.2. Kelkit Belleğinde Savaşın İki Yüzü: Katliam, Ayrılık ve İnsanı Dayanışma

Kelkit yöresine ilişkin sözlü hafızada, savaş ve işgal yıllarının derin izler bıraktığı görülmektedir. Anlatılarda, Türkler ile Ermeniler arasında uzun yıllar komşuluk ilişkilerine dayanan karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma örneklerinin bulunduğu, zor zamanlarda birbirinin yardımına koşan ailelerin varlığının hatırlandığı ifade edilmektedir. Ancak işgal sürecinde yaşanan tarihî gelişmelerin bu toplumsal dengeyi sarstığı, Rus işgali sırasında Ermeni çetelerinin Türkleri Küçük Cami'ye kapattıkları, kadın, çocuk ve yaşlı ayrımı gözetmeksizin yakarak öldürdükleri yönünde anlatılar yer almaktadır. Bu olayların toplumsal bellekte acı hatıralar bıraktığı anlaşılmaktadır (Tozlu, 1991, s. 106).

Bununla birlikte Kelkit'e ilişkin sözlü anlatılar, şiddete katılmayan ve bölgeden ayrılan bazı Ermeni ailelerin komşularıyla vedalaşarak helallik istedikleri, ayrılık anlarının karşılıklı gözyaşları içerisinde yaşandığı aktarılmaktadır. Daha dikkat çekici olan ise, geride bırakılan bazı Ermeni çocuklarının Türk ailelere emanet edilmesi ve bu

çocukların yerel halk tarafından öz evlat gibi büyütülmesidir. Bu yönüyle Kelkit hafızasında savaş yılları, yalnızca ayrışmanın değil; insanî merhametin, komşuluk hukukunun ve ortak yaşam kültürünün de izlerini taşıyan çok katmanlı bir dönem olarak hatırlanmaktadır (Oğuz, 2016, ss. 8–9).

4.2.3. Kelkit'in Sözlü Hafızasında Şehitler, Gizemli Varlıklar ve Gündelik Hayatın Olağanüstü Anlatıları

Kelkit yöresinin sözlü kültür mirasında, savaş yıllarının acı hatıralarından doğaüstü varlıklara, şehitlik inancından gündelik hayatı düzenleyen ahlaki öğütlere kadar uzanan zengin anlatılar dikkat çekmektedir. Rivayetlere göre Kurtuluş Savaşı yıllarında cephelere çok sayıda asker gönderilmesi nedeniyle Kelkit savunmasız kalmış, bunu fırsat bilen Ermeniler ilçeyi işgal ederek halkın mallarına el koymuş ve bölgede büyük bir korku ortamı oluşturmuştur. Ardından Şiran tarafına geçerek yeni saldırılar gerçekleştirmek istediklerinde, iki ilçe arasındaki Çilhoroz Dağları'nı aşmaya çalışırken mezarlarından çıkan şehitler tarafından durdurulduklarına inanılmaktadır. Böylece şehitlerin vatanı ölümünden sonra da koruyan manevî muhafızlar olduğu düşüncesi halk hafızasında güçlü biçimde yer edinmiştir (Oğuz, 2016, s. 18).

Kelkit sözlü geleneğinde cinler ve görünmeyen varlıklarla ilgili anlatılar da yaygındır. Tarlada çalışırken havanın karardığını fark etmeyen bir adamın dönüş yolunda davul zurnalı bir düğün alayıyla karşılaştığı, ancak dikkatle baktığında alaydakilerin ayaklarının ters olduğunu gördüğü rivayet edilmektedir. Bunun üzerine “destur bismillah” diyerek dua eden adamın gözlerini açtığında düğün alayının ortadan kaybolduğu aktarılmaktadır. Bu anlatı, kutsal sözlerin görünmeyen varlıklara karşı koruyucu olduğuna dair halk inancını yansıtmaktadır (Oğuz, 2016, s. 19).

Benzer şekilde bir kadının her sabah namazından sonra ahıra giderek hayvanların bakımını yaptığı ve atların altını temizlediği anlatılmaktadır. Ancak günlerden birinde atların kuyruklarının örgülü olduğunu görür. Aynı durumun her sabah tekrar etmesi, kadının dikkatini çeker ve onda merak uyandırır. Bir gün yine ahıra gittiğinde, kocasının kendisinden önce içeri girdiğini görerek şaşkınlık yaşar. Ahırda ne yaptığını sormaya hazırlandığı sırada ise eşinin sesini dışarıdan duyar. Büyük bir hayretle yeniden ahıra baktığında içeride kimsenin bulunmadığını fark eder. Yaşadığı bu olayı kocasına anlattığında, sabah vakitlerinde ahıra “hekir mekir” adı verilen görünmeyen bir varlığın girdiğine inanıldığı anlaşılır. Böylece açıklanamayan gündelik olaylar, metafizik unsurlarla anlamlandırılmıştır (Oğuz, 2016, s. 20).

Şehitlik inancı, savaş anlatılarının dışında da yaşamaktadır. Eski adı Tireges olan Kılıçtaş köyündeki eski bir konakta, gece doldurulan su küplerinin sabah boşaldığı görülür. Bir gün küpler boş bırakıldığında, gece yarısı küplerin birbirine vurulma sesi duyulur. Bunun üzerine konağa gelen şehitlerin her sabah burada abdest aldıklarına inanılır. Bu anlatı, şehitlerin ölüm sonrasında da ibadet eden kutsal varlıklar olarak düşünüldüğünü göstermektedir (Oğuz, 2016, s. 20).

Doğal çevreyle ilgili korku anlatıları da dikkat çekicidir. Kelkit Çayı'nın derinliklerinde "kıllı kız" adı verilen bir varlığın yaşadığı, suya giren genç kızları kışkanarak onları derinliklere çektiği söylenmektedir. Bu tür anlatılar, özellikle çocukları ve gençleri tehlikeli sulardan uzak tutmayı amaçlayan sözlü uyarılar niteliğindedir (Oğuz, 2016, s. 20).

Ev içi düzen ve temizliğe ilişkin anlatılar da toplumsal öğütler taşımaktadır. Bir kadının sofraya bezini sermeden yemek yediği, yere düşen ekmek kırıntılarını toplamadan uyuduğu ve rüyasında kendisini ateşler içinde gördüğü aktarılır. Korkuyla uyanan kadının evi temizlediği ve bir daha kötü rüya görmediği söylenir. Böylece ekmeğe saygı, temizlik ve düzen gibi değerler sözlü kültür aracılığıyla sonraki kuşaklara aktarılmaktadır (Oğuz, 2016, s. 21).

Bütün bu anlatılar birlikte değerlendirildiğinde, Kelkit'in sözlü hafızasının efsane ve korku unsurları ile birlikte; savaş travmalarını, toplumsal dayanışmayı, manevî koruyuculuk düşüncesini ve gündelik hayatı düzenleyen ahlaki değerleri taşıyan önemli bir kültürel miras alanı olduğu görülmektedir.

4.2.4. Kelkit Halk Hikâyeleri

Kelkit yöresinin sözlü kültür mirasında halk hikâyeleri, toplumsal hafızayı canlı tutan ve kuşaktan kuşağa aktarılan önemli anlatılar arasında yer almaktadır. Bu hikâyelerde aşk, ayrılık, sadakat, aile içi çatışmalar, sabır ve doğaüstü unsurlar dikkat çekmektedir. Bölgeden derlenen hikâyeler, yalnızca hayal gücünün ürünü anlatılar değil; aynı zamanda toplumun değer yargılarını, korkularını ve yaşama bakışını yansıtan kültürel belgeler niteliğindedir.

"Şahlan Yusuf" hikâyesinde, bir kadın küçük oğlunu besmelesiz şekilde beşiğe yatırır. Halk inancına göre besmele çekilmeden yatırılan çocuğun cinler tarafından kaçırıldığına inanılır. Kadın odaya döndüğünde beşiğin boş olduğunu görür ve aile büyük bir acıya boğulur. Yıllar boyunca kaybolan çocuk için yas tutulur. Bu sırada Yusuf'un cinler arasında büyütüldüğü, gençlik çağına geldiğinde ise dağlarda sürü gütmekle görevlendirildiği anlatılır. Delikanlılık dönemine ulaşan Yusuf, dağlarda

hayvan otlatırken bir genç kızla karşılaşır. Zamanla birbirlerine gönül verirler ve gizlice görüşmeye başlarlar. Bir süre sonra genç kız hamile kalır. Cinlerin bu ilişkiyi öğrenmeleri hâlinde hem kendisine hem de sevdiği kıza zarar vereceklerinden korkan Yusuf, sevdiğini kendi ailesinin kapısına götürür. Kapıyı çaldığında “Şahlan Yusuf’un başı için beni içeri alın.” demesini ve darda kaldığını söylemesini tembih eder. Genç kız bu sözleri söyleyince ev halkı yıllar önce kaybolan oğullarının adını duyarak şaşkınlığa düşer ve onu içeri alır. Bir süre sonra bir erkek çocuk dünyaya gelir. Yusuf geceleri gizlice pencere önüne gelerek eşi ve çocuğunu ziyaret eder; çocuğunun durumunu sorar ve yeniden karanlıkta kaybolur. İlk zamanlarda ev halkı bu ziyaretlerin anlamını kavrayamaz. Geceleri duyulan sesler sebebiyle genç kadının biriyle görüştüğünü düşünerek onu suçlar ve evden kovmak isterler. Kadın durumu Yusuf’a anlatınca, Yusuf bir sonraki gelişinde ailesine kendi adını anarak konuşmasını söyler. Bu sözler üzerine ev halkı olayın sıradan bir durum olmadığını düşünür ve genç kadının kalmasına izin verir. Sonraki gecelerde yapılan konuşmaları dikkatle dinleyen anne ve baba, gece gelen kişinin yıllar önce kaybettikleri oğulları Yusuf olduğunu anlar. Nihayet bir gece Yusuf’u yakalayıp eve almak isterler. Ancak tam o sırada cinlerin yeniden ortaya çıktığı ve Yusuf’u geri götürdüğü anlatılır. Böylece Yusuf’un annesine, babasına, eşine ve çocuğuna kavuşma ümidi yarım kalır. Ailesi ise gelinine ve torununa sahip çıkarak birlikte yaşamayı sürdürür. Hikâye, iki dünya arasında kalan bir kahramanın hasret ve ayrılık dolu kaderini yansıtmaktadır (Oğuz, 2016, ss. 23-24).

“Şahismail” hikâyesinde, Şahismail ile Şahsenem birbirlerini görür görmez severler ve gizlice yüzük takarlar. Ancak aile baskısı nedeniyle ayrılmak zorunda kalırlar. Annesi tarafından Şahsenem kaçırılınca Şahismail sevdiğini bulmak için uzun ve tehlikeli bir yolculuğa çıkar. Yol boyunca farklı diyarlardan geçer, ölüm tehlikeleri atlatır ve kendisine yardımcı olmak isteyen kadınlarla karşılaşır. Ancak o yalnızca Şahsenem’e kavuşmayı amaçlar. Sonunda sevdiğini bulur ve dönüş yolunda kendisine destek veren diğer kadınları da yanına alarak köyüne döner. Fakat burada anne ve babasının kurduğu tuzaklarla karşılaşır. Açılan kuyular, zehirli yemekler ve çeşitli hilelerden kurtulan Şahismail sonunda adaleti sağlar. Hikâye, sevgi uğruna verilen mücadeleyi ve kötülüğe karşı direnişi anlatmaktadır (Oğuz, 2016, ss. 24-25).

Bir başka hikâyede, sevdiği gençle evlenen hamile bir kadın, eşi askere gidince kaynanasının zulmüne maruz kalır. Canı et çektiğinde kaynanası ona kuzu eti yerine yılan eti verir. Bunun sonucunda ağır şekilde hastalanan kadın yatağa düşer. Ölüm döşeginde susuzluk içinde kaynanasından, kaynatasından ve görümcesinden su ister; ancak hiçbiri yardım etmez. Nihayet askerden dönen eşi su getirmeye koşsa da artık çok

geçtir. Kadın hayatını kaybeder. Hikâye, aile içi merhametsizliğin ve kötülüğün yol açtığı trajediyi gözler önüne sermektedir (Oğuz, 2016, ss. 26-27).

Bu hikâyeler, Kelkit'in doğal ve tarihî güzelliklerinin yanı sıra güçlü sözlü kültürü, zengin anlatı mirası ve toplumsal hafızasıyla da dikkat çeken bir destinasyon olduğunu göstermektedir. Hikâye anlatıcılığı çerçevesinde değerlendirildiğinde, söz konusu anlatılar bölgenin kültürel kimliğini güçlendiren önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

4.3. Köse Hikayeleri

4.3.1. Köse: Höyüklerden Köy Odalarına Uzanan Kadim Miras

Köse yöresi, tarih boyunca farklı medeniyetlerin iz bıraktığı kadim bir yerleşim alanı olarak dikkat çekmektedir. Bölgenin, Hititlerden sonra Asur, Makedonya, Roma ve Bizans hâkimiyetleri içerisinde yer alması, Köse'nin çok katmanlı tarihsel birikimini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle ilçe, yalnızca doğal güzellikleriyle değil, geçmiş uygarlıkların bıraktığı kültürel mirasla da öne çıkan bir destinasyon niteliği taşımaktadır. Köse'nin kültürel kimliğini besleyen önemli unsurlardan biri de kuşaktan kuşağa aktararak günümüze ulaşan zengin mutfak geleneğidir. Evelek dolması, kelem dolması, siron, fit fit haşılı ve pirinçli börek gibi yöresel lezzetler, bölgenin damak hafızasını yansıtan özgün tatlar arasında yer almaktadır. Yörede sütlaca, sofraya genellikle en son getirildiği için “söz kesen” adı verilmesi ise yemek kültürünün, aynı zamanda toplumsal hafıza taşıyan bir anlatı unsuru olduğunu göstermektedir (Gümüşhane İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2026).

Uzun ve sert kış gecelerinin yaşandığı Köse'de köy odaları, geçmişten günümüze toplumsal yaşamın merkezinde yer alan mekânlar olarak önem kazanmıştır. Geleneksel anlayışta eski Türk toplumlarındaki “bey otağlarının” yerleşik hayata uyarlanmış bir devamı niteliğinde görülen bu yapılar; misafirlerin ağırlandığı, sohbet meclislerinin kurulduğu, sevda hikâyelerinin anlatıldığı ve türkülerle gecelerin şenlendiği sosyal alanlar olarak işlev görmüştür. Bu yönüyle köy odaları, Köse'de toplumsal dayanışmanın ve kültürel aktarımın canlı hafıza mekânları olarak değerlendirilebilir. İlçede sözlü kültür geleneğinin güçlü biçimde varlığını sürdürmesi de dikkat çekicidir. Her köyün ve her beldenin kendine özgü şiirleri, manileri ve bilmeceleri bulunması, kültürel üretimin halk arasında ne denli yaygın olduğunu göstermektedir. Köse, aynı zamanda pek çok şair ve ozanın yetiştiği bir kültür havzasıdır. Nuri Baba (Âşık İlhami), Şeyh Osman Baba (Osman Keleş), Veysel Babur ve Turay Kesler gibi isimler, ilçenin

edebî hafızasında iz bırakan temsilciler arasında sayılmaktadır. Bu durum, Köse'nin anlatı ve şiir geleneği bakımından da zengin bir kültür coğrafyası olduğunu ortaya koymaktadır (Gümüşhane İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2026).

Köse ilçesine ilişkin halk arasında pek çok hikâye bulunmakla birlikte, bu anlatıların turizm destinasyonlarıyla ilişkisini ele alan akademik çalışmaların sınırlı olması nedeniyle, akademik kaynaklarda yer alan hikâyelerin sayısı da oldukça sınırlıdır.

Gümüşhane'nin Köse ilçesi, sahip olduğu arkeolojik buluntular ve tarihî yapılarla bölgenin geçmişine ışık tutan önemli yerleşim alanlarından biridir. İlçe sınırları içerisinde yer alan höyükler, tümülüsler, camiler ve kiliseler, farklı medeniyetlerin bu coğrafyada bıraktığı izleri günümüze taşımaktadır. Özellikle geniş ve yerleşime elverişli arazi yapısı, Köse'nin tarih boyunca iskân açısından tercih edilen bir merkez olduğunu düşündürmektedir. Bu yönüyle ilçe, Gümüşhane'nin en zengin kültürel miras sahalarından biri olarak dikkat çekmektedir.

İlçenin en dikkat çekici arkeolojik alanlarından biri Tilkitepe Tümülüsü'dür. Köse ilçe merkezinin güneyinde yer alan bu anıtsal mezar yapısı, taş işçiliği ve mimari düzeniyle önemli bir şahsiyet adına inşa edildiğini göstermektedir. Dromoslu plan şemasına sahip mezar odasının büyük blok taşlarla örülmüş olması, dönemin teknik bilgi birikimini yansıtmaktadır. Kaçak kazılar nedeniyle zarar görmüş olsa da büyük ölçüde özgünlüğünü koruyan tümülüs, bölgenin Geç Roma ve Erken Bizans dönemlerine dair güçlü veriler sunabilecek niteliktedir. Bu sebeple alanda bilimsel kurtarma kazılarının gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Köse ilçesinde yer alan Maltepe Höyük, Örenşar Niraşehir Höyükleri, Salyazı Höyüğü ve Karakilisetepe Höyüğü ise ilçenin çok katmanlı yerleşim geçmişini ortaya koymaktadır. Bu alanlarda tespit edilen yüzey buluntuları arasında Eski Tunç Çağı, Demir Çağı, Helenistik dönem, Roma devri ve Ortaçağ'a ait seramik parçalarının bulunması, Köse'nin binlerce yıl boyunca kesintisiz biçimde yaşam alanı olarak kullanıldığını göstermektedir. Höyükler, toprağın altında henüz tam anlamıyla gün yüzüne çıkarılmamış yeni hikâyeler barındırmaktadır (Yurttaş, 2007).

İlçenin kültürel zenginliği yalnızca arkeolojik alanlarla sınırlı değildir. Özbekli Köyü Camii ile Örenşar Camii, kırsal Anadolu mimarisinin sade fakat karakteristik örnekleri arasında yer almaktadır. Ahşap direkli taşıyıcı sistemleri, moloz taş duvar örgüleri ve gösterişten uzak plan anlayışları, bölgedeki geleneksel ibadet mekânlarının estetik anlayışını yansıtmaktadır. Özellikle Örenşar Camii'nin kitabesi, yapının XIX. yüzyılda inşa edildiğini ortaya koyarken taş mihrap üzerindeki bitkisel süslemeler

yapıya zarif bir kimlik kazandırmaktadır. Köse’de farklı inanç topluluklarının izlerini gösteren yapılardan biri de Yaylım Köyü Kilisesi’dir. Üç nefli bazilikal planıyla dikkat çeken bu yapı, XIX. yüzyıl taşra kilise mimarisinin seçkin örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Kesme taş işçiliği, sağlam örtü sistemi ve iç mekân düzeni, dönemin mimari anlayışını günümüze taşıyan önemli unsurlar arasındadır (Yurttaş, 2007).

Bu çok katmanlı tarihsel ve kültürel birikim, Köse ilçesinin turizm bağlamında güçlü bir anlatı potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. İlçe sınırları içinde yer alan höyükler, tümülüsler ve diğer arkeolojik alanlar, geçmiş toplumların yaşam biçimlerine, inanç dünyalarına ve sosyal yapısına dair izler taşırken; camiler ve kiliseler ise farklı kültürlerin aynı coğrafyada bıraktığı ortak mirası ortaya koymaktadır. Bu unsurlar, bir araya geldiğinde ziyaretçiye aktarılacak bütüncül bir hikâye zemini oluşturmaktadır. Bu nedenle Köse, somut kültürel mirasın anlatılar aracılığıyla deneyime dönüştürülebileceği önemli bir destinasyon niteliği taşımaktadır. Buna karşın, söz konusu miras unsurlarını turizm anlatılarıyla ilişkilendiren akademik çalışmaların sınırlı olması, ilçenin hikâye temelli turizm değerlerinin yeterince görünür hâle getirilemediğini göstermektedir.

4.3.2. Köse’de Ziyaret Yerleri ve Anlatılar

Gümüşhane’nin Köse ilçesi ve çevre köyleri, halk inançlarının mekâna yansıdığı ziyaret yerleri, şifa arayışları ve kuşaktan kuşağa aktarılan sözlü anlatılarıyla dikkat çeken önemli kültürel alanlardan biridir. İlçe sınırları içerisinde yer alan yatırlar, evliya makamları, pınarlar ve tepeler; yerel toplumun manevi dünyasını, tabiatla kurduğu anlam ilişkisini ve kolektif hafızasını yansıtan unsurlar arasında yer almaktadır. Bu alanlar, bir yönüyle dua, adak ve şifa beklentisinin merkezi olurken diğer yönüyle destinasyon hikâye anlatıcılığı açısından güçlü anlatı kaynakları sunmaktadır.

Köse’de tespit edilen ziyaret yerleri incelendiğinde, kutsallığın çoğu zaman doğal unsurlarla birleştiği görülmektedir. Tepe, mağara, su kaynağı ve pınar gibi tabii alanların manevi anlam kazanması, Anadolu halk kültüründe yaygın biçimde karşılaşılan bir gelenektir. Köse’ye bağlı Örenşar köyünde bulunan Evliya Ziyareti, halk arasında “Kırklar” olarak bilinen manevi şahsiyetlere atfedilen bir alandır. Tümsek bir arazi üzerinde yer alan bu mekânda belirgin bir türbe yapısı bulunmamakla birlikte, yakınındaki su kaynağı ziyaret pratiğinin merkezini oluşturmaktadır. Özellikle rahatsızlığı bulunan kişilerin buraya gelerek namaz kıldığı, Kur’an okuduğu ve sudan içerek şifa dilediği aktarılmaktadır (Tosun, 2025, ss. 40-41). Bu yönüyle ziyaret yeri, hem inanç hem de su kültü etrafında şekillenen sembolik bir mekân niteliğindedir.

Altuntaş köyü sınırlarında yer alan Kırklar Ziyareti ise Köse'deki en güçlü sözlü anlatı merkezlerinden biridir. Yüksek bir tepe üzerinde bulunan bu alanın, kırk evliyanın bir araya gelerek dua ettiği yer olduğuna inanılmaktadır. Bu sebeple tepe, halk arasında “Kırklar Tepesi” adıyla anılmaktadır. Bölgenin geçmişte yaşadığı işgal dönemlerinden kurtuluşunun da bu ulu kişilerin manevi desteğiyle gerçekleştiğine dair inançlar bulunmaktadır (Tosun, 2025, s. 41). Ziyaret yerindeki mağarada ibadet edilmesi ve zikir çekilmesi, mekânın hâlen yaşayan bir manevi merkez olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Bu alanla ilgili anlatılan Kırklar Efsanesi, Köse'nin sözlü kültür zenginliğini ortaya koymaktadır. Rivayete göre köylüler geçmişte tepeden gelen etkileyici sesler duymuş, sesin kaynağını merak ederek zirveye çıktıklarında bu seslerin zikir sesleri olduğunu fark etmişlerdir. Ancak tepeye vardıkları anda sesler kesilmiş ve ortalıkta kimse görülmemiştir. O günden sonra tepe kutsal kabul edilmiş ve ziyaret edilmeye başlanmıştır (Tosun, 2025, s. 41). Bu anlatı, görünmeyen kutsal varlıklar düşüncesiyle Anadolu eren kültürünün yerel bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Gökçeköy'de yer alan Uyuz Pınarı Ziyareti Köse'de şifa merkezli ziyaret geleneklerinin biridir. Buradaki suyun cilt rahatsızlıklarına, bazı mide şikâyetlerine iyi geldiği düşünülmekte; ziyaretçiler sudan faydalanmanın yanı sıra abdest alarak ibadet etmektedir. Böylece pınar, hem fiziksel iyileşme beklentisinin hem de manevi arınma düşüncesinin birleştiği bir ziyaretine dönüşmektedir (Tosun, 2025, s. 42).

Sonuç olarak Köse ilçesindeki ziyaret ve yatır yerleri, halk inançlarının coğrafyayla bütünleştiği güçlü kültürel miras alanlarıdır. Bu mekânlar; evliya kültü, suya atfedilen şifa düşüncesi, görünmeyen manevi varlıklar ve toplumsal hafıza gibi unsurlar etrafında şekillenmektedir. Destinasyon hikâye anlatıcılığı açısından değerlendirildiğinde Köse, ziyaretçilerine inanç, sır ve hatıra katmanlarıyla örülü özgün bir anlatı coğrafyası sunmaktadır.

4.4. Kürtün Hikayeleri

4.4.1. İşgalin Sonu, Kurtuluşun Başlangıcı Kürtün'de Kabaktepe Şehitliği – Uluköy Kalesi

Gümüşhane'nin Kürtün ilçesi, doğal güzellikleri ile birlikte savaş hafızasını, direniş ruhunu ve tarihî savunma mirasını bir arada taşıyan anlatılarıyla dikkat çeken önemli bir destinasyon alanıdır. İlçenin yüksek dağları, sarp geçitleri ve hâkim tepeleri geçmişte askerî mücadelelere sahne olmuş; günümüzde ise ziyaretçilere tarih ile

coğrafyanın iç içe geçtiği güçlü bir hikâye atmosferi sunmaktadır. Bu bağlamda Kabaktepe Şehitliği ile Uluköy Kalesi, Kürtün'ün turizm potansiyelini besleyen iki önemli kültürel miras unsurudur (Kürtün Kaymakamlığı, t.y.).

Kabaktepe Şehitliği, Birinci Dünya Savaşı sonrasında bölgenin işgal yıllarına uzanan dramatik hatıraları yaşatan sembolik mekânlardan biridir. 1918 yılında Erzurum üzerinden Gümüşhane ve Torul istikametine ilerleyen Rus birliklerinin Torul Manastırı'nda karargâh kurdukları, uzun menzilli silahlarla desteklenen kuvvetlerin Kürtün yönüne sevk edildiği aktarılmaktadır. Rus birlikleri, Kazıkbeli Yaylası'nı ve çevreyi denetim altında tutan stratejik konumdaki 2308 metre rakımlı Kabaktepe üzerinde konuşlanmış; burada çadırlar kurmuş, savunma mevzileri kazmış ve mevzilerin ön kısmını yedi kat dikenli telle çevreleyerek güvenlik tedbirleri almıştır. Bölgenin stratejik önemi ve Rus birliklerinin dağıtılıp karargahlarının kapatılması amacıyla Kabaktepe'nin alınması gerekmektedir. Ancak savaşın yoğun geçtiği dönemde Kabaktepe'ye aktarılacak yeterli birlik yoktur. Bunun üzerine Mehmet Yüzbaşı ile altı askerden oluşan gönüllü olarak seçilen küçük bir tim harekete geçmiştir. Şubat 1918'de Rus askerlerinin eğlence ve içki ile oyalandıkları bir gece yarısı ölümü göze alarak baskın düzenlemişlerdir. Ani saldırı karşısında Türk ordusunun genel taarruza geçtiğini düşünen Rus birliklerinin paniğe kapılarak geri çekildiği, sarp ve kayalık arazi şartları nedeniyle ağır kayıplar verdiği anlatılmaktadır. Ancak bu kahraman baskın sırasında Mehmet Yüzbaşı ile altı asker şehit düşmüştür. Böylece Kabaktepe, işgalin sonunu hazırlayan direniş iradesinin sembol mekânlarından biri hâline gelmiştir. Kabaktepe'de yaşanan bu hadisenin, Rus birliklerinin Bolşevik İhtilali'nin de etkisiyle işgal ettikleri bölgelerden çekilmeye başlaması sürecine denk gelmesi, yörede buranın “işgalin sonu, kurtuluşun başlangıcı” şeklinde hatırlanmasına neden olmuştur. Bu yönüyle şehitlik, bir mezarlık alanından öte, kolektif hafızada bağımsızlık iradesinin temsil edildiği bir anıt mekândır. Millî Savunma Bakanlığı Arşivler Müdürlüğü'nün Birinci Dünya Savaşı Zayıat Defteri'nde burada şehit olan askerlerin kimlik bilgilerinin kayıtlı olması da alanın tarihî güvenilirliğini güçlendirmektedir (Kürtün Kaymakamlığı, t.y.).

Kürtün ilçesinin tarihî anlatılarında öne çıkan bir diğer unsur ise Uluköy Kalesi'dir. İlçenin Yukarı Uluköy Mahallesi'nin doğusunda, yerleşime bütünüyle hâkim bir tepe üzerinde bulunan kale, alışılmış savunma yapılarından farklı bir mimari karakter göstermektedir. Kale, tepenin üzerine değil, tepenin içi oyularak inşa edilmiştir. Bu özelliğiyle ilk bakışta fark edilmemekte; dışarıdan bakıldığında doğal bir yükselti izlenimi vermektedir. Yaklaşık sekiz-on metre kuzey yönünde dört metrekare genişliğinde bir giriş açıklığının bulunduğu, ancak bu girişin zamanla taşlarla

doldurulduğu ve günümüzde içeri girilemediği belirtilmektedir. Yöre halkı, bu alanı kaleye nispetle “Kaleyanı” adıyla anmaktadır. Sözlü anlatılarda kaleye merdivenlerle inildiği, iç mekânın çok katlı bölümler ve galerilerden oluştuğu ifade edilmektedir. Giriş kısmının dörtgen planlı olduğu, köşelerinin oval biçimde düzenlendiği ve özel bir harç kullanılarak inşa edildiği aktarılmaktadır. Yapının M.S. 6. yüzyılda Roma İmparatorluğu döneminde yapıldığı tahmin edilmektedir. Bu değerlendirme doğrulandığı takdirde Uluköy Kalesi, Kürtün açısından olduğu kadar Doğu Karadeniz’in geç antik dönem savunma mimarisi bakımından da önemli bir örnek niteliği taşıyacaktır (Kürtün Kaymakamlığı, t.y.).

Turizm açısından değerlendirildiğinde Kabaktepe Şehitliği ve Uluköy Kalesi, Kürtün destinasyonuna iki farklı fakat birbirini tamamlayan anlatı kazandırmaktadır. Kabaktepe, kahramanlık, vatan savunması ve hafıza turizmi bağlamında anlam taşıırken; Uluköy Kalesi gizem, keşif ve arkeolojik merak duygusunu beslemektedir. Biri zirvede verilen bir mücadelenin sessiz tanığı, diğeri toprağın içine saklanmış kadim bir savunma yapısıdır. Bu iki unsur birlikte düşünüldüğünde Kürtün, doğa turizminin ötesinde tarih, kültür ve hikâye temelli destinasyon kimliğiyle öne çıkabilecek güçlü bir potansiyele sahiptir.

4.4.2. Gümüşhane’nin Yeşil Mabedi: Örümcek Ormanları’nın Hikâyesi

Gümüşhane’nin Kürtün ilçesi sınırlarında yer alan Örümcek Ormanları, doğal güzelliği, anıt ağaçları, biyolojik çeşitliliği ve etkileyici peyzaj karakteriyle destinasyon hikâyeciliği açısından güçlü bir çekim alanıdır. Labirenti andıran patikaları, sarp yamaçlardan süzülen dereleri, şelaleleri ve göğe doğru yükselen dev ağaçlarıyla tabiatla kurulan derin bir bağ sunmaktadır. Bu yönüyle Örümcek Ormanları; “keşfedilen gizli dünya”, “orman mabedi” ve “yaşayan tabiat müzesi” gibi temalarla ele alınabilecek niteliktedir.

Gümüşhane’nin Kürtün ilçesi sınırlarında yer alan Örümcek Ormanları, biyolojik çeşitliliğinin yanı sıra zamanın izlerini taşıyan asırlık ağaç topluluklarıyla da dikkat çeken seçkin doğa alanlarından biridir. 1998 yılında koruma alanı ilan edilen saha yaklaşık 2630 dekarlık bir alanı kapsamaktadır. Kürtün ilçe merkezine yakın konumda bulunan bu bölge, Avrupa ile Kafkasya coğrafyasında görülen en uzun ve en geniş çaplı ladin ile göknarları da bünyesinde barındırmaktadır. Örümcek Ormanları’nı sıradan bir tabiat alanından ayıran temel unsur, burada yaşayan ağaçların taşıdığı tarihsel derinliktir. Ortalama yaşları dört yüzyılı aşan bazı ağaçlar, buldukları coğrafyada nesiller boyunca değişen hayatlara sessizce tanıklık etmiştir. Göğe doğru yükselen bu

dev gövdeler, insan ömrünü aşan süreklilikleriyle ziyaretçilere zaman kavramını yeniden düşündüren güçlü bir atmosfer sunmaktadır. Sahanın koruma altına alınmasında, sahip olduğu doğal kaynak değerlerinin bilimsel çalışmalarla ortaya konulması etkili olmuştur. Benzer örnekleriyle karşılaştırıldığında ender nitelikler taşıyan bu orman ekosistemi, kendini yenileyebilme kapasitesinin sürdürülebilmesi için dış müdahalelerden korunması gereken hassas bir yapı göstermektedir. Bu nedenle bölge, Tabiatı Koruma Alanı statüsüyle yasal güvence altına alınmış; ayrıca ladin ve göknar türlerinden seçilen bazı anıtsal ağaçlar Tabiat Anıtı olarak tescil edilmiştir (T.C. Gümüşhane Valiliği, t.y.).

Labirenti andıran patikaları, sarp yamaçlardan süzülen dereleri, küçük şelaleleri ve gökyüzüne uzanan ağaçlarıyla Örümcek Ormanları, ziyaretçilerine doğayla kurulan derin bir karşılaşma sunmaktadır. Bu nedenle alan, Gümüşhane destinasyonunun yeşil kimliğini temsil eden en güçlü anlatı mekânlarından biri olarak değerlendirilebilir.

Fauna bakımından tilki, ayı, kurt, sincap, yaban domuzu ve karaca gibi türlerin yaşadığı sahada; flora açısından doğu ladini, Doğu Karadeniz göknarı, doğu kayını, sakallı kızılbaş ve adi porsuk gibi önemli türler bulunmaktadır (Kürtün Kaymakamlığı, t.y.). Bu çeşitlilik, Örümcek Ormanları'nı ekoturizm, doğa gözlemciliği, foto safari ve yürüyüş turizmi bakımından değerli hâle getirmektedir.

Bununla birlikte, Örümcek Ormanları'nın sahip olduğu doğal ve kültürel zenginlik, yöre halkının kuşaktan kuşağa aktardığı sözlü anlatılarla daha derin bir anlam kazanmaktadır. Ormana yüklenen kutsallık, gizem ve keşif duygusu, halk anlatılarında çeşitli biçimlerde karşılık bulmakta; bu durum alanın hikâye üretme kapasitesini güçlendirmektedir. Ancak mevcut akademik literatür incelendiğinde, bu sözlü anlatıların turizm destinasyonu bağlamında sistematik biçimde ele alındığı çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir. Bu nedenle, sözlü kültürde varlığını sürdüren hikâyelerin derlenmesi, analiz edilmesi ve turizm anlatılarıyla ilişkilendirilerek literatüre kazandırılması, hem kültürel mirasın korunması hem de destinasyonun özgün kimliğinin güçlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

4.4.3. Asırların Buluşma Meydanı: Kadırğa Yaylası Şenlikleri ve Yaşayan Yayla Kültürü

Gümüşhane ile Doğu Karadeniz yayla kültürünün en güçlü buluşma alanlarından biri olan Kadırğa Yaylası, yüzyıllardır sürdürülen şenlik geleneğiyle dikkat çeken önemli bir kültürel miras sahasıdır. Yaklaşık altı asırlık bir geçmişe dayandığı ifade edilen Kadırğa Yayla Şenlikleri, geçmişten bugüne taşınan toplumsal dayanışma, ortak

sevinç ve kültürel paylaşımın canlı örneklerinden biridir. Her yıl yaklaşık 35 ila 40 bin yerli ve yabancı ziyaretçinin katıldığı şenlikler, farklı kültürlerin aynı mekânda bulunduğu, karşılıklı etkileşim ve kültürel paylaşımın gerçekleştiği önemli bir festival atmosferi oluşturmaktadır. Bu yönüyle organizasyon, yerel geleneklerin tanıtıldığı, toplumsal bağların güçlendiği ve kültürlerarası iletişimin geliştiği önemli bir etkinlik niteliği taşımaktadır. Her yıl temmuz ayının üçüncü haftasına rastlayan cuma günü gerçekleştirilen şenlikler, belirli bir takvime bağlı biçimde sürdürülmesi bakımından geleneksel zaman anlayışını da yansıtmaktadır. Bölge halkının farklı il ve ilçelerden yaylaya akın ettiği bu gün, horonlar, yöresel oyunlar, at yarışları ve çeşitli toplumsal etkinliklerle kutlanmaktadır. Böylece Kadırğa Yaylası, yılın belirli bir gününde geniş bir coğrafyanın ortak buluşma noktası hâline gelmektedir. Şenliklerin cuma günü yapılmasının, katılımcıların topluca cuma namazı eda etmelerine imkân sağlamak amacıyla şekillendiği ifade edilmektedir (Kürtün Kaymakamlığı, t.y.).

Yaylada yer alan açık hava camisinin bu geleneğin merkezinde bulunduğu bilinmektedir. Halk anlatılarında Fatih Sultan Mehmed'in burada erkanı ve askerleriyle cuma namazı kıldığı aktarılmaktadır. Bu yönüyle Kadırğa Yaylası, maddi miras ile sözlü anlatı geleneğinin birleştiği sembolik alanlardan biridir. Şenliklerin en dikkat çekici bölümlerinden biri "Otçular Haftası" ya da halk arasındaki adıyla "Çokluk" günüdür. Bu dönem, yayla yaşamının bereketini, yaz mevsiminin canlılığını ve toplumsal birlik duygusunu temsil etmektedir. Son yıllarda farklı ülkelerden ziyaretçilerin de katılım göstermesi, Kadırğa Şenlikleri'nin yerel ölçekte doğmuş bir gelenekten uluslararası ilgi gören kültürel bir etkinliğe dönüştüğünü göstermektedir. Böylece alan, kültürlerarası etkileşimin yaşandığı güçlü bir festival sahası niteliği kazanmıştır (Kürtün Kaymakamlığı, t.y.).

Destinasyon hikâyeciliği açısından değerlendirildiğinde Kadırğa Yaylası; "asırların buluşma meydanı", "yaylada yaşayan gelenek", "horonun ritminde yaşayan kültür" ve "bulutların üstünde şölen" gibi anlatı temalarıyla öne çıkarılabilecek güçlü bir çekim merkezidir. Bu nedenle Kadırğa, Gümüşhane destinasyonunun kültürel kimliğini besleyen, ziyaretçiye deneyim, aidiyet ve tarih duygusunu aynı anda sunabilen önemli miras alanlarından biri olarak değerlendirilebilir.

4.4.4. Kürtün'de Ziyaret Yerleri ve Manevi Mekânlar

Gümüşhane'nin Kürtün ilçesi, doğal güzelliklerinin yanı sıra halk inançları, ziyaret gelenekleri ve sözlü kültürde yaşatılan manevi anlatılarıyla dikkat çeken bir yerleşim alanıdır. İlçe merkezi ile köylerde yer alan ziyaret ve yatır mekânları, yöre

insanının inanç dünyasını, tabiatla kurduğu sembolik bağı ve kuşaktan kuşağa aktarılan yerel belleği yansıtan önemli kültürel unsurlar arasında yer almaktadır. Bu alanlar, bir taraftan dua, adak ve şifa arayışının uğrak noktaları olurken diğer taraftan anlatılar, rivayetler ve hatıralar aracılığıyla destinasyon hikâye anlatıcılığı bakımından zengin bir içerik sunmaktadır.

Kürtün'ün dikkat çeken manevi şahsiyetlerinden birisi Güvenç Abdal'dır. Rivayetlerde, XIII. yüzyılda Hacı Bektaş Veli tarafından bölgeye gönderildiği ve Taşlıca köyü çevresine yerleşerek burayı yurt edindiği anlatılmaktadır. Oğuzların Çepni boyuna mensup olduğu kabul edilen Güvenç Abdal'ın bölgede tarım ve hayvancılıkla meşgul olduğu, halk arasında rehberlik eden ve yol gösteren bir kişi olarak anıldığı görülmektedir. Günümüzde Güvende Yaylası adıyla bilinen sahanın da onun yaz aylarını geçirdiği yer olarak tanıtıldığı bilinmektedir. Asıl kabrinin Nevşehir'de bulunduğu inanılmakla birlikte, yaylada yer alan temsili makam mezarı yöre halkı tarafından ziyaret edilmeyi sürdürmektedir. Buraya gelen ziyaretçiler dua etmekte, adak adamakta ve dilek dilemektedir. Bu gelenek, tarihî bir şahsiyetin halk belleğinde yaşamaya devam ettiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır (Tosun, 2025, ss. 42-43).

Kürtün'e bağlı Ekinciler köyünde bulunan Ağa Baba Ziyareti, yöre halkı tarafından saygı gösterilen manevi mekânlardan biridir. Burada veli bir zata ait olduğuna inanılan bir kabir bulunmaktadır. Her yıl 7 Mayıs tarihinde gerçekleştirilen ziyaretlerin daha makbul kabul edildiği, bu nedenle söz konusu tarihte ziyaretçi yoğunluğunun arttığı ifade edilmektedir. Çocuğu olmayan kadınların bu mekâna gelerek dua ettikleri ve dilekte buldukları da aktarılmaktadır. Bu yönüyle Ağa Baba Ziyareti, halk arasında umut, bereket ve aile kurma arzusu ile ilişkilendirilen sembolik bir ziyaretçiyi niteliği taşımaktadır (Tosun, 2025, s. 42).

Taşlıca köyü sınırları içerisindeki Tonar Evliya Ziyareti de Kürtün'de şifa arayışıyla ilişkilendirilen önemli ziyaretçilerinden biridir. Etrafı çevrilerek belirgin hâle getirilen mezarın özellikle hastalar tarafından ziyaret edildiği, burada dua edildikten sonra Güvende Pınarı'ndan su içildiği aktarılmaktadır. Ziyaretin tamamlanması için mezarın yakınında bir gece konaklandığı, ardından iyileştiklerini ifade eden anlatıların bulunduğu görülmektedir. Bu durum, suyun ve gecelik konaklamanın halk inançlarında arınma ve yenilenme sembolü olarak değerlendirildiğini göstermektedir (Tosun, 2025, s. 44).

Ekinciler köyündeki Uyuz Pınarı Ziyareti ise doğrudan şifalı su inancı etrafında şekillenmiştir. Kaynak suyunun cilt hastalıklarına iyi geldiğine inanılmakta, insanlar bu

sudan yararlanmak amacıyla bölgeye gelmektedir. Benzer biçimde, uyuz olan koyun ve keçilerin de bu suya götürüldüğü, su ile yıkanan hayvanların kısa sürede iyileştiğine dair anlatılar bulunmaktadır. İnsan ve hayvan sağlığını aynı çerçevede ele alan bu yaklaşım, kırsal yaşam biçiminin halk inançlarına nasıl yansıdığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir (Tosun, 2025, s. 44).

Sonuç olarak Kürtün’de yer alan ziyaret ve yatır mekânları, dinî inançların ötesinde sosyal dayanışma, umut, şifa arayışı ve kültürel devamlılık gibi çok katmanlı anlamlar taşımaktadır. Bu alanlar, destinasyon hikâyeciliği açısından ele alındığında ziyaretçilere hissedilecek, dinlenecek ve deneyimlenecek bir kültürel atmosfer sunmaktadır. Kürtün turizminin geliştirilmesinde bu tür manevi anlatıların doğru yöntemlerle tanıtılması, bölgenin özgün kimliğine önemli katkı sağlayacaktır.

4.5. Şiran Hikayeleri

4.5.1. Şiran’ın Tarihî Serüveni ve Adının Hikâyesi

Şiran ve yakın çevresi, tarih öncesi dönemlerden itibaren iskâna sahne olan kadim yerleşim alanlarından biridir. Bölgedeki yerleşim geçmişinin Kalkolitik Çağ’a kadar uzandığı, tespit edilen höyük kalıntılarıyla anlaşılmaktadır. Bu buluntular, Şiran havzasının erken dönemlerden itibaren insan toplulukları için elverişli bir yaşam alanı sunduğunu göstermektedir. Tarihsel süreç içerisinde Şiran, birçok devlet ve uygarlığın hâkimiyet sahasında yer almıştır. MÖ 1200’lere kadar Hitit egemenliğinde kalan yöre, daha sonra Urartular, Medler, Persler, Pontus Krallığı ve Romalıların yönetimine girmiştir. Roma İmparatorluğu’nun ikiye ayrılmasının ardından ise Malazgirt Savaşı’na kadar geçen uzun dönemde, kısa kesintiler dışında Bizans idaresi altında kalmıştır (Akpmar, 2007, ss. 103–108). Bu yönüyle Şiran, Anadolu ile Doğu Karadeniz arasında uzanan geçiş kuşağında, siyasal mücadelelerin ve medeniyet değişimlerinin izlerini taşıyan önemli bir yerleşim alanı niteliğindedir.

Bölgenin Türk-İslam tarihi içerisindeki yeri, Pasinler Savaşı sonrasında başlayan akınlarla belirginleşmiştir. Şiran ve çevresi, 1074 yılında Emir Mengücek tarafından fethedilerek Kemah merkezli Mengücek Beyliği’ne bağlanmıştır. Bununla birlikte bölge, sonraki yüzyıllarda Trabzon Rum İmparatorluğu ile çeşitli Türk devletleri arasında sık sık el değiştirmiş; Danişmentliler, Anadolu Selçukluları, İlhanlılar, Eretna Beyliği, Karakoyunlular ve Akkoyunluların hâkimiyetine sahne olmuştur. Şiran’ın Osmanlı idaresine kesin olarak katılması ise 1473 yılında gerçekleşen Otlukbeli Savaşı sonrasında mümkün olmuştur. Fatih Sultan Mehmed döneminde Osmanlı topraklarına

dâhil edilen yörede, Safevi baskınlarının oluşturduğu geçici sarsıntılara rağmen Osmanlı hâkimiyeti Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar devam etmiştir (Akınar, 2007, ss. 103–108).

Şiran ilçesinin adının menşesine ilişkin yerel hafızada günümüze ulaşan çeşitli anlatılar bulunmaktadır. Bu rivayetlerden birine göre, yöre halkı ilçenin adını uzun süre “Şeyran” şeklinde telaffuz etmiştir. Halk arasında yaygın biçimde aktarılan anlatıya göre, Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim, Şah İsmail üzerine düzenlediği sefer sırasında bölgeden geçmiş, çevredeki manzarayı seyrederken “Ne güzel seyran” ifadesini kullanmıştır. İlçenin adının zamanla bu söyleyişten türediğine inanılmaktadır. (Saylan ve Algül, 2017, s. 13).

4.5.2. Yerin Altından Yükselen Su: Tomara Şelalesi

Gümüşhane'nin Şiran ilçesi sınırlarında yer alan Tomara Şelalesi, doğal görünümü ve etrafında şekillenen anlatılarıyla destinasyon hikâye anlatıcılığı bakımından dikkat çeken önemli çekim alanlarından biridir.

Yaklaşık 70 dekarlık bir sahaya yayılan ve Gümüşhane şehir merkezine hâkim yüksek bir noktada konumlanan şelale, 2011 yılında tabiat parkı statüsüne kavuşmuştur. Yer altı su kaynaklarıyla beslenen Tomara Şelalesi, yaklaşık 15 metre yükseklikten dökülen gür su kütlesiyle etkileyici bir manzara sunmakta; ardından dar ve derin bir vadi boyunca akışını sürdürmektedir. Dağ yamacında çok sayıda kaynaktan aynı anda yeryüzüne çıkan sular, yöre halkı tarafından “Kırk Gözeler” olarak adlandırılmaktadır (Şiran Kaymakamlığı, 2026).

Tomara Çağlayanı, oluşum özellikleri bakımından Türkiye'deki birçok çağlayandan ayrılan özgün bir doğal yapıya sahiptir. Bu çağlayan, Düdenbaşı Çağlayanı örneğinde görülen traverten sekileri üzerinde ya da Tortum Şelalesi benzeri heyelan setleri üzerinde meydana gelmemiştir. Aynı şekilde suyun döküldüğü yüzey, bazı şelalelerde rastlanan belirgin bir eğim kırıklığına da karşılık gelmemektedir (Doğanay, 2000, s. 4).

Tomara Çağlayanı esasen Ağagüneyi Tepesi'nin kuzeybatıya bakan dik yamaçlarından birinin yüzeyinde gelişmiştir. Yamaçtan güçlü bir kaynak halinde yüzeye çıkan sular, tipik karstik kaynak karakteri göstermekte olup büyük olasılıkla eksürjans³ niteliği taşımaktadır (Doğanay, 2000, s. 4). Bu durum, çağlayanın yer altı sularının

³ Eksürjans, yer altı sularının karstik sistemler içerisinde basınç etkisiyle yüzeye çıktığı kaynak tipidir (Ford ve Williams, 2007).

kayaçlar içerisindeki çatlak ve boşluklardan geçerek yüzeye çıkması sonucu oluştuğunu göstermektedir.

Tomara Şelalesi'ni öne çıkaran unsurlardan biri de halk hafızasında yaşayan efsanelerdir. Rivayete göre Seydibaba köyünde çobanlık yapan bir kişi, sürüsünü her gün تنها bir alana götürmekte, değneğini yere vurduğunda topraktan sular fişkırmakta; hem kendisi abdest almakta hem de hayvanlar susuzluğunu gidermektedir. Olayı gizlice izleyen köylüleri fark etmesi üzerine çobanın öfkelenildiği, elindeki kaval ile bıçak kınını farklı yönler savurduğu ve bu nesnelerin düştüğü yerlerden yeni su kaynaklarının çıktığına inanıldığı aktarılmaktadır (Şiran Kaymakamlığı, 2026).

4.5.3.Şiran'ın Sözlü Kültürü ve Gelenekten Günümüze Taşınan Anlatıları

Şiran, sahip olduğu tarihî birikim, coğrafyası, eski yerleşim dokusu ve güçlü sözlü kültür mirasıyla Gümüşhane'nin anlatı potansiyeli en yüksek ilçelerinden biridir. İlçe merkezi ile köylerine yayılmış türbeler, ziyaret yerleri, kaya oluşumları, dağ zirveleri ve mezarlık alanları; yöre halkının hafızasında anlam yüklenmiş hikâye alanları olarak yaşamaktadır. Bu anlatılar kimi zaman aşkın hüznü sonunu, kimi zaman savaş yıllarındaki direnişi, kimi zaman da bereket, şifa ve koruyuculuk düşüncesini konu edinmektedir. Bu yönüyle Şiran, destinasyon hikâye anlatıcılığı açısından oldukça zengin bir kültürel mirasa sahiptir.

Şiran'ın manevi hafızasında önemli yer tutan şahsiyetlerden biri İsa Baba'dır. Rivayete göre Yavuz Sultan Selim'in ordusu bölgeden geçtiği sırada İsa Baba, küçük bir kazanda pişirdiği yemeği askerlere ikram etmiş; kazan dağıtım yapıldığı hâlde tükenmemiştir. Bu olay üzerine padişahın kendisine vakıf arazisi verdiğine inanılmaktadır. Bu anlatı, Anadolu halk kültüründe sıkça görülen bereket sahibi veli inancının Şiran'daki karşılığıdır. İsa Baba'nın adı etrafında oluşan bu hikâye, misafirperverlik, cömertlik ve maneviyat değerlerini aynı potada birleştirmektedir (Tosun, 2025, ss. 54-55).

İsa Baba ile bağlantılı bir başka rivayet ise savaş yıllarına uzanmaktadır. Yörede anlatıldığına göre Rus birlikleri Şiran'a ilerlemek istediğinde İsa Baba ile Firdevs Hatun görünmez bir set oluşturarak düşmanın geçişine engel olmuşlardır. Bu nedenle her iki isim, halk arasında Şiran'ın manevi muhafızları olarak görülmektedir. Bu tür anlatılar, toplumların zor zamanlarda umut ve dayanışma duygusunu kutsal figürler üzerinden inşa ettiğini göstermesi bakımından önemlidir. Aynı zamanda yerel direniş hafızasını canlı tutan sözlü tarih örnekleri arasında değerlendirilebilir (Tosun, 2025, s. 56).

Şıran yaylaları ve yüksek dağları da anlatı kültürünün önemli parçalarıdır. Bunlardan biri olan Burgu Baba ziyareti, yüksek rakımlı bir zirvede yer almakta ve halk tarafından şehit ya da veli kabul edilen bir kişiye atfedilmektedir. Rüyada görülen işaretler sonucunda mezarın yerinin bulunduğu, daha sonra ziyaret kültürünün geliştiği aktarılmaktadır. Sisli zirveler, yayla yolları ve gökyüzüne yakın konumu ile Burgu Baba anlatısı, doğa ile mistik düşüncenin birleştiği etkileyici bir örnek sunmaktadır. Bu mekân, dağ turizmi ile inanç turizmini bir arada değerlendirebilecek niteliktedir (Tosun, 2025, ss. 46-47).

Şıran'daki ziyaret yerlerinin önemli bir kısmı ise birbirine bağlanan ortak bir anlatı evreni oluşturmaktadır. Halk arasında Garip Evliya, Can Baba, Burgu Baba, Koyun Baba, Sinan Baba ve diğer bazı şahsiyetlerin kardeş oldukları, farklı bölgelere dağılarak yaşadıkları anlatılır. Bu anlatı sayesinde ilçenin farklı köylerindeki ziyaret yerleri birbirinden bağımsız noktalar olmaktan çıkmakta, tek bir hikâyeye zincirinin parçalarına dönüşmektedir. Destinasyon planlaması açısından bu durum, tematik ziyaret rotaları oluşturmak için önemli bir imkân sunmaktadır (Tosun, 2025).

Şıran'ın eğitim ve irfan geleneğini yansıtan anlatılar da dikkat çekicidir. Sarıca köyünde anlatılan Mustafa Efendi hikâyesinde, medrese öğrencisi olan genç bir talebenin gaz yağı bulamadığı için lambaya su koyduğu, buna rağmen lambanın gece boyunca yandığı rivayet edilir. Bu olay onun manevi olgunluğa eriştiğinin işareti kabul edilir. Hikâyeye, bilgi arayışı ile inancın halk zihninde nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. Şıran'ın yalnızca ziyaret yerleriyle değil, ilim geleneğiyle de anıldığını ortaya koymaktadır (Tosun, 2025, s. 60).

Şifa temalı anlatılar arasında Esmâ Hatun Türbesi öne çıkmaktadır. Yöre halkı, çeşitli hastalıkları bulunan kişilerin burada dua ettikten sonra uyduklarını, rüyalarında gördükleri işaretlerle iyileşeceklerine inandıklarını anlatmaktadır. Felç geçiren veya ruhsal sıkıntı yaşayan kişilerin türbe ziyareti sonrası sağlıklarına kavuştuğuna dair rivayetler, mekânın halk hafızasında şifa merkezi olarak yer edinmesine neden olmuştur. Bu yönüyle Esmâ Hatun Türbesi, inanç ve sağlık arayışının birleştiği önemli anlatı alanlarından biridir (Tosun, 2025, ss. 50-51).

Şıran'ın en bilinen ziyaret merkezlerinden biri olan Seydi Baba Türbesi ise hem tarihî hem kültürel açıdan özel bir yere sahiptir. Halk arasında Horasan'dan geldiği, bölgede vakıf kurduğu ve köyün gelişimine öncülük ettiği anlatılmaktadır. Türbeye gelen ziyaretçilerin önce Gelin Ebe'yi ziyaret etmeleri gerektiğine dair inanç ise bu mekânın etrafında çok katmanlı bir anlatı yapısı oluştuğunu göstermektedir. Seydi

Baba, Şiran halkının gözünde hem bir din büyüğü değil hem toplumsal düzen kurucusu hem de manevi rehber niteliği taşımaktadır (Tosun, 2025).

Doğa ile insan arasındaki uyumu anlatan örneklerden biri de Karaca Baba rivayetidir. Buna göre eski dönemlerde bölgede dolaşan geyik ve karaca sürüleri bu zata yaklaşır, ondan korkmadan yanında gezerdi. Bu nedenle ilçenin eski adının Karaca olduğu da ifade edilmektedir. Hikâye, insanın tabiatla uyum içinde yaşadığı ideal dünyanın sembolik anlatımı olarak okunabilir. Modern turizm açısından bu anlatı, ekolojik duyarlılık ile kültürel mirası birleştiren özgün bir değer taşımaktadır (Tosun, 2025, s. 56).

Bütün bu anlatılar birlikte değerlendirildiğinde Şiran'ın tarihî ve doğal güzelliklerinin yanında, güçlü sözlü kültür birikimiyle de öne çıkan önemli bir destinasyon alanı olduğu anlaşılmaktadır. İlçe genelinde türbeler, ziyaret yerleri, kaya oluşumları, yaylalar ve dağ zirveleri etrafında şekillenen hikâyeler; mekânlara anlam kazandırmakta, ziyaretçilere sıradan bir gezi deneyiminin ötesinde duygusal ve kültürel bir bağ sunmaktadır. Aşk, bereket, şifa, maneviyat, direniş ve tabiatla uyum gibi temalar etrafında gelişen bu anlatılar, Şiran'ın destinasyon kimliğini güçlendiren özgün değerler arasında yer almaktadır. Bu yönüyle Şiran, hikâye anlatıcılığı temelli turizm uygulamaları, tematik rota planlamaları ve deneyim odaklı destinasyon geliştirme çalışmaları açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır.

4.6. Torul Hikayeleri

4.6.1. Torul'un Tarihi ve Bölgesel Hafızadaki Yeri

Torul'un tarihî geçmişi milattan önceki dönemlere kadar uzanmaktadır. Bölgenin önem kazanmasında, Doğu Karadeniz kıyılarını Anadolu içlerine ve İran'a bağlayan yollar üzerinde bulunması etkili olmuştur. Trabzon Limanı ile Tirebolu sahiline giden yolların Torul çevresinde ayrılması, burayı erken dönemlerden itibaren önemli bir geçiş ve ticaret merkezi hâline getirmiştir. Maden varlığı nedeniyle Asurlar, Hititler, Urartular, Medler ve Persler gibi birçok devletin ilgisini çeken Torul, Pontus, Roma ve Doğu Roma dönemlerinde de önemini korumuştur. Orta Çağ'da Torul Kalesi, bölgenin güvenliği ve yolların kontrolü açısından öne çıkmıştır. XI. yüzyıldan itibaren Türklerin bölgeye yerleşmeye başlamasıyla yeni bir dönem başlamış, Torul XV. yüzyıl sonları ile XVI. yüzyıl başlarında Osmanlı idaresine katılmıştır (Bayram, 2017).

Bölgenin Türkleşme sürecinde ise özellikle Çepniler önemli bir yer tutmaktadır. 11. yüzyılın ortalarından itibaren doğudan gelen Türkmen topluluklarıyla birlikte Torul

ve çevresinde Türk varlığının belirginleştiği, ilk yerleşen gruplar arasında Çepnilerin öne çıktığı ifade edilmektedir. Kayı ve Çepni boylarından gelen toplulukların zamanla bölgenin nüfus yapısını şekillendirdiği, Anadolu'ya ulaşan bazı Çepni gruplarının Kürtün ve Torul çevresine yerleştiği aktarılmaktadır. İlçenin eski adının Ardasa olduğu, Selçuklu sultanının kuzeydoğu seferi sırasında otağını burada kurmasının ardından yerleşimin zamanla Torul adıyla anılmaya başlandığı rivayet edilmektedir. (Üçüncü, 2019). Bu tarihsel süreklilik, Torul'un bölgesel hafızada önemli bir merkez olarak varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

İlçenin kuzeydoğusunda bulunan Cizere Vadisi ise tarihî ve kültürel bakımdan dikkat çeken alanlardan biridir. Osmanlı döneminde Ermeni ve Rum nüfusun yoğun olarak yaşadığı vadi, "Karadeniz'in Çanakkalesi" olarak nitelendirilen Harşit Vadisi, Harşit Savunması bakımından en kritik sahalardan biri olarak değerlendirilmektedir. 1918 yılında bölgede şiddetli çatışmalar yaşanmış, yerel halk ise kendi imkânlarıyla oluşturduğu milis kuvvetlerle Rus ilerleyişine karşı direniş göstermiştir (Üçüncü, 2019).

Cizere köylerinde yer alan Rum kiliseleri de vadinin kültürel mirasının dikkat çekici unsurları arasındadır. Genel yapı özellikleri bakımından benzerlik gösteren bu kiliselerin, birbirlerini görebilecek noktalara inşa edildiği belirtilmektedir. Yerel anlatılara göre mahallelerden birinde önemli bir gelişme ya da hastalık yaşandığında kiliselerde ateş yakılarak diğer yerleşimlere haber ulaştırılır, böylece vadede görsel bir iletişim ağı kurulurdu. Aynı yöntemin savaş yıllarında Rumlar tarafından haberleşme amacıyla kullanıldığı belirtilmektedir (Üçüncü, 2019).

4.6.2. Buzul Gölleri Arasında Eşsiz Bir Tabiat Alanı: Artabel

Artabel Gölleri Tabiat Parkı, sahip olduğu doğal miras unsurlarıyla dikkat çeken seçkin bir koruma alanıdır. Sahada derinleşmiş V tipli vadiler, dikkat çekici jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar, keskin dağ sırtları ile birlikte toplam 23 buzul krater gölü yer almaktadır. Bu göller farklı büyüklük ve konumlarda dağılmış durumdadır. Göllerin bir bölümü birbirine yüzey suları aracılığıyla bağlıyken bazıları bağımsız havzalar içerisinde bulunmaktadır. Göller; altı gölden oluşan Artabel Gölleri, beş gölden meydana gelen Beş Göller, altı gölü kapsayan Kara Göller, üç gölden oluşan Yıldız Gölleri ve üç gölden oluşan Acembol Gölleri şeklinde gruplandırılmaktadır. Ayrıca isimlendirilmemiş küçük göletler de parkın hidrografik zenginliğini tamamlamaktadır. Bu yönüyle Artabel Gölleri Tabiat Parkı, ziyaretçilerine yürüyüş rotaları boyunca göl manzaraları sunan ve buzul şekillenmesinin izlerini taşıyan nitelikli bir tabiat alanı

görünümündedir. Söz konusu unsurlar, alanın hem peyzaj estetiğini hem de bilimsel değerini güçlendirmektedir (Şahin ve Akar, 2018, s. 57).

Artabel Gölleri Tabiat Parkı, zengin yaban hayatı ile de öne çıkan önemli bir doğal alandır. Parkta kızıl keçi, Anadolu yaban keçisi, çengel boynuzlu dağ keçisi, tilki, sincap, tavşan, sansar, gelincik, bozayı, çakal, kurt, geyik, yaban domuzu, körfare ve porsuk gibi memeli türleri yaşamaktadır. Ayrıca doğan, şahin, kartal, sakallı akbaba, kara leylek, kerkenez, kaz, bıldırcın, ürkeklik, çulluk, su tavuğu ve ispinoz gibi çok sayıda kuş türü ile küçük engerek yılanı da parkın faunası içerisinde yer almaktadır. Bu yönüyle Artabel Gölleri, biyolojik çeşitlilik bakımından dikkat çeken tabiat parklarından biridir (Aydın, 2020).

Yörede aktarılan halk anlatılarından birine göre, Gümüşhane bölgesinin Rus işgaline uğramasının ardından Artabel çevresine sevk edilen bir tabur asker, gece yürüyüşü sırasında göl çevresindeki sarp ve buzlu araziden geçerken yamaçtan düşerek hayatını kaybetmiştir. Sabah olay yerine gelen tabur komutanının, göl yüzeyinde suya dağılmış asker şapkalarıyla karşılaştığı rivayet edilmektedir. Bu manzara karşısında “Ah tabur, ah tabur” diye feryat ettiği, gölün adının da zamanla bu ifadeden türeyerek Ahtabur şeklinde anılmaya başlandığı anlatılmaktadır (Aydın, 2013, s. 55).

Artabel Gölleri, yüksek dağ ekosistemleri, buzul mirası ve halk arasında yaşatılan anlatılarıyla Gümüşhane destinasyonunun dikkat çekici doğa temelli hikâye alanlarından biridir.

Şekil 5. Artabel Gölleri Tabiat Parkından görseller (Ergin, 2025)

4.6.3. Milyonlarca Yıllık Sessiz Mimarinin Eseri: Karaca Mağarası

Karaca Mağarası'nın günümüzde görülen jeomorfolojik yapısı, uzun bir zaman dilimine yayılan iki temel gelişim evresinin sonucunda oluşmuştur. İlk evrede, bölgedeki taban seviyesinin mağara kotunda bulunduğu dönemde yüzeyden süzülen ve karbondioksit bakımından zenginleşen sular, yer altına inerek kayaçları çözmüş; bu süreç mağaranın ana galerileri ile temel boşluk sisteminin meydana gelmesini sağlamıştır. İkinci evrede ise taban seviyesinin alçalmasıyla mağara vados zonda kalmış, genişleme süreci büyük ölçüde sona ererken damlataşı oluşumları hız kazanmıştır. Bu dönemde sarkıtlar, dikitler, sütunlar ve perde şekilli oluşumlar gelişmiş; mağara içi zamanla doğal bir sanat mekânına dönüşmüştür. Karaca Mağarası bugün traverten havuzları, yaklaşık bir metre derinliğe ulaşan su birikimleri, bayrak biçimli oluşumlar, org desenini andıran duvar yüzeyleri, mağara incileri ve farklı renk tonlarındaki traverten basamaklarıyla dikkat çekmektedir (Uzun, 1990).

Karaca Mağarası, plan yapısı ve iç mekân düzeni bakımından dikkat çekici bir doğal oluşumdur. Mağara iç mekânı, hem bütüncül hem de bölüm bölüm keşfedilebilen etkileyici bir yapıya sahiptir (Bekaroğlu, 2006).

Karaca Mağarası, milyonlarca yıllık jeolojik birikimin tabiatta meydana getirdiği en dikkat çekici oluşumlardan biridir. Her damlanın sabırla işlediği bu yer altı mekânında sarkıtlar, dikitler, sütunlar, perde damlataşları, damlataşı havuzları, traverten basamakları, traverten gölcükleri, mağara çiçekleri, bayrak biçimli oluşumlar, fil kulağını andıran şekiller ve ok desenli duvar yüzeyleri hâlen gelişimini sürdürmektedir. Mağara içerisinde beyazdan laciverte uzanan renk çeşitliliği, damlataşları meydana getiren sulara demir, magnezyum ve benzeri minerallerin yoğun biçimde bulunduğunu göstermektedir. Karaca Mağarası, estetik görünümümü ile birlikte jeokimyasal zenginliğiyle de dikkat çeken seçkin bir doğal miras alanıdır. Kuru mağara niteliği taşıyan Karaca Mağarası'nda tavan ve duvarlardan sızan sular, bazı bölümlerde küçük gölcükler meydana getirmiştir. Özellikle son galerilerde yer alan bu doğal su birikintilerinin derinliği bir metreye yaklaşmaktadır (Gümüşhane İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.).

Oluşum sürecinin günümüzde de devam ettiği mağarada bir santimetrelik sarkıt ya da dikitin yaklaşık on iki yılda geliştiği ifade edilmektedir. Yaşının yaklaşık on beş milyon yıl olduğu tahmin edilen mağara, renk ve motif çeşitliliği bakımından dünya ölçeğinde benzeri az görülen oluşumlardan biri kabul edilmektedir. Karaca Mağarası on beş milyon yıl boyunca ince ince işlenerek günümüze ulaşana tabiat sanat eseridir. Mağaranın girişi insan boyuna yakın bir yükseklikte olup iç kesimlere doğru huni biçiminde genişlemektedir. Girişten son noktaya kadar yaklaşık yüz elli metre uzunluğa sahip olan mağaranın ortalama tavan yüksekliği on sekiz metre civarındadır. Toplam iç alanı ise yaklaşık bin beş yüz metrekaredir. Bu fiziksel yapı, ziyaretçilere hem etkileyici hem de ferah bir yer altı deneyimi sunmaktadır (Gümüşhane İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.).

Karaca Mağarası, görsel cazibesinin yanında sahip olduğu mikroklimatik özelliklerle de öne çıkmaktadır. Yıl boyunca on iki ile on yedi derece arasında değişen sıcaklığı, yüksek nem oranı, toz ve polenden arınmış temiz havası ile ziyaretçilere rahatlatıcı bir atmosfer sağlamaktadır. Yüksek oksijen oranına sahip olduğu belirtilen mağara havasının, özellikle kronikleşmemiş astım rahatsızlığı bulunan bireyler üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu yönünde değerlendirmeler bulunmaktadır. Yaz aylarında serin, kış aylarında ise dış ortama göre daha ılıman yapısı sayesinde mağara, doğal bir iklim düzenleyicisi niteliği taşımaktadır (Gümüşhane İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.).

Bununla birlikte Karaca Mağarası yöre hafızasında, kavuşamayan iki gencin sessiz sığınağı olarak da yaşamaktadır. Rivayete göre birbirini derin bir aşkla seven iki

genç, ailelerinin inanç farklılığı sebebiyle bu sevdaya karşı çıkması üzerine buluşmalarını gizlice bu mağarada sürdürmüştür. Biri Müslüman, diğeri Rum Hristiyan olan bu iki genç için mağara, dünyanın bütün yasaklarına karşı saklanan bir umut kapısı olmuştur. Gençler, bir gün ailelerinin merhamet göstereceğine ve sevgilerine izin vereceğine inanarak mağaranın yerini sır gibi saklamışlardır. Ancak beklenen gün gelmemiş, zaman onların aleyhine işlemiştir. Bunun üzerine iki sevgilinin, kavuşamayan bütün âşıklar adına kendilerini kaderlerine bıraktıkları anlatılmaktadır. Efsaneye göre bu olaya tanıklık eden tek canlı, çobanın sadık köpeğidir. Köpek, sahiplerinin huzurunu kimse bozmasın diye mağaranın yolunu bir daha göstermemiştir. Yörede anlatılan bir başka rivayete göre mağara, keşfedildikten sonra burada yaşandığına inanılan kara sevdaya duyulan saygı sebebiyle “Karaca” adını almıştır. Tavandan süzülen kireçli suların zamanla iki sevgilinin bedenlerini kapladığı, onların sırt sırta sonsuzluğa dönüştüğü söylenmektedir. Bu sebeple sevdiğine kavuşamayanların bir gün mutlaka Karaca Mağarası’nı ziyaret etmesi gerektiğine inanılır (Gümüşhane İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.).

Şekil 6. Karaca Mağarasından Görseller (Ergin, 2025)

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada, hikâye anlatıcılığı çerçevesinde Gümüşhane destinasyonuna ilişkin dağılık halde bulunan anlatılar sistematik biçimde derlenmiş, coğrafi birimlere göre sınıflandırılmış ve turizm bağlamında değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, Gümüşhane'nin turizm potansiyelinin yalnızca doğal çekicilikler veya tarihî yapılarla sınırlı olmadığını; aynı zamanda güçlü bir anlatı sermayesine sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, çağdaş turizm anlayışında deneyimsel tüketimin ön plana çıkmasıyla doğrudan ilişkilidir. Günümüz ziyaretçileri yalnızca bir destinasyonu görmek değil, o destinasyonun anlam dünyasını deneyimlemek istemektedir (Mossberg, 2008; Chronis, 2012). Bu bağlamda Gümüşhane'ye ilişkin hikâyelerin turizm açısından yeniden yorumlanması, destinasyonun rekabet gücü bakımından önemli görülmektedir.

Araştırmanın temel bulgularından biri, Gümüşhane'ye ait anlatıların çok katmanlı bir kültürel yapı sergilemesidir. Çalışmada sınıflandırılan hikâyeler incelendiğinde tarihî hafıza, kahramanlık anlatıları, manevi miras, halk inanışları, savaş belleği, doğal çevre anlatıları ve gündelik yaşam kültürü gibi temaların öne çıktığı görülmektedir. Bu çeşitlilik, destinasyon kimliğinin tek boyutlu olmadığını; aksine farklı anlatı kümeleri üzerinden inşa edilebileceğini göstermektedir. Destinasyonların yalnızca fiziksel özellikleriyle değil, sembolik anlamları ve kültürel imgeleriyle algılandığı daha önceki araştırmalarda da vurgulanmıştır (Chronis, 2012; McIntosh ve Prentice, 1999).

Araştırmada özellikle Gümüşhane Merkez ve Süleymaniye çevresinde yoğunlaşan anlatıların tarihî şehir kimliği açısından güçlü bir potansiyel taşıdığı görülmektedir. Eski yerleşim dokusu, madencilik geçmişi, çok kültürlü yaşam izleri ve tarihî şahsiyetlere ilişkin anlatılar, bu bölgenin yalnızca fiziksel restorasyon yoluyla değil, hikâye temelli yorumlama stratejileriyle de canlandırılabilceğini göstermektedir. Kültürel miras alanlarının ziyaretçiler açısından anlam kazanması, çoğu zaman yapıların fiziksel varlığından çok onlara yüklenen anlatsal değerle ilişkilidir (Chronis, 2012). Bu yönüyle Süleymaniye örneği, hikâye anlatıcılığının miras turizmi açısından işlevsel bir araç olduğunu göstermektedir.

Araştırmada dikkat çeken bir diğer husus, doğal alanlara ilişkin anlatıların güçlü bir deneyim potansiyeli taşımasıdır. Karaca Mağarası, Tomara Şelalesi, Artabel Gölleri ve Örumcek Ormanları gibi doğal çekicilikler yalnızca görsel peyzaj unsurları olarak değil; yerel hafızada anlam yüklenen mekânlar olarak da değerlendirilebilir. Doğal

alanların hikâyelerle desteklenmesi, ziyaretçi memnuniyetini ve destinasyonun akılda kalıcılığını artırabilecek bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın ortaya koyduğu önemli sonuçlardan biri de Gümüşhane’de hikâyelerin önemli bir kısmının sözlü kültürde yaşamaya devam etmesidir. Çalışma ikincil kaynaklara dayalı olarak yürütülmüş, yazılı ve erişilebilir kaynaklarda yer alan anlatılar incelenmiştir. Bu durum, kayıt altına alınmamış çok sayıda yerel hikâyenin hâlen sözlü kültür içerisinde varlığını sürdürdüğünü düşündürmektedir. Sözlü kültür ürünlerinin zamanla unutulma riski taşıdığı dikkate alındığında, bu anlatıların belgelenmesi ve arşivlenmesi önem taşımaktadır (Assmann, 2011).

Turizm iletişimi açısından değerlendirildiğinde, araştırmada belirlenen anlatı havuzu destinasyon markalaşması için önemli fırsatlar sunmaktadır. Benzer doğal güzelliklere sahip destinasyonlar arasında farklılaşma çoğu zaman anlatılar, semboller ve kültürel hikâyeler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Hikâye anlatıcılığı, destinasyonun özgün kimliğini görünür kılmakta ve ziyaretçide duygusal bağ oluşturmaktadır (Budtz vd., 2010). Gümüşhane bakımından yer değiştiren şehir hafızası, madencilik geçmişi, kahramanlık anlatıları ve yayla kültürü gibi unsurlar, destinasyon markalaşmasında kullanılabilir özgün değerlerdir.

Araştırma bulguları, turist rehberlerinin ve yerel paydaşların anlatı aktarımındaki rolünü de desteklemektedir. Rehberlerin aktardığı efsane ve hikâyelerin destinasyon çekiciliğini artırdığı bilinmektedir (Polat ve Batman, 2010). Dolayısıyla Gümüşhane’de hikâye temelli rehberlik uygulamaları ziyaretçi deneyimini zenginleştirebilir. Aynı şekilde yerel işletmelerin, konaklama tesislerinin ve gastronomi işletmelerinin hizmet sunumlarını yerel hikâyelerle bütünleştirmesi mümkündür.

Yöntemsel açıdan değerlendirildiğinde, doküman incelemesi ve betimsel analiz yaklaşımı, dağınık halde bulunan yerel anlatıların sınıflandırılması açısından uygun bir çerçeve sunmuştur. Betimsel analiz, verilerin önceden belirlenen temalar doğrultusunda düzenlenmesini ve sistematik bir biçimde sunulmasını sağlamış; bu yönüyle araştırmada işlevsel olarak kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bununla birlikte saha araştırmasının bulunmaması, anlatıların güncel toplumsal karşılığının ve turist davranışları üzerindeki etkisinin doğrudan ölçülememesine neden olmuştur. Bu durum, gelecek çalışmalar için önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır.

Sonuç olarak bu araştırmanın bulguları, Gümüşhane’nin turizm gelişiminde anlatı temelli stratejilere ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Fiziksel çekiciliklerin hikâyelerle desteklenmesi, destinasyonun daha özgün, daha hatırlanabilir ve daha rekabetçi bir kimlik kazanmasına katkı sağlayacaktır. Bu yönüyle hikâye anlatıcılığı, Gümüşhane

turizmi açısından yalnızca kültürel bir unsur değil; aynı zamanda stratejik bir kalkınma aracı olarak değerlendirilmelidir.

6. SONUÇ

Bu araştırmada, hikâye anlatıcılığı çerçevesinde Gümüşhane destinasyonuna ilişkin hikâyeler sistematik biçimde derlenmiş, coğrafi alanlara göre sınıflandırılmış ve turizm bağlamında değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda Gümüşhane'nin yalnızca doğal güzellikleriyle değil; tarihî hafızası, kültürel çeşitliliği, yerel kahramanları, manevi şahsiyetleri, halk inanışları ve sözlü kültür unsurlarıyla da güçlü bir destinasyon potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Böylece çalışmanın başlangıcında ortaya konulan dağınık halde bulunan hikâyeleri bütüncül biçimde bir araya getirme amacı gerçekleştirilmiştir.

Hikâyelerin destinasyon kimliğinin oluşumunda önemli rol oynadığı görülmektedir. Çünkü hikâyeler, mekânları yalnızca fiziksel alanlar olmaktan çıkarıp anlam yüklü deneyim alanlarına dönüştürmektedir (Mossberg, 2008). Bu kapsamda Gümüşhane'deki tarihî yerleşimler, doğal alanlar ve kültürel değerler anlatılar aracılığıyla ziyaretçi zihninde daha kalıcı ve etkileyici hâle gelebilecek niteliktedir.

6.1. Teorik Katkılar

Bu çalışma, turizm literatüründe hikâye anlatıcılığı yaklaşımını yerel bir destinasyon ölçeğinde ele alarak teorik katkı sunmaktadır. Hikâye anlatıcılığına ilişkin çalışmalar çoğunlukla pazarlama iletişimi ve marka yönetimi ekseninde yoğunlaşırken, bu araştırma anlatıların kültürel miras, mekân kimliği ve destinasyon deneyimiyle ilişkisini betimsel bir çerçevede ele almaktadır. Böylece hikâye anlatıcılığının yalnızca tanıtım aracı değil, destinasyon kimliğini kuran bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Fog vd., 2010; Chronis, 2012).

Araştırma ayrıca yerel hikâyelerin tematik ve coğrafi sınıflandırılmasının, destinasyon analizlerinde kullanılabilecek işlevsel bir yöntem olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, benzer ölçekli şehirler için de uygulanabilir bir model önermektedir.

6.2. Pratik Katkılar

Araştırmanın pratik katkısı, Gümüşhane turizmi için doğrudan kullanılabilecek bir hikâye havuzu oluşturulmasında ortaya çıkmaktadır. Derlenen anlatılar; turist rehberleri, yerel yönetimler, turizm işletmeleri ve tanıtım faaliyetlerinde görev alan paydaşlar tarafından değerlendirilebilecek içerikler sunmaktadır. Hikâye temelli anlatımlar,

ziyaretçilerin destinasyonla kurduğu ilişkiyi güçlendirmekte ve deneyimlerin daha kalıcı hâle gelmesine katkı sağlamaktadır (Aktaş ve Batman, 2010).

Bu çalışma doğrultusunda “Maden ve Hafıza Rotası” (Süleymaniye Mahallesi – Kromni Vadisi), “Manevi Miras Rotası” (Gümüşhane Merkez – Çağırğan Baba Türbesi), “Doğa ve Efsane Rotası” (Karaca Mağarası – Tomara Şelalesi) ve “Millî Mücadele Kahramanları Rotası” (Gümüşhane Merkez – Kürtün Kabaktepe Şehitliği) gibi tematik güzergâhlar geliştirilebilir. Bu güzergâhlarda yer alan duraklara ilişkin hikâyelerin rehber anlatımlarına dâhil edilmesi, ziyaretçi deneyimini güçlendirmektedir.

Çalışmanın bulguları, kamu kurumlarının tanıtım ve planlama süreçlerinde kullanılabilecek niteliktedir. Belediyeler, il kültür ve turizm müdürlükleri ile valilikler bu anlatıları derleyerek kitap, rehber ve tanıtım materyalleri hazırlayabilir. Bu içerikler şehir tanıtım faaliyetlerinde, turizm organizasyonlarında ve resmi iletişim kanallarında değerlendirilebilir. Müze sunumlarında ve ziyaretçi karşılama alanlarında hikâye temelli içeriklere yer verilmesi, ziyaretçi ile kurulan bağı güçlendirmektedir.

Turizmle ilişkili sivil toplum kuruluşları ve yerel paydaşlar açısından bu anlatılar, dijital içerik üretimi için önemli bir kaynak sunmaktadır. Kısa video içerikleri hazırlanarak hikâyelerin geniş kitlelere ulaştırılması mümkündür. Bu içerikler sosyal medya ortamlarında hızlı biçimde yayılmakta ve dikkat çekmektedir. Bu kapsamda hikâyelere dayalı kısa film ve belgesel çalışmaları geliştirilebilir. Bunlarla bağlantılı ve ek olarak, Gümüşhane’ye ait hikâyeler dijital araçlar aracılığıyla ziyaretçilere sunulabilir. Örneğin, mobil uygulamalar üzerinden belirli bir noktaya gelindiğinde ilgili hikâyenin metin veya sesli anlatım şeklinde açılması sağlanabilir. Benzer biçimde, podcast içerikleri ile ziyaretçilerin seyahat sırasında bu anlatıları dinlemesi mümkün hâle getirilebilir. Ayrıca rota bazlı dijital haritalar hazırlanarak ziyaretçilerin belirli bir güzergâhı takip ederken o noktaya ait hikâyelere erişmesi sağlanabilir. Artırılmış gerçeklik uygulamaları aracılığıyla da bazı tarihî mekânların geçmişteki hâli görsel olarak gösterilebilir ve bu mekânlara ilişkin anlatılar desteklenebilir.

Rehberlik hizmetleri bakımından, Turist Rehberleri Birliği ile iletişim kurulması önem taşımaktadır. Hazırlanan anlatı içeriklerinin ve rota önerilerinin ilgili kuruma iletilmesi, bölge rehberlerinin bu içeriklerden haberdar olmasını sağlayacaktır. Bu durum, rehber anlatımlarında ortak bir çerçevenin oluşmasına katkı sunmaktadır.

Yerel işletmeler açısından değerlendirildiğinde, restoranlar, butik oteller, tarihî konaklar ve hediyelik eşya üreticileri sundukları hizmetleri bu anlatılarla ilişkilendirerek farklılaşma sağlayabilir. İşletmelerin hizmet sunumunu yerel hikâyelerle desteklemesi, ziyaretçilerin destinasyona ilişkin algısını güçlendirmektedir.

Turizm rehberliği eğitimi açısından değerlendirildiğinde, araştırma kapsamında bir araya getirilen anlatılar rehber anlatımlarında kullanılabilecek yerel içerikler oluşturmaktadır. Hikâyelerin rehberlik uygulamalarında değerlendirilmesi, destinasyonun tarihî ve kùltürel unsurlarının ziyaretçilere anlatı temelli bir çerçevede aktarılmasına imkân vermektedir. Bu durum, rehber adaylarının anlatım, yorumlama ve iletişim becerileri bakımından uygulama örnekleri ortaya koymaktadır. Ayrıca yerel anlatıların rehberlik eğitiminde kullanılması, destinasyonun kùltürel hafızasının aktarımı ile ziyaretçi deneyiminin anlamlandırılması açısından önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma akademik bir derleme sunmakta ve farklı paydaşların birlikte değerlendirebileceği uygulanabilir bir ereve ortaya koymaktadır. Hikâyelerin turizm sùrelerinde kullanılması, Gùmuřhane'nin destinasyon kimliğinin gùlenmesine katkı sağlamaktadır.

6.3. Sınırlılıklar ve Sonraki alışmalar için neriler

Bu araştırma çeşitli sınırlılıklara sahiptir. Araştırmanın ilk sınırlılığı, ikincil kaynaklara dayalı olarak yùrùtùlmesidir. Bu nedenle yazılı kaynaklarda yer almayan, yalnızca sùzlù kùltürde yaşayan bazı hikâyeler araştırma kapsamına alınamamıştır. Bu nedenle gelecekte, basılı kaynaklara girmeyen ve sùzlù kùltürde yaşayan hikayerlerin tespit edilmesi için nitel araştırma desenine uygun olarak araştırmaların yapılmasında fayda olacaktır. İkinci ve birinci kısıtla da bağlantılı olarak çalışma doğrudan saha araştırması içermemektedir. Yerel halk, turistler, rehberler ve işletmecilerle gùrùřmeler yapılmadığından hikâyelerin gùncel kullanım biçimleri ve ziyaretçi üzerindeki etkileri doğrudan lùlememiřtir. Gelecekteki nitel desenli araştırmalarda bu konu üzerinde de durulabilir.

Ùùncù olarak çalışma yalnızca Gùmuřhane ili ve ilçeleriyle sınırlıdır. Bu durum araştırmanın derinliğini artırmakla birlikte, sonuçların farklı destinasyonlara doğrudan genellenmesini sınırlandırmaktadır. Bu doğrultuda gelecek araştırmalarda Gùmuřhane kùyleri, yaylaları ilçeleri ile ilgili hikayerleri tespit edilmesi gerekli gùrùlebilir. Bu kapsamda sùzlù tarih gùrùřmeleri yapılarak sùzlù kùltürde varlığını sùrdüren ancak akademik literatùre henùz yansımamış anlatılar derlenebilir. Bu doğrultuda rneđin, Kùse ve Kùrtùn ilçeleri sınırları içerisinde yer alan rùmcek Ormanları ve çevresinde, sùzlù kùltürde kuşaktan kuşağa aktarılan ancak akademik literatùrde henùz sistematik biçimde ele alınmamış anlatıların derlenmesi, kayıt altına alınması ve tematik olarak analiz edilmesi önerilmektedir. Bùylelikle bùlgedeki arkeolojik alanlar, hùyùkler, tùmùlùsler ve tarihî yapılar ile anıt ağaçlar ve doğal peyzaj unsurları, anlatı üretimi

açısından birlikte ele alınabilir. Tüm bunlar sayesinde ilin kültürel hafızası daha kapsamlı biçimde ortaya konulabilir.

Dördüncü olarak, Gümüşhane, Doğu Karadeniz'deki diğer şehirlerle karşılaştırmalı ve birbirini tamamlayacak biçimde ele alınarak, coğrafi anlamda birbirine komşu olan şehirlerimizde birbiri ile bağlantılı olan hikayeler tespit edilebilir. Bu, bölgeye gelen turistlerin ilgisini diğer şehirlere de yönlendirebileceği ve turistik kazanımları daha dengeli bir şekilde dağıtabileceğinden potansiyel ve önemli bir araştırma sahası olarak araştırmacıları beklemektedir.

Sonuç olarak Gümüşhane, hikâyeleri aracılığıyla hafızada yer eden bir destinasyon olma potansiyeline sahiptir. Bu potansiyelin planlı turizm politikalarıyla desteklenmesi hâlinde kent, anlatı temelli güçlü bir marka destinasyona dönüşebilir.

KAYNAKÇA

- Abrams, M. H. (2018). *A glossary of literary terms*. Cengage.
- Akbayır, Z. (2016). Bana bir hikâye anlat: Marka iletişimde hikâyeleştirme ve internet. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 67–84.
- Akçay, S. ve Koca, E. (2024). Nitel araştırmalarda veri doygunluğu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(3), 829–848. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1423415>
- Akgül, A. (2017). Osmanlı-Türk romanında trajik olay örgüsü ve bir prototip olarak *Taaşuk-ı Talât ve Fitnat*. *Osmanlı Araştırmaları*, 50(50), 153–174.
- Akpınar, E. (2007). *Şiran ilçesinin coğrafyası*. Pegem Akademi.
- Akpınar, İ., Akaryalı, E. ve Demir, Y. (2006). *Gümüşhane ili maden potansiyeli*. Gümüşhane Mühendislik Fakültesi.
- Aktaş, S. ve Batman, O. (2010). Efsanelerin turistik çekicilik üzerine etkileri: Profesyonel turist rehberlerine yönelik bir araştırma. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(4), 367–395.
- Aktaş, Ş. (2003). *Roman sanatı ve roman incelemesine giriş*. Birlik Yayınları.
- Andreadis, Y. (1999). *Gizli din taşıyanlar* (A. Tuygan, Çev.). Belge Yayınları.
- Assmann, J. (2011). *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination*. Cambridge University Press.
- Atayeter, Y., Yayla, O. ve Tozkoparan, U. (2019). Gümüşhane Tekke (Çorçol) şelalesi ve turizm potansiyeli. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 24(42), 103–122. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.580491>
- Aydın, H. (2013). Artabel Gölleri. İ. Günaydın (Ed.), *Gümüşhane ili turizm potansiyeli* (ss. 54–55). Gümüşhane Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, K. (2020). Karadeniz çevresinin turizm potansiyeli: Gümüşhane örneği. İçinde M. Hacısalıhoğlu (Ed.), *Bölgesel ve uluslararası iş birliği sahası olarak Karadeniz* (ss. 155–176). Balkar ve Tümbifed.
- Bassano, C., Barile, S., Piciocchi, P., Spohrer, J. C., Iandolo, F. ve Fisk, R. (2019). Storytelling about places: Tourism marketing in the digital age. *Cities*, 87, 10–20.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23–28.

- Bayram, Ş. (2017). *Torul'un sosyal ve ekonomik durumu (1831–1915)* [Yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 497321). <https://tez.yok.gov.tr/>
- Bekaroğlu, C. E. (2006). *Karaca Mağarası'nın mikroklimatolojisi* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 186936). <https://tez.yok.gov.tr/>
- Benjamin, B. (2006). The case study: Storytelling in the industrial age and beyond. *On the Horizon*, 14(4), 159–164.
- Binay, A. ve Işık, B. Ö. (2022). Tarihsel süreç içerisinde Gümüşhane Krom Vadisi ve çevresinin kültürel turizm olanakları açısından değerlendirilmesi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 9(4).
- Bonds, C. (2016). *Best storytelling practices in education* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Pepperdine University.
- Booker, C. (2010). *The seven basic plots*. Bloomsbury Publishing.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.
- Budtz, C., Munch, P. ve Blanchette, S. (2010). *Storytelling: Branding in practice*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Bulut, H. (2025). Doğu illerimizin düşman işgaline karşı verdiği mücadelede Erzurum Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin rolü ve önemi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 249–261. <https://doi.org/10.46790/erzisobil.1623544>
- Campbell, J. (2008). *The hero with a thousand faces* (Vol. 17). New World Library.
- Chinki, Rana, S., Yadav, M. P. ve Sinha, N. (2026). Crafting narratives to influence consumers: A systematic review of storytelling marketing. *Asia-Pacific Journal of Business Administration*, 18(2), 289–313. <https://doi.org/10.1108/APJBA-12-2024-0693>
- Chronis, A. (2012). *Between place and story: Gettysburg as tourism imaginary*. *Annals of Tourism Research*, 39(4), 1797–1816. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2012.05.028>
- Çalık, İ. ve Ödemiş, M. (2018). Gümüşhane ilinin somut olmayan kültürel miras değerlerinin sürdürülebilir turizm çerçevesinde incelenmesine yönelik nitel bir araştırma. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 233–249. <https://doi.org/10.13114/MJH.2018.419>

- Çalışkan, S. (2018). *Türkiye’de reklam filmlerinde hikâye anlatıcılığı kullanımı: 2017 Kristal Elma Festivali örneği* [Doktora tezi, Maltepe Üniversitesi]. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çavdar, A. Ç. ve Sürdem, Ş. S. (2025). Gümüşhane ili kültürel mirası: Sarıçiçek köy odaları. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11(24), 277–295. <https://doi.org/10.31765/karen.1650080>
- Çer, T. (2019). *Tüketicilerin marka tercih sürecinde hikâye anlatıcılığının etkisi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. Tez No. 600896.
- Çetin, N. (2004). *Roman çözümleme yöntemi*. Akçağ Yayınları.
- Çetişli, İ. (2004). *Metin tahlillerine giriş 2*. Akçağ Yayınları.
- Çiğdem, S. (2012). *Eski Çağ’dan Orta Çağ’a Gümüşhane*. Seçil Ofset.
- Çil, Y. (2005). *Erzurum Kongresi’ne katılan delegeler*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Çokluk, N. ve Ökmen, Y. E. (2020). Sözlü kültürden dijital kültüre hikâye anlatımı: Youtuberlar üzerine kültürel bir çözümleme. *Selçuk İletişim*, 13(3), 1114–1148.
- Dabağ, S. (2019). *İstiklal Savaşı'nın mali kahramanı Hasan Fehmi Ataç*. Tarihi Kitabevi.
- Demir, D. (2017). *Hansel ve Gretel* adlı masalın Greimas’ın eyleyenler modeline göre incelenmesi. *Itobiad: Journal of the Human ve Social Science Researches*, 6(5).
- Demir, E. (2025). Nitel veri analiz yöntemleri: Tema analizi, betimsel analiz ve içerik analizi. *Tanım Tenkit Teori*, (5), 38–53.
- Demirel, E. (2016). *Gümüşhane kültür rotası ve turizm keşif rehberi*.
- Direction, S. (2008). Tall tales? Storytelling for marketers, change managers, and operational researchers. *Strategic Direction*, 24(7), 27–29.
- Doğanay, H. (2000). Türkiye’de az tanınan üç doğa harikası: Tomara-Sırakayalar ve Muradiye çağlayanları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 6(3).
- Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı. (2016). *Doruklara sevdalı kent Gümüşhane*. *DOKA Dergisi Gümüşhane Özel Sayısı*, (29).
- Dolu, Y. B. (2010). *Eski Gümüşhane (Süleymaniye Mahallesi) sit alanı için kentsel ve yapısal koruma önerileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Elmas, N. (2017). *Hikâyenin öyküsü* (2. baskı).
- Elveren, A. S. (Ataç). (2021). *Altı yüzyılın izinde: Kadirbeyoğlu-Ataç ailesi*. Librum.

- Emir, O., Tosun, M., Topaloğlu, Y. ve Köse, İ. (2025). Bayburt'tan Trabzon'a: Fatih Sultan Mehmed'in Trabzon sefer güzergâhı. *Belleten*, 89(315), 481–506. <https://doi.org/10.37879/belleten.2025.481>
- Erdal, A. (2012). Yat limanı işletmeciliğinde algılanan hizmet kalitesi faktörlerinin tekrar tercih etme niyeti, tavsiye etme niyeti ve genel memnuniyet düzeyi üzerindeki etkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23(1), 19–32.
- Ergin, R. (2025). *Fotoğraf arşivi* [Kişisel arşiv].
- Fatsa, M. (2011). Doğu Karadeniz Bölgesi'nde vakıf yoluyla iskân metoduna bir örnek: Alucra'da Çağırğan zâviyeleri. *Vakıflar Dergisi*, 35, 87–100.
- Ford, D. C. ve Williams, P. W. (2007). *Karst hydrogeology and geomorphology*. John Wiley ve Sons.
- Fulford, R. (2014). *Anlatının gücü: Kitle kültürü çağında hikayecilik* (E. Kardelen, Çev.). Kolektif Kitap.
- Ghaderi, Z., Mahdavizadeh, M. J., Rajabi, M. ve Hall, C. M. (2023). Does storytelling affect destination image, destination personality, and tourists' behavioural intention? *Anatolia*, 34(1), 1–13.
- Glebas, F. (2012). *Directing the story: Professional storytelling and storyboarding techniques for live action and animation*. Routledge.
- Gümüşhane İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.). *Karaca Mağarası*. Erişim tarihi: 10 Nisan 2026, <https://gumushane.ktb.gov.tr/TR-57888/karaca-magarasi.html>
- Gümüşhane İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.). *Köse*. <https://gumushane.ktb.gov.tr/TR-220836/kose.html>
- Gümüşhane Valiliğı. (1999). *Cumhuriyetin 75. yılında Gümüşhane*. Gümüşhane Valiliğı Yayınları.
- Gümüşhane Valiliğı. (t.y.). *Örümcek Ormanları*. Erişim tarihi: 21 Şubat 2026, <https://gumushane.gov.tr/orumcek-ormanlari>
- Gündüz, İ. (1996). Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevî. İçinde A. Turan (Ed.), *Sahabeden günümüze Allah dostları* (Cilt 9, ss. 232–250). Şule Yayınları.
- Hébert, L. (2006). *The actantial model. Signo: Theoretical Semiotics on the Web*.
- Hegarty, J. (2011). *Hegarty on advertising: Turning intelligence into magic*. Thames ve Hudson.
- Hsu, J. (2008). The secrets of storytelling: Why we love a good yarn. *Scientific American Mind*, 19(4), 46–51.
- Hutchens, D. (2015). *Circle of the 9 muses: A storytelling field guide for innovators and meaning makers*. John Wiley ve Sons.

- İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı. (t.y.). *Gümüşhane (Türkiye) -- Binalar, yapılar vb.* [Fotoğraf]. II. Abdülhamid Han Yıldız fotoğraf albümleri koleksiyonu. İstanbul Üniversitesi Katalog Sistemi.
- Jahn, M. (2012). *Anlatıbilim: Anlatı teorisi el kitabı* (Çev. Bahar Dervişcemaloğlu). Dergâh Yayınları.
- Joseph, A., T. P., V. ve Thomas, T. (2024). How social media influences travel decisions: The effect of user-generated content, visual appeal, and storytelling on destination intentions. *South India Journal of Social Sciences*, 22(4), 349–359.
- Karabekir, K. (1995). *İstiklal Harbimiz* (Cilt 3). Emre Yayınları.
- Karabel, T. (2018). *İş dünyasında hikâyenin gücü*. Remzi Kitabevi.
- Karaçay Türkal, M. ve Palancı, R. (2019). Gümüşhane yöresinde Türk kozmolojisinin ve eski Türk inancının izleri. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5(7), 69–83
- Kaya, N. (2022). Karamanoğulları'nın son emîri: Pir Ahmed Bey. *Dârülmülk Konya*, (1), 99–105. Konya Büyükşehir Belediyesi.
- Kılıç, M. (2025). *Süleymaniye Mahallesi'nde akşam manzarası* [Fotoğraf]. Araştırmacı arşivi.
- Kılıç, M. ve Ödemiş, M. (2024). Özel ilgi turizmi kapsamında Eski Gümüşhane'nin (Süleymaniye'nin) değerlendirilmesi. *Erciyes Akademi*, 38(1), 184–202. <https://doi.org/10.48070/erciyesakademi.1418155>
- Köker, S. (2020). Kısa hikâyenin tarihsel gelişimi ve başlıca özellikleri. *Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 4(7), 249–258.
- Kuş, A. (2018). The evaluation of some claims of Western travelers and researchers about the crypto-Christians in Trabzon (Trebizond) and its vicinity in the XIX century. *Bellekten*, 82(294), 531–567.
- Kürtün Kaymakamlığı. (t.y.). *Turizm*. Erişim tarihi: 13 Ocak 2026, <https://kurtun.gov.tr/turizm>
- Lamberti, E. (2012). Memory between old and new media: Rethinking storytelling as a performative practice to process, assess, and create awareness of change in the world of secondary orality. *Journal for Communication Studies*, 5(2), 227–244.
- Lincoln, Y. S. ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage Publications.
- Mathews, R. ve Wacker, W. (2009). *Senin hikâyen ne?* (A. Özer, Çev.). Mediacat.
- McIntosh, A. J. ve Prentice, R. C. (1999). *Affirming authenticity: Consuming cultural heritage*. *Annals of Tourism Research*, 26(3), 589–612. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00010-9](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00010-9)

- Mısırlıoğlu, A. T. (2023). *Geçmişte Gümüşhane: Derlediklerim, dinlediklerim, gördüklerim ve hatıralar*. Gündüz Ofset Matbaacılık ve Yayıncılık.
- Mimiroğlu, İ. M., Kocaman, M. ve Yıldız, E. (2019). Doğu Karadeniz bölgesinde bir Roma lejyon kenti Satala. *International Social Sciences Studies Journal*, 5(39), 3584–3597. <https://doi.org/10.26449/sss.1605>
- Moscardo, G. (2017). Stories as a tourist experience design tool. In S. Fesenmaier ve Z. Xiang (Eds.), *Design science in tourism: Foundations of destination management* (pp. 97–124). Springer.
- Moscardo, G. (2020). Stories and design in tourism. *Annals of Tourism Research*, 83, 102950.
- Moscardo, G. (2021). The story turn in tourism: Forces and futures. *Journal of Tourism Futures*, 7(2), 168–173.
- Mossberg, L. (2008). *Extraordinary experiences through storytelling*. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 8(3), 195–210. <https://doi.org/10.1080/15022250802532443>
- Müderrişoğlu, A. (2013). *Kurtuluş Savaşı'nın mali kaynakları*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Neemann, H. (1999). *Piercing the magic veil: Toward a theory of the conte*. Gunter Narr Verlag.
- Oğuz, A. (2016). *Kelkit'in geleneksel kültürü bağlamında Âşık Nurhani şiirlerinin bağlamsal kurama göre incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi), Ankara.
- Okuyucu, C. (2014). Gümüşhanevî hakkında temel bir kaynak: Mustafa Fevzi Efendi'nin Menakıb-ı Ziyaiyyesi. İçinde İ. Günaydın, A. Kuzudişli, ve A. Çatak (Ed.), *I. Uluslararası Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 93–106). Gümüşhane Üniversitesi Yayınları.
- Ökmen, Y. E. ve Çokluk, N. (2021). Ben de artık bir hikâye anlatıcısıyım: Hikâye anlatımında dijital olanaklar açısından YouTuber “Fly With Haifa” üzerine bir inceleme. *Etkileşim*, (7), 190–215. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1515332>
- Öktem, E. (2022). Gümüşhane ilinin kültürel turizm potansiyeli. *Kültür Araştırmaları Dergisi*,(12), 271–292.
- Özçalışkan, Ş. (1996). Vladimir Propp'un biçimbilimsel yaklaşımı çerçevesinde bir Keloğlan masalının incelenmesi. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 7, 59–75.

- Özyürek, M. (2019). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Maliye Bakanı Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Ataç'ın mali alandaki faaliyetleri. *Mavi Atlas*, 7(2), 265–274.
- Pamir, L. (2012). *Aksiyonun ortaya çıkışında karakter ve olay örgüsü unsurlarının Çehov'un "Ayı" adlı oyunu üzerinden incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Kadir Has Üniversitesi), İstanbul.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research ve evaluation methods: Integrating theory and practice* (4th ed.). Sage Publications.
- Pontic National Library of Argyroupolis ("Kyriakides"), ve Euxeinos Club of Pont's in Naoussa. (19th century–n.d.). *Βίβλος ἐκκλησιαστικῆ ἱερά* [Holy church manuscript]. Historical Library of Argyroupolis, Aristotle University of Thessaloniki.
- Prince, G. (2012). *Narratology: The form and functioning of narrative* (Vol. 108). Walter de Gruyter.
- Propp, V. (2011). *Masalın biçimbilimi* (M. Rıfat ve S. Rıfat, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Reijnders, S. (2016). Stories that move: Fiction, imagination, tourism. *European Journal of Cultural Studies*, 19(6), 672–689.
- Ryu, K., Lehto, X. Y., Gordon, S. E. ve Fu, X. (2019). Effect of a brand story structure on narrative transportation and perceived brand image of luxury hotels. *Tourism Management*, 71, 348–363.
- Sachs, J. (2012). *Winning the story wars: Why those who tell—and live—the best stories will rule the future*. Harvard Business Press.
- Saldaña, J. (2011). *Fundamentals of qualitative research*. Oxford University Press.
- Sarı, M. (2021). Gümüşhane Rum Erkek Okulu'nun sanat tarihi ve tasarımı açısından değerlendirilmesi. *European Journal of Science and Technology*, (32), 770–775.
- Saylan, K. (2022). Cumhuriyetten günümüze Gümüşhane şehri. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7(Özel Sayı: Dr. Mahmut Kırkpınar'a Armağan), 1884–1920.
- Saylan, K. ve Algül, F. (2017). *Osmanlı vesikalarında Şiran kazası*. Şiran Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sevim, B., Seçilmiş, C. ve Görkem, O. (2013). Algılanan destinasyon imajının tavsiye davranışı üzerine etkisi: Safranbolu'da bir araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(20), 115–129.

- Simmons, A. (2015). *Whoever tells the best story wins: How to use your own stories to communicate with power and impact*. AMACOM.
- Sinha, N. ve Chinki. (2025). *From tales to travels: The power of storytelling in heritage tourism advertising*. *Journal of Hospitality and Tourism Insights*. <https://doi.org/10.1108/jhti-03-2025-0392>
- Sütçü, Ö. Y. (2013). Ortak bir dünya deneyimi: Hikâye anlatıcısı. *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 6(2), 76–92.
- Şahin, B. ve Akar, B. (2018). Nine new records from high mountain lakes Artabel Lakes Nature Park, Gümüşhane/Turkey for the freshwater diatom flora of Turkey. *Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma*, 11(3), 56–63.
- Şenocak, M. B. (2014). *Anadolu'da Roma lejyonları ve askeri birlikleri* [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi].
- Şiran Kaymakamlığı. (t.y.). *Saklı cennetin gür sesi: Tomara Şelalesi*. Erişim tarihi: 7 Mart 2026, <https://www.siran.gov.tr/sakli-cennetin-gur-sesi-tomara-selalesi-sehir>
- Temizkan, M. ve Atasoy, A. (2014). Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye türündeki metinlerin üst yapı açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)*, 3(3), 209–229.
- Topsakal, Y. ve İplik, F. N. (2013). Üniversite öğrencilerinin kalite algıları ile memnuniyet ve tavsiye etme düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir araştırma. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 82–94.
- Tosun, A. (2025). *Gümüşhane ziyaret-yatır yerleri ve bunlarla ilgili efsanelerdeki motifler* (Yüksek lisans tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Tozlu, S. (1991). *Gümüşhane ve çevresindeki Ermeni hareketleri*. T.C. Gümüşhane Valiliği.
- Turgut, G. ve Kışla, T. (2015). Bilgisayar destekli hikâye anlatımı yöntemi: Alanyazın araştırması. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 6(2), 97–121.
- Uzun, A. (1990). Karaca Mağarası (Torul-Gümüşhane). *Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane Sempozyumu Bildirileri*, 267–285. Gümüşhane.
- Üçüncü, U. (2019). Gümüşhane delegesi Kadir Beyzade Zeki Bey'in Erzurum Kongresi'ndeki faaliyetleri. M. Küçükuşurlu, N. Ürkmez, ve U. Akbulut (Ed.), *100. Yılında Erzurum Kongresi Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 208–225). Erzurum Teknik Üniversitesi Yayınevi.
- Ülker, T., Kazancı, Ş. ve Doğru, E. (2011). *Gümüşhane halk kültürü* (Cilt 1–6). Gümüşhane Kültür Sanat Kulübü.

- Vogler, C. (2007). *The writer's journey*. Michael Wiese Productions.
- Xenophon. (1860). *The Anabasis*. Gorgias Press.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yurttaş, H. (2007). Gümüşhane/Köse'deki kültür varlıkları. *Sanat Dergisi*, (13), 73–86.
- Yüksel, M. (1997). *Gümüşhane kitabeleri*. Gümüşhane Valiliği Yayınları.
- Zerman, S. (2023). Turizmde hikâye anlatıcılığı. İçinde İ. Kalemci Tüzün ve M. Öksüz (Ed.), *Turizm alanında çok yönlü araştırmalar II*. Özgür Yayınları. <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub143.c1043>
- Zhong, Y. Y. S., Busser, J. ve Baloglu, S. (2017). A model of memorable tourism experience: The effects on satisfaction, affective commitment, and storytelling. *Tourism Analysis*, 22(2), 201–217.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Muhammet KILIÇ

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Eskişehir Osmangazi Üniversitesi / Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Gümüşhane Üniversitesi / İnsan Kaynakları Yönetimi Bölümü

Tez Başlığı: İş özellikleri ile PERMA iyi oluş modelinin anlam ve bağlanma boyutları arasındaki ilişki: Gümüşhane eğitim kurumları örneği

Bilimsel Faaliyetler ve Yayınlar : Kılıç, M. ve Ödemiş, M. (2024). Özel ilgi turizmi kapsamında Eski Gümüşhane'nin (Süleymaniye'nin) değerlendirilmesi. *Erciyes Akademi*, 38(1), 184–202.

Akyüz, A. M. ve Kılıç, M. (2021). İş özellikleri ile PERMA iyi oluş modelinin anlam ve bağlanma boyutları arasındaki ilişki: Gümüşhane eğitim kurumları örneği. *The Journal of International Scientific Researches*, 6(3), 323–337.

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : 2024-... Okul Müdürü: Zigana Turizm MTAL

2022-... İşletme Müdürü: Süleymaniye Uygulama Otel – Zeki Kadirbeyoğlu Konağı

2025-... Müdür Yardımcısı: Milli Eğitim Akademisi Gümüşhane Eğitim ve Uygulama Merkezi

2022-2024 Teknik Müdür Yardımcısı: Zigana Turizm MTAL

2021-2022 Müdür Yardımcısı: İbn-i Sina MTAL - Kanuni MTAL

2019-2021 Psikolojik Danışman (MEB)

2018-2019 İl Koordinatörü: Gümüşhane Valiliği/Açık Kapı Birimi

2017-2018 Psikolojik Danışman: Gümüşhane Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

Tarih : 22.05.2026